



Informacijos suvestinė

NESAŽININGOS SĄLYGOS

Vartotojų apsauga yra vienas iš pamatinių Sąjungos teisės reikalavimų; jis įtvirtintas tiek Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV), tiek Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija).

SESV 169 straipsnyje numatyta, kad siekdama remti vartotojų interesus ir jų aukšto lygio apsaugos Sąjunga padeda užtikrinti vartotojų sveikatą, saugą ir ekonominius interesus, taip pat skatina jų teisę į informaciją, šviečiamąją veiklą ir burtis į organizacijas ginti savo interesus. Chartijos 38 straipsnyje savo ruožtu nustatyta, kad „Sąjungos politika užtikrina aukštą vartotojų apsaugos lygį“.

Būtent siekdama apsaugoti vartotojų interesus Sąjunga, priimdama Direktyvą 93/13/EEB¹, sukūrė kovos su nesąžiningomis sąlygomis sistemą. Šioje direktyvoje numatyta minimaliai suderinti nesąžiningų sąlygų reglamentavimo tvarką, apibrėžiant nesąžiningas sutarties sąlygas ir pateikiant jų vertinimo kriterijus, reglamentuojant šių sąlygų padarinius ir įtvirtinant tinkamas ir veiksmingas apsaugos priemones, t. y. galimybę pateikti teismui arba administracinei institucijai skundą siekiant užkirsti kelią tokių sąlygų naudojimui.

Įvesta apsaugos sistema pagrįsta mintimi, kad vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei verslininko tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl informacijos lygio, taigi jis priverstas sutikti su verslininko iš anksto parengtomis sąlygomis ir negali daryti įtakos jų turiniui.

Šioje informacinėje suvestinėje apibendrinamos pagrindinės Teisingumo Teismo jurisprudencijos įžvalgos šioje srityje.

¹ 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288).

TURINYS

I. DIREKTYVOS 93/13 TAIKymo SRITIS	3
1. Taikymo sritis <i>ratione loci</i> : Direktyvos 93/13 taikymas nesant tarpvalstybinio elemento	3
2. Taikymo sritis <i>ratione materiae</i> : „pardavėjo ar tiekėjo“ ir „vartotojo“ sąvokos	3
3. Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtys	7
3.1. Sutarties sąlygos, atspindinčios įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas	7
3.2. Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes	11
4. Nacionalinė reglamentavimo tvarka, užtikrinanti aukštesnį vartotojų apsaugos lygį	15
II. KVALIFIKAVIMAS KAIP „NESAŽININGOS SĄLYGOS“, KAIP JI SUPRANTAMA PAGAL DIREKTYVOS 93/13 3 STRAIPSNIJ	17
1. Sąvoka „nesąžiningos sąlygos“	17
2. Sąvoka „sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“	21
3. Sąvoka „ryškus neatitikimas“ vartotojo nenaudai	22
III. SUTARTIES SĄLYGOS NESAŽININGUMO VERTINIMAS	24
1. Vertinimo kriterijai	24
2. Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai	26
IV. NACIONALINIO TEISĖJO ĮGALIOJIMAI IR PAREIGOS	32
1. Nacionalinio teismo kompetencija	32
2. Pareiga <i>ex officio</i> vertinti sutarties sąlygos nesąžiningumą	33
2.1. Pareigos apimtis	33
2.2. Pareigos ribos	36
3. Laikinių apsaugos priemonių taikymas	42
4. Sutarties sąlygos nesąžiningumo vertinimas	42
V. SĄLYGOS PRIPAŽINIMO NESAŽININGA PASEKMĖS	45
1. Sutarties, kurioje įtvirtinta nesąžininga sąlyga, likimas	45
2. Nesąžiningos sąlygos pakeitimas	47
3. Kitas poveikis	52
4. Pripažinimo negaliojančiu padarinių apribojimas laiko atžvilgiu	57
VI. PRIEMONĖS, SKIRTOS KELIUI TOLIAU NAUDOTI NESAŽININGAS SĄLYGAS UŽKIRSTI	60
1. Grupės ieškiniai arba ieškiniai viešajam interesui ginti	60
2. Teisės į veiksmingą teisinę gynybos priemonę užtikrinimas	64
3. Specialios procedūrinės taisyklės	69

I. Direktyvos 93/13 taikymo sritis

1. Taikymo sritis *ratione loci*: Direktyvos 93/13 taikymas nesant tarpvalstybinio elemento

2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas „Sziber“ (C-483/16, [EU:C:2018:367](#))²

Paskolos užsienio valiuta sutartys – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyti specialūs procedūriniai reikalavimai siekiant ginčyti nesąžiningą pobūdį

Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp privataus asmens ir Vengrijos banko dėl prašymo pripažinti nesąžiningomis tam tikras sąlygas, numatytas sutartyje dėl būstui įsigyti skirtos paskolos, išmokėtos ir grąžintinos Vengrijos forintais (HUF), bet registruotos Šveicarijos frankais, taikant išmokėjimo dieną galiojusį valiutos kursą.

Dėl Direktyvos 93/13 taikymo srities Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ji taikoma ir tarpvalstybinio elemento neturinčioms situacijoms. Anot Teisingumo Teismo, normos, įtvirtintos Sąjungos teisės aktuose, kuriais valstybėse narėse suderinama konkreti teisės sritis, taikytinos neatsižvelgiant į išimtinai vidinį pagrindinėje byloje nagrinėtos situacijos pobūdį (58 punktas).

2. Taikymo sritis *ratione materiae*: „pardavėjo ar tiekėjo“ ir „vartotojo“ sąvokos

2001 m. lapkričio 22 d. Sprendimas „Cape ir kt.“ (sujungtos bylos C-541/99 ir C-542/99, [EU:C:2001:625](#))

„Vartotojo“ sąvoka – Įmonė, išimtinai savo darbuotojų naudai su kita įmone sudariusi tipinę prekių ar paslaugų pirkimo sutartį

Ginčas kilo dėl dviejų sutarčių, sudarytų dėl gėrimų automatų tiekimo; šiuos automatus *IdealService* įrengė bendrovių OMAI ir *Cape* patalpose, jie buvo skirti išimtinai minėtų bendrovių darbuotojams naudoti. Bendrovės tvirtino, kad sutartyse įtvirtinta sąlyga dėl jurisdikcijos suteikimo Viadanos taikos teisėjui (Mantuja, Italija) buvo nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Italijos civilinio kodekso nuostatas, todėl ja negalima remtis prieš kitas sutarties šalis.

Viadanos taikos teisėjui *IdealService* teigė, kad Direktyvos 93/13 taikymo tikslais *Cape* ir OMAI nebuvo galima laikyti „vartotojais“, nes tai buvo ne fiziniai asmenys, o bendrovės, kurios pasirašė sutartis, vykdydamos įmonės veiklą.

² Šis sprendimas taip pat aptartas VI.3. dalyje. „Specialios procedūrinės taisyklės“.

Tuomet Italijos teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar sąvoka „vartotojas“, kaip apibrėžta direktyvoje, nurodo išimtinai fizinius asmenis.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad iš Direktyvos 93/13 2 straipsnio formuluotės aiškiai išplaukia, jog asmuo, kuris nėra fizinis asmuo, sudaręs sutartį su verslininku, negali būti laikomas vartotoju, kai tai suprantama pagal šią nuostatą (16 punktas).

Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad „vartotojo“ sąvoka, apibrėžta Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punkte, turi būti aiškinama kaip nurodanti išimtinai fizinius asmenis (17 punktas ir rezoliucinė dalis).

2018 m. gegužės 17 d. Sprendimas „Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen“ (C-147/16, [EU:C:2018:320](#))³

„Pardavėjo ar tiekėjo“ sąvoka – Aukštojo mokslo švietimo įstaiga, kuri daugiausia finansuojama viešosiomis lėšomis – Sutartis dėl studijų mokesčio grąžinimo ir studijų kelionės išlaidų padengimo neskaičiuojant palūkanų plano

Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp švietimo įstaigos ir vienos studentės, turėjusios sumokėti tai įstaigai studijų mokestį ir padengti studijų kelionės išlaidas. Šalys buvo sudariusios sutartį dėl sumų grąžinimo, joje buvo numatytos 10 % dydžio metinės palūkanos, jei mokėjimas nebūtų atliktas, ir kompensacija už išieškojimo išlaidas.

Teisingumo Teismui buvo pateiktas klausimas, ar švietimo įstaiga, kuri sudarydama sutartį susitarė su viena iš savo studentų dėl mokėtinų sumų mokėjimo būdo, pagal šią sutartį turi būti laikoma „pardavėja ar tiekėja“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio c punktą, todėl minėta sutartis patenka į šios direktyvos taikymo sritį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas šią sąvoką siekė apibrėžti plačiai (48 punktas).

Tai yra funkcinė sąvoka, reikalaujanti įvertinti, ar sutartiniai santykiai priskirtini prie veiklos, kurią asmuo vykdo profesiniais tikslais. Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal minėtą sutartį teikdama tokią papildomą ir antraeilę, palyginti su švietimo veikla, paslaugą švietimo įstaiga veikė kaip „pardavėja ar tiekėja“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13 (55 punktas).

2019 m. kovo 21 d. Sprendimas „Pouvin ir Dijoux“ (C-590/17, [EU:C:2019:232](#))

„Vartotojo“ ir „pardavėjo ar tiekėjo“ sąvokos – Pagrindinio gyvenamojo būsto įsigijimo finansavimas – Nekilnojamojo turto paskola, kurią darbdavys suteikė savo darbuotojui ir jo sutuoktiniui kaip solidariam bendraskoliui

Pagal paskolos sutarties sąlygas sutartis automatiškai nutraukiama tą dieną, kai paskolos gavėjas, nepriklausomai nuo priežasties, nustoja būti šios bendrovės darbuotojas. Darbuotoją

³ Šis sprendimas taip pat aptartas VI.2. 2.1. dalyje „Pareiga ex officio vertinti sutarties sąlygos nesąžiningumą – Pareigos apimtis“.

atleidus iš darbo, jis ir jo sutuoktinė nustojo mokėti paskolos grąžinimo įmokas. Pagal minėtą sąlygą bendrovė iš paskolos gavėjų pareikalavo sumokėti sumą, kurią sudaro paskolos likutis ir palūkanos, taip pat netesybas.

Nagrinėdamas šią bylą pirmosios instancijos teismas nustatė, kad ginčijama sąlyga dėl automatiško paskolos sutarties nutraukimo yra nesažininga. Šis sprendimas vėliau buvo panaikintas apeliacinio teismo, šis konstatavo, kad nagrinėjama paskolos sutartis buvo automatiškai nutraukta darbuotojo atleidimo dieną. Teigdami, kad veikė kaip vartotojai ir kad sąlyga, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, numatanti paskolos sutarties pabaigą dėl išorinių ir su paskolos sutartimi nesusijusių priežasčių, yra nesažininga, darbuotojas ir jo sutuoktinė padavė kasacinį skundą.

Pirma, dėl Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punkte vartojamos „vartotojo“ sąvokos Teisingumo Teismas nusprendė, kad įmonės darbuotojas ir jo sutuoktinis, su šia įmone sudarę paskolos sutartį, kurią pirmiausia galima sudaryti su minėtos įmonės darbuotojais ir kuri skirta privataus nekilnojamojo turto įsigijimui finansuoti, patenka į šios sąvokos taikymo sritį. Jis pažymėjo, kad aplinkybė, jog fizinis asmuo su darbdaviu sudaro sutartį, kuri nėra darbo sutartis, savaime nėra kliūtis laikyti tokį asmenį „vartotoju“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13. Dėl darbo sutarčių nepriskyrimo šios direktyvos taikymo sričiai jis nusprendė, kad sutartis dėl nekilnojamojo turto kredito, kurį darbdavys suteikė savo darbuotojui ir jo sutuoktiniui, negali būti laikoma „darbo sutartimi“, nes ja neregamentuojami nei darbo santykiai, nei darbo sąlygos (29, 32, 43 punktai ir rezoliucinė dalis).

Antra, kiek tai susiję su Direktyvos 93/13 2 straipsnio c punkte vartojama „pardavėjo ar tiekėjo“ sąvoka, Teisingumo Teismas nusprendė, kad ji apima įmonę, kuri su vienu iš savo darbuotojų ir jo sutuoktiniu, vykdydama savo profesinę veiklą, sudaro paskolos sutartį, kurią pirmiausia galima sudaryti su šios įmonės darbuotojais, net jeigu paskolų teikimas nėra jos pagrindinė veikla. Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad nors tokio darbdavio pagrindinė veikla yra ne siūlyti finansines priemones, bet tiekti energiją, darbdavys turi informaciją, techninius gebėjimus, žmogiškuosius ir materialinius išteklius, kurių fizinis asmuo, t. y. kita sutarties šalis, paprastai neturi. Be to, Teisingumo Teismas nurodė, kad tokia praktika, kai kredito sutartis siūloma savo darbuotojams, šitaip suteikiant jiems lengvatinę galimybę įsigyti nekilnojamąjį turtą, taikoma siekiant pritraukti ir išlaikyti kvalifikuotus ir kompetentingus darbuotojus, prisidedančius prie darbdavio profesinės veiklos vykdymo. Kaip šiomis aplinkybėmis pabrėžė Teisingumo Teismas, tai, kad darbdavys pagal tokią sutartį gauna arba negauna tiesioginių pajamų, nėra svarbu minėto darbdavio pripažinimui „pardavėju ar tiekėju“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13. Jis atkreipė dėmesį į tai, kad platus sąvokos „pardavėjas ar tiekėjas“ aiškinimas padeda įgyvendinti šios direktyvos tikslą – apsaugoti vartotoją kaip silpnesnę sutarties su pardavėju ar tiekėju šalį ir atkurti sutarties šalių lygybę (40, 42, 43 punktai ir rezoliucinė dalis).

2020 m. balandžio 2 d. Sprendimas „Condominio di Milano, via Meda“ (C-329/19, [EU:C:2020:263](#))

„Vartotojo“ sąvoka – Daugiabučio namo savininkų bendrija

Daugiabučio namo savininkų bendrija *condominio di Milano, via Meda* (toliau – *condominio Meda*), atstovaujama administratoriaus, su įmone *Eurothermo* sudarė šilumos energijos tiekimo sutartį.

Pagal šios sutarties sąlygą pavėluoto mokėjimo atveju skolininkas turėjo mokėti 9,25 % dydžio delspinigius, skaičiuojamus nuo likusios sumos sumokėjimo termino pabaigos. *Condominio Meda* prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme pareiškė prieštaravimą dėl nurodymo sumokėti delspinigius pagal šią sąlygą. Jos teigimu, ši sąlyga yra nesąžininga, o ji laikytina vartotoja, kaip tai suprantama pagal Direktyvą dėl nesąžiningų sąlygų. Šioje byloje Italijos teismas vadovavosi nuostata, kad minėta sąlyga yra nesąžininga, tačiau suabejojo galimybe daugiabučio namo savininkų bendriją, kaip antai *condominio* pagal Italijos teisę, priskirti prie vartotojų, kaip tai suprantama pagal direktyvą, kategorijos. Remiantis Teisingumo Teismui pateikta informacija, *condominio* pagal Italijos teisę yra toks teisės subjektas, kuris nėra nei fizinis, nei juridinis asmuo.

Pirma, dėl sąvokos „vartotojas“ Teisingumo Teismas priminė: kad asmuo patektų į šios sąvokos apibrėžtį, turi būti įvykdytos dvi kumuliacinės sąlygos, t. y. tai turi būti fizinis asmuo ir jis turi užsiimti veikla, nesusijusia su jo verslu, prekyba ar profesija. Dėl pirmosios sąlygos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad dabartinėje Europos Sąjungos teisės raidos stadijoje sąvoka „nuosavybė“ nėra suderinta Sąjungos lygiu ir kad valstybėse narėse ji gali būti traktuojama skirtingai. Todėl Teisingumo Teismas patikslino, kad valstybės narės savo atitinkamose nacionalinėse sistemose gali pasirinkti – laikyti daugiabučio namo savininkų bendriją „juridiniu asmeniu“ ar ne. Teisingumo Teismas nusprendė, kad bendrija, kaip antai *condominio* pagal Italijos teisę, neatitinka pirmosios sąlygos, todėl nepatenka į „vartotojo“ sąvoką. Taigi tarp šios bendrijos ir prekybininko ar tiekėjo sudaryta sutartis nepatenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį (24, 27, 28 ir 29 straipsniai).

Antra, Teisingumo Teismas nagrinėjo, ar nacionalinių teismų jurisprudencija, pagal kurią *condominio* su pardavėju ar tiekėju sudarytai sutarčiai taikomos vartotojų apsaugos taisyklės, atitinka Sąjungos vartotojų apsaugos sistemos esmę. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyva 93/13 tik iš dalies ir minimaliai suderina nacionalinės teisės aktus, susijusius su nesąžiningomis sąlygomis, todėl valstybės narės turi turėti galimybę vartotojams suteikti didesnę apsaugą, taikydamos griežtesnes nacionalines nuostatas, jeigu jos suderinamos su SESV⁴. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šia direktyva siekiamą tikslą apsaugoti vartotojus atitinka jurisprudencijoje suformuluotas kriterijus, pagal kurį, siekiant labiau apsaugoti vartotoją, tokios apsaugos taikymo sritis išplečiama, kad apimtų tokį teisės subjektą, kaip Italijos teisėje numatytą *condominio*, kuris pagal nacionalinę teisę nėra fizinis asmuo. Darytina išvada, kad nors toks teisės subjektas nepatenka į „vartotojo“ sąvoką, kaip ji suprantama pagal šią direktyvą, valstybės narės gali taikyti šios direktyvos nuostatas srityse, kurios nepatenka į jos taikymo sritį, jeigu taip užtikrinamas aukštesnis vartotojų apsaugos lygis ir nepažeidžiamos Sutarčių nuostatos (31 ir 33–35 punktai).

⁴ SESV 169 straipsnio 4 dalis; Direktyvos 93/13 12 konstatuojamoji dalis ir 8 straipsnis.

3. Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtys

3.1. Sutarties sąlygos, atspindinčios įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas

2013 m. kovo 21 d. Sprendimas „RWE Vertrieb“ (C-92/11, [EU:C:2013:180](#))⁵

Įmonės vienašališkas paslaugos kainos pakeitimas – Nuoroda į privalomąsias teisės nuostatas, skirtas kitai vartotojų grupei – Direktyvos 93/13 taikytinumas

Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen (Šiaurės Reino-Vestfalijos vartotojų teisių tarnyba) Vokietijos teismuose užginčijo standartinę sutarties sąlygą, pagal kurią RWE, Vokietijos gamtinių dujų tiekimo įmonė, pasiliko teisę vienašališkai keisti kainą klientams, kuriems buvo taikomas specialus tarifas (specialūs klientai). Manydama, kad nagrinėjama sąlyga yra nesažininga, Vartotojų teisių tarnyba 25 vartotojų vardu pareikalavo grąžinti permokas, kurias jie nuo 2003 iki 2005 m. sumokėjo RWE keturis kartus padidinus kainas, iš viso 16 128,63 eurų.

RWE, be kita ko, laikėsi nuomonės, kad užginčytai sąlygai, įtvirtintai atitinkamiems klientams taikomose bendrosiose nuostatose, negali būti taikoma nesažiningumo kontrolė. Anot įmonės, šioje nuostatoje tiesiog buvo pateikta nuoroda į Vokietijos teisės aktus, taikomus sutartims su standartiniu tarifu. Pagal šiuos teisės aktus tiekėjas galėjo vienašališkai keisti dujų kainą, nenurodydamas tokio pakeitimo priežasties, sąlygų ar apimties, bet privalėjo užtikrinti, kad klientams bus pranešta apie pakeitimą ir jie prireikus galės nevaržomi nutraukti sutartį.

Pralaimėjusi bylą žemesnės instancijos teismuose, RWE kreipėsi į *Bundesgerichtshof* (Federalinis Teisingumo Teismas, Vokietija), šis klausė Teisingumo Teismo, kaip aiškinti Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį, 3 ir 5 straipsnius, kuriais siekiama apsaugoti vartotojus nuo nesažiningų ir (arba) neskaidrių standartinių sutarties sąlygų. Konkrečiai kalbant, Vokietijos teismui buvo neaišku, kokia yra standartinių sutarties sąlygų, kuriose perimtos įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatos, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį, nesažiningumo kontrolės išimties taikymo sritis.

Teisingumo Teismas nurodė, kad standartinių sutarties sąlygų, atspindinčių nacionalines tam tikros kategorijos sutartis reglamentuojančias nuostatas, nesažiningumo kontrolės išimties taikymą pateisina tai, kad yra teisėta preziumuoti, jog nacionalinis įstatymų leidėjas yra užtikrinęs visų sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą. Vis dėlto šis argumentas netaikytinas kitokios sutarties sąlygoms. Tokioje sutartyje įtvirtintai sąlygai netaikant sąžiningumo kontrolės vien dėl to, kad joje perimtos nacionalinio reglamentavimo, taikomo tik kitos kategorijos sutartims, nuostatos, tai faktiškai reikštų, kad kvestionuojama Sąjungos teisėje numatyta vartotojų apsauga (28, 30 ir 31 punktai).

⁵ Šis sprendimas taip pat aptartas III.2. dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“.

2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas „OTP Bank ir OTP Faktoring“ (C-51/17, [EU:C:2018:750](#))⁶*Taikymo sritis – 1 straipsnio 2 dalis – Įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatos*

2008 m. vasario mėn. paskolos gavėjų pora su vienu Vengrijos banku sudarė paskolos, išreikštos Šveicarijos frankais (CHF), sutartį. Sutartyje buvo numatyta, kad mėnesinės įmokos turi būti mokamos Vengrijos forintais (HUF), tačiau įmokų suma buvo apskaičiuojama pagal galiojantį Vengrijos forintų ir Šveicarijos frankų keitimo kursą. Be to, sutartyje buvo paminėta keitimo rizika esant šių abiejų valiutų keitimo kurso svyravimams.

Po kurio laiko keitimo kursas smarkiai pasikeitė paskolos gavėjų nenaudai, todėl gerokai išaugo jų mėnesinių įmokų dydis. 2013 m. gegužės mėn. paskolos gavėjų pora padavė Vengrijoje į teismą dvi bendroves – *OTP Bank* ir *OTP Faktoring*, kurioms buvo perleisti iš paskolos sutarties kylantys reikalavimai. Per šį procesą kilo klausimas, ar sąlygą dėl keitimo rizikos bankas buvo suformulavęs neaiškiai ir nesuprantamai, todėl ji galėjo būti laikoma nesąžininga, kaip suprantama pagal Direktyvą dėl nesąžiningų sąlygų.

Per tą laiką Vengrija 2014 m. priėmė teisės aktus, pagal kuriuos turėjo būti pašalintos tam tikros nesąžiningos užsienio valiuta išreikštos paskolos sutarčių sąlygos, į Vengrijos forintus konvertuotos praktiškai visos pagal šias sutartis mokėtinos skolos ir taikomas fiksuotas Vengrijos nacionalinio banko nustatytas kursas. Šiais teisės aktais taip pat siekta įgyvendinti *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) sprendimą, kuriuo tam tikros į užsienio valiuta išreikštos paskolos sutarties įtrauktos sąlygos buvo pripažintos nesuderinamos su Direktyva 93/13⁷ (šis sprendimas buvo priimtas po Teisingumo Teismo sprendimo byloje *Kásler ir Káslerné Rábai*⁸). Vis dėlto nauji teisės aktai niekaip nepakeitė aplinkybės, kad nuvertėjus Vengrijos forintui Šveicarijos franko atžvilgiu keitimo rizika tenka vartotojui.

Bylą nagrinėjęs *Fővárosi Ítéltábla* (Budapešto-sostinės apygardos apeliacinis teismas, Vengrija) kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar gali vertinti sąlygos nesąžiningumą, jeigu ji nebuvo suformuluota aiškiai ir suprantamai, nors Vengrijos teisės aktų leidėjas, nesiimdamas veiksmų šiuo klausimu, sutiko su tuo, kad nuvertėjus Vengrijos forintui užsienio valiutos atžvilgiu keitimo rizika tektų vartotojui.

Teisingumo Teismas savo sprendime priminė, kad nuostatą, pagal kurią į Direktyvos 93/13 taikymo sritį nepatenka standartinės sutarties sąlygos, atspindinčios įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas, pateisina tai, kad yra teisėta preziumuoti, jog nacionalinis įstatymų leidėjas yra užtikrinęs visų sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą. Tačiau tai nereiškia, kad kita sutarties sąlyga, kuriai netaikomos teisės aktų nuostatos, kaip nagrinėjamu atveju sąlyga dėl keitimo rizikos, apskritai paėmus, taip pat nepatenka į direktyvos taikymo sritį. Taigi tokios

⁶ Šis sprendimas taip pat aptartas II.2. dalyje „Sąvoka „sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“ ir III.2 dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“.

⁷ Sprendimas Nr. 2/2014 PJE (*Magyar Közlöny* 2014/91, p. 10975).

⁸ 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282), aptartas I.3. 3.2 dalyje „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtys – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas arba pateiktas prekes“.

sąlygos nesažiningumą nacionalinis teisėjas gali vertinti, jeigu konkrečiai išnagrinėjęs mano, kad ji nebuvo suformuluota aiškiai ir suprantamai⁹ (53, 65 ir 68 punktai).

2020 m. kovo 3 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Gómez del Moral Guasch“ (C-125/18, [EU:C:2020:138](#))¹⁰

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Kintamoji palūkanų norma – Taupomųjų bankų orientacinis hipoteka užtikrintų paskolų indeksas – Įstatymo ar administracinio akto nuostatoje nustatytas indeksas

Privatus asmuo pareiškė ieškinį Ispanijos pirmosios instancijos teisme dėl su banku *Bankia SA* sudarytoje hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esančios sąlygos, susijusios su kintamąja ir mokėjimo funkciją atliekančia palūkanų norma, galimo nesažiningumo. Pagal šią sutarties sąlygą vartotojo mokamų palūkanų norma priklausė nuo orientacinio indekso. Šis orientacinis indeksas buvo numatytas nacionalinės teisės aktuose ir jį kredito įstaigos galėjo taikyti hipoteka užtikrintos paskolos sutartims. Vis dėlto Ispanijos teismas pažymėjo, kad kintamosios palūkanų normos indeksavimas taikant orientacinį indeksą yra mažiau palankus nei indeksavimas taikant vidutinę tarpbankinę palūkanų normą (*Euribor*), kuris taikomas 90 % Ispanijoje išduotų hipoteka užtikrintų paskolų, nes paskolos kaina padidėja 18 000–21 000 eurų.

Teisingumo Teismas priminė, kad į Direktyvos 93/13 taikymo sritį nepatenka sutarčių sąlygos, atspindinčios imperatyvias įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatas¹¹. Vis dėlto Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šioje byloje taikytinose Ispanijos teisės normose dėl paskolų su kintamąja palūkanų norma nebuvo nustatyta pareigos taikyti oficialų orientacinį indeksą, bet nurodyta, kad „orientaciniai indeksai arba normos“ turi atitikti tam tikras sąlygas, kad kredito įstaigos galėtų juos taikyti, tačiau tai dar turi patikrinti Ispanijos teismas. Taigi Teisingumo Teismas priėjo prie išvados, kad į šios direktyvos taikymo sritį patenka hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlyga, kurioje numatyta, kad paskolos palūkanų norma grindžiama vienu iš nacionalinės teisės aktuose numatytų oficialių orientacinių indeksų, kuriuos kredito įstaigos gali taikyti hipoteka užtikrintoms paskoloms, jei šiuose teisės aktuose nenumatyta, kad šis indeksas taikomas imperatyviai, nepaisant sutarties šalių pasirinkimo, arba pasirinktinai – tuo atveju, kai tos šalys nesusitarė kitaip (34, 37 punktai ir rezoliucinės dalies 1 punktas).

2020 m. liepos 9 d. Sprendimas „Banca Transilvania“ (C-81/19, [EU:C:2020:532](#))

Taikymo sritis – 1 straipsnio 2 dalis – Sąvoka „įstatymų ar kitų teisės aktų privalomosios nuostatos“ – Dispozityviosios nuostatos – Sutartis dėl užsienio valiuta išreikštos paskolos – Sąlyga dėl su valiutos keitimo kursu susijusios rizikos

2006 m. du paskolos gavėjai sudarė paskolos sutartį su *Banca Transilvania*, pagal ją bankas jiems paskolino 90 000 Rumunijos lejų (RON) (apie 18 930 eurų) sumą. 2008 m. jie sudarė dar vieną Šveicarijos frankais (CHF) išreikštos paskolos sutartį, skirtą pradinei sutarčiai refinansuoti.

⁹ 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas [Andriiciuc ir kt.](#) (C-186/16, EU:C:2017:703), aptartas I.3. 3.2. dalyje „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtyš – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes“.

¹⁰ Šis sprendimas taip pat aptartas V.2. dalyje „Nesažiningos sąlygos pakeitimas“.

¹¹ Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalis.

Rumunijos lėjai smarkiai nuvertėjus, paskesniais metais mokėtina suma beveik padvigubėjo.

2017 m. kovo 23 d. paskolos gavėjai pareiškė ieškinį *Tribunalul Specializat Cluj* (Klužo specializuotas teismas, Rumunija), siekdami, kad nesažiningomis būtų pripažinta dalis refinansavimo sutarties nuostatų, kuriose nurodyta, kad mokėjimas turi būti atliktas ta valiuta, kuria išreikšta paskola, ir kad paskolos gavėjai gali prašyti banko konvertuoti paskolą į naują valiutą, bet bankas nėra įpareigojamas tenkinti prašymo. Be to, buvo numatyta, kad bankas yra įgaliotas paskolos gavėjo pagal savo keitimo kursą atlikti valiutos keitimo operaciją, kad būtų įvykdyta mokėjimo, kurio terminas suėjęs, prievolė.

Paskolos gavėjai taip pat teigė, kad *Banca Transilvania* neįvykdė pareigos informuoti, nes derantis ir sudarant šią sutartį jų neinformavo apie riziką, kylančią dėl pirminės sutarties valiutos konvertavimo į užsienio valiutą. Be to, dėl grąžinimo užsienio valiuta sąlygos, anot jų, atsiranda nelygybė paskolos gavėjų nenaudai, nes jie vieninteliai prisiima valiutos keitimo riziką.

Šiomis aplinkybėmis *Curtea de Apel Cluj* (Klužo apeliacinis teismas, Rumunija) uždavė Teisingumo Teismui klausimą, pirma, ar Direktyva 93/13 taikoma sutarties sąlygai dėl valiutos keitimo kurso rizikos, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, tačiau kuri atspindi dispozityvią nacionalinės teisės nuostatą, t. y. nuostatą kuri taikoma sutarties šalims, kai šiuo klausimu nebuvo susitarta kitaip. Antra, jis teiravosi Teisingumo Teismo, kokias išvadas turi padaryti nacionalinis teismas tuo atveju, kai konstatuojamas tokios nuostatos nesažiningumas.

Visų pirma Teisingumo Teismas priminė, kad ši direktyva netaikoma, kai tenkinamos dvi sąlygos: pirma, sutarties sąlyga turi atspindėti įstatymo ar kito teisės akto nuostatą ir, antra, ši nuostata turi būti imperatyvi. Šią išimtį pateisina tai, kad iš principo teisėta preziumuoti, kad nacionalinės teisės aktų leidėjas yra užtikrinęs tam tikrų sutarčių šalių visų teisių ir pareigų pusiausvyrą (24 ir 26 punktai).

Teisingumo Teismas priminė, kad siekdamas nustatyti, ar tenkinamos išimties sąlygos, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar atitinkama sutarties sąlyga atspindi nacionalinės teisės nuostatas, kurios susitariančiosioms šalims taikomos imperatyviai, nepaisant jų pasirinkimo, ar dispozityvias nuostatas, kurios taikomos susitariančiosioms šalims automatiškai, t. y. jeigu dėl jų nebuvo susitarta kitaip (28 punktas).

Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžė, kad sąlyga dėl valiutos keitimo kurso rizikos atspindi vadinamąjį pinigų nominalumo principą, įtvirtintą Civilinio kodekso 1578 straipsnyje. Pagal jį „paskolos gavėjas turi grąžinti nominalią sumą ir privalo tai padaryti tik mokėjimo metu galiojančia valiuta“. Be to, šis teismas minėtą straipsnį kvalifikavo kaip dispozityvią įstatymo nuostatą, t. y. kad ji taikoma paskolos sutartims, jeigu šalys nesusitarė kitaip (30 punktas).

Kiek tai susiję su pirmąja sąlyga, pažymėtina: kadangi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, bendrųjų sąlygų nuostata, kuri, ieškovų pagrindinėje byloje nuomone, yra nesažininga, atspindi nacionalinės teisės nuostatą, kuri yra dispozityvi, ji patenka į Direktyvoje 31/13 numatytos išimties taikymo sritį (31 punktas).

Dėl antrosios sąlygos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalies frazė „įstatymų ar kitų teisės aktų privalomosios nuostatos“ apima ir dispozityvias nuostatas,

t. y. tas nuostatas, kurios pagal nacionalinį įstatymą taikomos susitariančiosioms šalims, jeigu nebuvo susitarta kitaip. Šiuo požiūriu minėtoje nuostatoje nedaroma jokio skirtumo tarp nuostatų, kurios taikomos neatsižvelgiant į susitariančiųjų šalių pasirinkimą, ir dispozityviųjų nuostatų (34 punktas).

Viena vertus, tai, kad galima nukrypti nuo dispozityviosios nacionalinės teisės nuostatos, neturi reikšmės tikrinant, ar tokią nuostatą atspindinti sutarties sąlyga patenka, ar nepatenka į direktyvos taikymo sritį. Kita vertus, tai, kad nebuvo atskirai derėtasi dėl sutarties sąlygos, atspindinčios vieną iš Direktyvoje 93/13 nurodytų nuostatų, neturi įtakos jos neįtraukimui į šios direktyvos taikymo sritį (35 punktas).

Teisingumo Teismas priėjo prie išvados, kad Direktyva 93/13 netaikoma sutarties sąlygai, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, tačiau kuri atspindi nuostatą, pagal nacionalinę teisę taikomą susitariančiosioms šalims, jeigu nebuvo susitarta kitaip (37 punktas ir rezoliucinė dalis).

3.2. Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes

2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas „Kásler ir Káslerné Rábai“ (C-26/13, [EU:C:2014:282](#))¹²

Netaikymas su pagrindiniu sutarties dalyku arba kainos ar atlygio adekvatumu susijusioms sąlygoms, jeigu jos suformuluotos aiškia ir suprantama kalba – Užsienio valiuta išreikštos vartojimo kredito sutartys – Valiutos keitimo kursui skirtos sąlygos

2008 m. gegužės 29 d. paskolos gavėjų pora su vienu Vengrijos banku sudarė sutartį dėl užsienio valiuta išreikštos hipoteka užtikrintos paskolos. Bankas paskolos gavėjams suteikė 14 400 000 Vengrijos forintų (HUF) (apie 46 867 eurų) paskolą.

Sutartyje buvo nurodyta, kad paskolos Šveicarijos frankais suma turi būti nustatoma pagal paskolos suteikimo dieną banko taikomą šios valiutos pirkimo kursą. Pagal šią sąlygą paskolos sumą sudarė 94 240,84 CHF. Tačiau Vengrijos forintais mokėtinos mėnesinės įmokos dydis, remiantis sutarties sąlygomis, turėjo būti nustatytas pagal mokėjimo termino suėjimo dienos išvakarėse galiojusį banko taikomą Šveicarijos franko pardavimo kursą.

Paskolos gavėjų pora Vengrijos teismuose užginčijo sąlygą, leidusią bankui apskaičiuoti mokėtinas mėnesines įmokas pagal Šveicarijos franko pardavimo kursą. Jie teigė, kad ši sąlyga nesąžininga, nes joje numatyta paskolos grąžinimui taikyti kitokį valiutos keitimo kursą nei taikytas suteikiant paskolą.

Gavęs kasacinį skundą *Kúria* (Vengrijos Aukščiausiasis Teismas) pateikė Teisingumo Teismui klausimą dėl to, ar sąlyga dėl užsienio valiuta išreikštos paskolos sutarčiai taikytinų valiutos

¹² Šis sprendimas taip pat aptartas III.2. dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“ ir V.2. dalyje „Nesąžiningos sąlygos pakeitimas“.

keitimo kursų yra susijusi su pagrindiniu sutarties dalyku, ar su paslaugos kokybės ir kainos santykiu. Be to, nacionalinis teismas taip pat siekė išsiaiškinti, ar ginčijama sąlyga gali būti laikoma suformuluota aiškiai ir suprantamai, todėl jai galima pagal direktyvą netaikyti nesąžiningumo kontrolės. Galiausiai Vengrijos Aukščiausiasis Teismas norėjo sužinoti, ar tuo atveju, jeigu sutartis negali išlikti pašalinus nesąžiningą sąlygą, nacionalinis teismas turi teisę ją pakeisti arba papildyti.

Teisingumo Teismas visų pirma priminė, kad draudimas vertinti su pagrindiniu sutarties dalyku susijusių sąlygų nesąžiningumą turi būti aiškinamas siaurai ir gali būti taikomas tik esminės sutarties paslaugas nustatančioms sąlygoms. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti, ar ginčijama sąlyga yra esminis paskolos gavėjų poros sudarytos sutarties elementas (49 ir 51 punktai).

Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad negalima atsisakyti tikrinti nagrinėjamos sąlygos nesąžiningumą, motyvuojant tuo, kad minėta sąlyga susijusi su kainos ir atlygio adekvatumu mainais už teikiamas paslaugas ar prekes. Šioje sąlygoje, siekiant apskaičiuoti grąžintinas sumas, faktiškai tik nustatomas Vengrijos forinto ir Šveicarijos franko keitimo kursas, tačiau nenumatoma, kad paskolos davėjas teikia valiutos keitimo paslaugą. Nesant tokios paslaugos, dėl pirkimo ir pardavimo kursų skirtumo atsiradusi finansinė našta, tenkanti paskolos gavėjui, negali būti laikoma atlygiu, mainais mokėtinu už paslaugą (54 ir 58 punktai).

2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas „Andriciuc ir kt.“ (C-186/16, [EU:C:2017:703](#))¹³

Užsienio valiuta sudaryta kredito sutartis – Valiutos keitimo rizika, visiškai tenkanti vartotojui – Sąvokos „aiškiai ir suprantamai surašytos“ sąlygos apimtis – Informacijos, kurią turi pateikti bankas, apimtis

2007 ir 2008 m. pajamas Rumunijos lėjomis (RON) gaunantys paskolos gavėjai su Rumunijos banku *Banca Românească* sudarė kredito sutartis Šveicarijos frankais (CHF) nekilnojamajam turtui įsigyti, kitiems kreditams finansuoti arba dėl asmeninių poreikių.

Pagal šalių sudarytas sutartis paskolos gavėjai privalėjo mokėti mėnesines kredito grąžinimo įmokas Šveicarijos frankais ir sutiko prisiimti riziką, susijusią su galimais Rumunijos lėjos keitimo kurso svyravimais Šveicarijos franko atžvilgiu.

Laikui bėgant keitimo kursas smarkiai pasikeitė paskolos gavėjų nenaudai. Jie kreipėsi į Rumunijos teismus su prašymu pripažinti sąlygą, pagal kurią kreditas turi būti grąžintas Šveicarijos frankais, neatsižvelgiant į nuostolius, kurių paskolos gavėjai galėjo patirti dėl valiutos keitimo kurso rizikos, jiems neprivaloma nesąžininga sutarties sąlyga, kaip numatyta Direktyvoje 93/13. Paskolos gavėjai visų pirma teigė, kad sudarant sutartį bankas produktą pristatė šališkai, akcentuodamas tik privalumus, kuriuos jie galės gauti, tačiau nenurodydamas galimos rizikos ir jos atsiradimo galimybes. Atsižvelgiant į šią banko praktiką, ginčo sąlyga, jų nuomone, turėjo būti laikoma nesąžininga.

¹³ Šis sprendimas taip pat aptartas III.2. dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“

Šiomis aplinkybėmis *Curtea de Apel Oradea* (Oradios apeliacinis teismas, Rumunija) kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu dėl bankų pareigos informuoti klientus apie valiutos kurso riziką, susijusią su užsienio valiuta išreikštomis paskolomis, apimties.

Teismas konstatavo, kad ginčijama sąlyga priskiriama paskolos sutarties pagrindiniam dalykui, todėl jos nesąžiningumas gali būti vertinamas pagal Direktyvą 93/13 tik tuo atveju, jeigu ji nebuvo surašyta aiškiai ir suprantamai. Pareiga grąžinti kreditą tam tikra valiuta yra vienas iš esminių paskolos sutarties elementų, nes ji susijusi ne su papildoma mokėjimo tvarka, o su pačiu skolininko prievolės pobūdžiu.

2020 m. rugsėjo 3 d. Sprendimas „Profi Credit Polska ir kt.“ (C-84/19, C-222/19 ir C-252/19, EU:C:2020:631)¹⁴

4 straipsnio 2 dalis – Pareiga sutarties sąlygas išdėstyti aiškiai ir suprantamai – Sutarties sąlygos, kuriose nenurodoma, kokias paslaugas siekiama apmokėti

Profi Credit Polska per tarpininką suteikė paskolos gavėjui vartojimo kreditą. Šioje sutartyje buvo numatyta 9,83 % metinių palūkanų norma, taip pat 129 Lenkijos zlotų (PLN) (apie 30 EUR) dydžio parengimo mokestis, 7 771 PLN (apie 1 804 EUR) dydžio komisinis mokestis ir 1 100 PLN (apie 255 EUR) dydžio suma už finansinį produktą „Tavo paketas – Ekstra paketas“.

Profi Credit Polska kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą – *Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie* (Ščecino dešiniojo kranto ir vakarų apylinkės teismas, Lenkija) – su prašymu išduoti mokėjimo įsakymą, grindžiamą paskolos gavėjo išduotu vekseliu. Šis teismas priėmė sprendimą už akių, dėl jo paskolos gavėjas pateikė prieštaravimą. Vartotojas teigė, kad paskolos sutarties nuostatos yra nesąžiningos.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatavo, kad šioje sutartyje neapibrėžtos sąvokos „parengimo mokestis“ arba „komisinis mokestis“ ir nenurodyta, už kokias konkrečias paslaugas šie mokesčiai mokami.

Todėl nacionalinis teismas klausė Teisingumo Teismo, ar Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad vartojimo kredito sutarties sąlygoms, kuriomis vartotojui, be sutartyje numatytų palūkanų, nustatomi kiti mokesčiai, taikoma šioje nuostatoje numatyta išimtis, kai šiose sąlygose nenurodomas nei šių mokesčių pobūdis, nei paslaugos, už kurias jie mokami. Anot prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, šių sąlygų nesąžiningumo kontrolę galima atlikti atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies formuluotę. Konkrečiai kalbant, to teismo teigimu, mokėjimų sumos klausimui galėtų būti taikoma išimtis, susijusi su „pagrindiniu sutarties dalyku“ arba „kainos ir atlygio adekvatumu mainais [už] suteikt[as] paslaug[as] ar prek[es]“, kaip tai suprantama pagal minėtą nuostatą.

Šiuo klausimu nacionalinis teismas pažymi, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies ir Lenkijos Civilinio kodekso 3851 straipsnio 1 dalies, kuria pirma nurodyta nuostata buvo perkelta į nacionalinę teisę, formuluotės labai skiriasi. Iš šio Civilinio kodekso straipsnio iš esmės matyti,

¹⁴ Šis sprendimas taip pat aptartas I.4. dalyje „Nacionalinė reglamentavimo tvarka, užtikrinanti aukštesnį vartotojų apsaugos lygį“.

kad nacionalinis teismas gali vertinti nesąžiningumą tik tiek, kiek tai susiję su kainos ir atlygio už pagrindinę šalių paslaugą adekvatumu.

Anot Teisingumo Teismo, 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad šioms sąlygoms netaikoma minėtoje nuostatoje numatyta išimtis, jeigu jose nenurodomas nei mokesčių pobūdis, nei paslaugos, už kurias jie mokami, ir jos suformuluotos taip, kad vartotojas klaidinamas dėl jam tenkančių pareigų ir dėl šių sąlygų ekonominių pasekmių (86 punktas ir rezoliucinės dalies 3 punktas).

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas „D.V. (Advokato užmokestis – Valandinio įkainio principas)“ (C-395/21, [EU:C:2023:14](#))¹⁵

Advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis – 4 straipsnio 2 dalis – Pagrindinį sutarties dalyką sudarančių sąlygų neįtraukimas – Sąlyga, pagal kurią advokato užmokestis mokamas taikant valandinio įkainio principą

M. A., kaip vartotojas, su advokate D. V. sudarė penkias teisinių paslaugų sutartis. Kiekvienoje iš šių sutarčių buvo įtvirtinta, kad advokato užmokestis skaičiuojamas taikant valandinį įkainį, t. y. 100 eurų už kiekvieną M. A. suteiktos teisinės konsultacijos ar teisinių paslaugų teikimo valandą.

Negavusi viso pareikalauto užmokesčio, D. V. pirmosios instancijos teismui pateikė ieškinį, prašydama priteisti iš M. A. skolą už suteiktas teisines paslaugas. Pirmosios instancijos teismas iš dalies patenkino D. V. prašymą, tačiau konstatavo, kad sutarties sąlyga dėl suteiktų paslaugų kainos yra nesąžininga, ir per pusę sumažino reikalaujamo užmokesčio dydį. Kadangi šį sprendimą apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą, D. V. pateikė kasacinį skundą Lietuvos Aukščiausiam Teismui.

Gavęs šio teismo prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismas pateikė Direktyvos 93/13 išaiškinimą.

Teisingumo Teismas konstatavo, kad advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje suteiktų paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, patenka į sąvoką „pagrindinis sutarties dalykas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 93/13 (rezoliucinės dalies 1 punktas).

¹⁵ Šis sprendimas taip pat aptartas II.1 dalyje „Sąvoka „nesąžiningos sąlygos“, III.2 dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“ ir V.2 dalyje „Nesąžiningos sąlygos pakeitimas“.

4. Nacionalinė reglamentavimo tvarka, užtikrinanti aukštesnį vartotojų apsaugos lygį

2010 m. birželio 3 d. Sprendimas „Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid“ (C-484/08, [EU:C:2010:309](#))

Pagrindinį sutarties dalyką apibūdinančios sąlygos – Teismo atliekamas jų nesąžiningumo vertinimas – Netaikymas – Didesnę vartotojų apsaugą užtikrinančios griežtesnės nacionalinės nuostatos

Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (toliau – *Caja de Madrid*) su klientais sudarydavo paskolų su kintama palūkanų norma sutartis būstui įsigyti. Šiose sutartyse buvo numatyta sąlyga, pagal kurią sutartyje nustatyta nominali palūkanų norma, periodiškai kintanti atsižvelgiant į sutartą bazinę palūkanų normą, nuo pirmos peržiūros turi būti suapvalinta iki kito procentinio punkto ketvirčio (toliau – apvalinimo sąlyga).

Išnagrinėjęs *Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios* (Ispanijos banko paslaugų naudotojų asociacija) pateiktą ieškinį *Juzgado de Primera Instancia nº50 de Madrid* (50-asis Madrido pirmosios instancijos teismas, Ispanija) nusprendė, kad suapvalinimo sąlyga buvo nesąžininga, kaip tai suprantama pagal nacionalinės teisės aktus, kuriais perkelta Direktyva 93/13. Atmetus apeliacinį skundą dėl šio sprendimo, *Caja de Madrid* padavė kasacinį skundą *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija).

Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvoje 93/13 nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, kad vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei verslininko tiek atsižvelgiant į galimybes derėtis, tiek į turimos informacijos lygį, o tai reiškia, kad jis turi sutikti su verslininko iš anksto nustatytomis sąlygomis, neturėdamas galimybės paveikti jų turinio. Šia Direktyva 93/13 nesąžiningas sąlygas reglamentuojantys nacionalinės teisės aktai buvo suderinti tik iš dalies ir minimaliai, kartu pripažinus valstybėms narėms galimybę suteikti vartotojams didesnę apsaugą, nei numatyta direktyvoje.

Teisingumo Teismas pabrėžė, kad valstybės narės visoje šia direktyva reglamentuojamoje srityje gali priimti arba išlaikyti griežtesnes nuostatas, nei numatyta pačioje direktyvoje, jeigu jomis siekiama užtikrinti didesnę vartotojo apsaugą. Todėl Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad pagal Direktyvą 93/13 nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, leidžiantys teismui vertinti sutarties sąlygų, kuriose apibrėžiamas pagrindinis sutarties dalykas arba nustatomas kainos ir atlygio adekvatumas mainais už teikiamas paslaugas ar prekes, nesąžiningumą, net jei šios sąlygos suformuluotos aiškiai ir suprantamai (27, 28, 40, 44 punktai ir rezoliucinės dalies 1 punktas).

2020 m. rugsėjo 3 d. Sprendimas „Profi Credit Polska ir kt.“ (C-84/19, C-222/19 ir C-252/19, EU:C:2020:631)

Nacionalinės teisės nuostatos, kuriose įtvirtinta didžiausia kredito išlaidų be palūkanų suma – 3 straipsnio 1 dalis – Sutarties sąlyga, kuria vartotojui perkiamos paskolos davėjo ekonominės veiklos išlaidos – Ryškus neatitikimas tarp šalių teisių ir pareigų – 4 straipsnio 2 dalis

Šioje byloje, kurios faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma¹⁶, Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad atsižvelgiant į tai, jog Civilinio kodekso 3851 straipsnio 1 dalyje, kuria į Lenkijos teisę perkelta Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis, nustatyta siauresnė šioje Sąjungos teisės nuostatoje įtvirtintos išimties taikymo sritis, taip užtikrinant didesnę vartotojo apsaugą (tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas), pagal ją leidžiama platesnė galimo sutarties sąlygų, patenkančių į šios direktyvos taikymo sritį, nesąžiningumo kontrolė (83 punktas).

Šiuo klausimu Direktyvos 93/13 8 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės gali priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias SESV atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekdamos užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą. Tai atspindi šios direktyvos dvyliktoje konstatuojamojoje dalyje įtvirtintą idėją, kad ja tik iš dalies ir minimaliai suderinami nacionalinės teisės aktai, susiję su nesąžiningomis sąlygomis (84 punktas). Jurisprudencijoje Teisingumo Teismas yra nustatęs, kad nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje nustatytai išimčiai taikoma siauresnė taikymo sritis, atitinka šioje direktyvoje numatytą vartotojų apsaugos tikslą (85 punktas).

¹⁶ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.3 3.2 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtis – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes“ p. 13.

II. Kvalifikavimas kaip „nesąžiningos sąlygos“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnį

1. Sąvoka „nesąžiningos sąlygos“

2000 m. birželio 27 d. Sprendimas „Océano Grupo Editorial“ (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346)¹⁷

Teisingumo sąlyga

Sutartyse dėl enciklopedijų pardavimo vartotojams buvo įtvirtinta sąlyga, kad ginčai teisingai Barselonos (Ispanija) teismams; ten negyveno nė vieno vartotojo, bet buvo įsisteigusios bendrovės – ieškovės pagrindinėje byloje.

Kadangi enciklopedijų pirkėjai nesumokėjo iki sutarto termino, 1997 m. liepos 25 d.–gruodžio 19 d. laikotarpiu pardavėjai kreipėsi į *Juzgado de Primera Instancia no°35 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 35, Ispanija), siekdami, kad taikant „juicio de cognición“ procesą (sumarinis procesas, vykdomas kilus ginčams dėl nedidelių sumų) iš atsakovų pagrindinėje byloje būtų priteistos mokėtinos sumos.

Šie prašymai atsakovams nebuvo įteikti, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs suabejojo, ar yra kompetentingas nagrinėti ginčus. Jis nurodė, kad *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) ne kartą yra pripažinęs nesąžiningomis teisingumo sąlygas, dėl kurių kilo ginčas jo nagrinėjamose bylose.

Manydamas, kad siekiant išspręsti nagrinėjamus ginčus būtina išaiškinti direktyvą, *Juzgado de Primera Instancia no°35 de Barcelona* (Barselonos pirmosios instancijos teismas Nr. 35) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su klausimu, ar apsauga, kurią Direktyva 93/13 užtikrina vartotojams, leidžia nacionaliniam teismui, nagrinėjant bendrosios kompetencijos teismams pateikto ieškinio priimtinumą, *ex officio* vertinti jam patikrinti pateiktos sutarties sąlygos nesąžiningumą.

Šiame sprendime Teisingumo Teismas pripažino, kad vartotojo ir verslininko sudarytos sutarties sąlyga dėl teisingumo, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi ir kuria teismui, kurio veiklos teritorijoje yra verslininko buveinė, suteikiama išimtinė jurisdikcija spręsti ginčą, laikytina nesąžininga, nes dėl jos, pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai (24 punktas).

Teisingumo Teismas nurodė, kad tokia sąlyga įpareigoja vartotoją pripažinti teismo, kuris gali būti toli nuo jo gyvenamosios vietos, išimtinę jurisdikciją, o tai gali apsunkinti jo atvykimą į teismą. Tuo atveju, kai ginčas kyla dėl nedidelių piniginių sumų, vartotojo atvykimo į teismą išlaidos gali turėti atgrasomąjį poveikį ir paskatinti jį nesikreipti į teismą ar nesiimti jokių gynybos priemonių. Taigi tokia sąlyga priskirtina prie direktyvos priedo 1 punkto q papunktyje nurodytos kategorijos

¹⁷ Šis sprendimas taip pat aptartas VI.2. 2.1. dalyje „Pareiga *ex officio* vertinti sutarties sąlygos nesąžiningumą – Pareigos apimtis“.

sąlygų, kurių tikslas arba rezultatas – iš vartotojo atimti arba apsunkti galimybę pareikšti ieškinį. Ir priešingai, tokia sąlyga leidžia verslininkui sutelkti visų su jo profesine veikla susijusių ginčų sprendimą tame teisme, kurio veiklos teritorijoje yra jo buveinė, todėl jam paprasčiau organizuoti atvykimą į teismą, o atvykimo išlaidos yra mažesnės (22 ir 23 punktai).

2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimas „Banco Santander“ (C-96/16 ir C-94/17, [EU:C:2018:643](#))¹⁸

Skolinio reikalavimo perleidimas – Su vartotoju sudaryta paskolos sutartis – Šios delspinigių nustatančios sutarties sąlygos nesąžiningumo vertinimo kriterijai

Paskolos gavėjas ir *Caja de Ahorros del Mediterráneo*, vėliau tapęs *Banco de Sabadell*, sudarė hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, grąžinamos dalimis kas mėnesį. Sutartyje buvo nurodyta, kad delspinigių norma yra 25 % per metus.

Pavėlavęs sumokėti, paskolos gavėjas kreipėsi į *Juzgado de Primera Instancia* (pirmosios instancijos teismas, Ispanija) su ieškiniu *Banco de Sabadell* dėl minėtos sąlygos panaikinimo, motyvuodamas tuo, kad ji nesąžininga. Be to, pagrindinėje byloje nagrinėjama paskolos sutarties sąlyga, nustatanti delspinigių normą, buvo pripažinta nesąžininga, todėl, jo teigimu, pagal šią sutartį nebeturi būti skaičiuojami nei delspinigiai, nei įprastos palūkanos.

Tribunal Supremo (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) suformuotoje jurisprudencijoje numatyta, kad nesąžiningomis laikomos sąlygos, pagal kurias įsipareigojimų nevykdantis vartotojas privalo už tai sumokėti neproporcingai didelę kompensaciją. Taigi žemesnės instancijos teismai turi pripažinti nesąžiningomis su vartotojais sudarytų asmeninės paskolos sutarčių arba hipoteka užtikrintų paskolos sutarčių sąlygas dėl delspinigių normos, dėl kurių nebuvo derėtasi, kai jos atitinka kriterijų, pagal kurį ši palūkanų norma daugiau kaip dviem procentiniais punktais viršija įprastų palūkanų normą, dėl kurios sutarties šalys buvo susitarusios.

Gavęs kasacinį skundą *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar tokia jurisprudencija prieštarauja Direktyvai 93/13.

Šiame sprendime Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal Direktyvą 93/13 nedraudžiama tokia nacionalinė jurisprudencija, kaip *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) jurisprudencija, pagal kurią delspinigių normą nustatanti su vartotoju sudarytos paskolos sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo derėtasi, yra nesąžininga, jeigu mokėjimo įsipareigojimą delsiantis įvykdyti vartotojas privalo sumokėti neproporcingai didelę kompensaciją, nes ši norma daugiau kaip dviem procentiniais punktais viršija sutartyje numatytą įprastų palūkanų normą (rezoliucinės dalies 2 punktas).

Šiuo klausimu negalima atmesti galimybės, kad valstybės narės aukštesnės instancijos teismai, kaip antai *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas), atlikdami teisės derinimo ją aiškinant vaidmenį ir siekdami užtikrinti teisinį tikrumą, gali pagal Direktyvą 93/13 nustatyti tam tikrus kriterijus, kuriais vadovautųsi žemesnės instancijos teismai, privalantys įvertinti nesąžiningą sutarties sąlygų pobūdį. Nors veikiausiai *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas)

¹⁸ Šis sprendimas taip pat aptartas V.3. dalyje „Kitas poveikis“.

jurisprudencija nepriskiriama prie griežtesnių nuostatų, kurias gali priimti valstybės narės, siekdamas, kad pagal šios direktyvos 8 straipsnį būtų užtikrinta aukštesnio lygio vartotojų apsauga, nes, be kita ko, neatrodo, kad Ispanijos teisės sistemoje ši jurisprudencija turi įstatymo galią arba kad yra laikoma teisės šaltiniu, vis dėlto tokio kriterijaus, kokį, pavyzdžiui, suformulavo *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas), nustatymas jurisprudencijoje atitinka šia direktyva siekiamą vartotojų apsaugos tikslą (68 punktas).

Tiek iš Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalies, tiek iš jos bendros sistemos matyti, kad ši direktyva labiau skirta ne bendrai sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrai užtikrinti, o tam, kad būtų išvengta šių teisių ir pareigų pusiausvyros pažeidimo vartotojų nenaudai (69 punktas).

2020 m. liepos 9 d. Sprendimas „Ibercaja Banco“ (C-452/18, [EU:C:2020:536](#))¹⁹

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Palūkanų normos kintamumą ribojanti sąlyga (vadinamoji „apatinės ribos“ sąlyga) – Novacijos sutartis – Atsisakymas pareikšti ieškinius dėl sutarties sąlygų – Privalomojo pobūdžio nebuvimas

Paskolos gavėja įsigijo iš nekilnojamojo turto projektų plėtotėjo nekilnojamojo turto objektą ir atitinkamai pakeitė plėtotąją kaip hipoteka užtikrintos paskolos, kurią suteikė kredito įstaiga *Caja de Ahorros de la Inmaculada de Aragón*, vėliau tapusi *Ibercaja Banco*, gavėja. Ji sutiko su visais susitarimais ir sąlygomis, susijusiais su šia hipoteka užtikrinta paskola, kaip jos buvo apibrėžtos pradinio skolininko ir kredito įstaigos.

2013 m. gegužės 9 d. *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) pripažino hipotekos sutartyse esančias „apatinės ribos“ sąlygas negaliojančiomis, nes jos neatitiko aiškumo ir skaidrumo reikalavimų. Vadovaudamasis šia jurisprudencija *Ibercaja Banco* pradėjo naujas derybas dėl šių sąlygų, esančių jo sudarytose hipoteka užtikrintos paskolos sutartyse.

Taip dėl paskolos gavėjos ir *Ibercaja Banco* hipoteka užtikrintos paskolos sutarties buvo sudaryta novacijos sutartis, be kita ko, dėl „apatinės ribos“ sąlygoje nustatytos normos, kuri buvo sumažinta. Be to, vienoje iš novacijos sutarties sąlygų buvo numatyta, kad paskolos gavėja atsisako imtis priemonių dėl pasekmių, kurių galėtų kilti „apatinės ribos“ sąlygą pripažinus nesąžininga.

Paskolos gavėja kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą – *Juzgado de Primera Instancia e Instrucción no 3 de Teruel* (Teruelio pirmosios instancijos ir tyrimo teismas Nr. 3) – su ieškiniu, prašydama pripažinti, kad hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esanti „apatinės ribos“ sąlyga yra nesąžininga, ir nurodyti kredito įstaigai panaikinti šią sąlygą, o jai grąžinti pagal ją nepagrįstai sumokėtas sumas nuo šios paskolos sutarties pasirašymo momento.

Ibercaja Banco, nesutikdamas su paskolos gavėjo reikalavimais, rėmėsi novacijos sutarties sąlygomis, ir prašė nacionalinio teismo patikslinti, kiek teisiniai sandoriai, kuriais pakeičiama

¹⁹ Šis sprendimas taip pat aptartas II.2. dalyje „Sąvoka „sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“, III.2 dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“ ir V.3. dalyje „Kitas poveikis“.

sutartis, visų pirma viena iš jos sąlygų, kurios nesąžiningumu remiamasi, taip pat yra „ydingi“ dėl šios sąlygos ir dėl to neturi privalomosios galios.

Atsižvelgdamas į tai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs suabejojo, ar naujos derybos dėl nesąžiningos sąlygos suderinamos su Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu principu, pagal kurį nesąžiningos sąlygos vartotojams neprivalomos.

Šiame sprendime Teisingumo Teismas pripažino, kad reikia skirti sutartyje, pavyzdžiui, taikos sutartyje, kurios dalykas yra išspręsti tarp verslininko ir vartotojo kilusį ginčą, numatytą atsakymą pareikšti ieškinius, nuo išankstinio bet kokio vartotojo ir verslininko sudarytoje sutartyje numatyto atsakymo (67 punktą).

Pirma, jis nusprendė, kad verslininko su vartotoju sudarytoje sutartyje numatyta sąlyga siekiant išspręsti egzistuojantį ginčą, pagal kurią vartotojas atsisako nacionaliniame teisme ginti reikalavimus, kuriuos būtų galėjęs ginti, jei nebūtų šios sąlygos, gali būti laikoma „nesąžininga“, be kita ko, jeigu vartotojas negalėjo gauti reikšmingos informacijos, leidžiančios suprasti jam dėl tokios sąlygos kylančius teisinius padarinius (rezoliucinės dalies 4 punkto pirma įtrauka). Tai, kad verslininkas ir vartotojas atsisako vienas kitam pareikšti ieškinius dėl sutarties sąlygos, faktiškai netrukdo nacionaliniam teismui vertinti tokios sąlygos nesąžiningumo, jeigu ši sąlyga gali sukelti privalomų padarinių vartotojui (64 punktą).

Antra, Teisingumo Teismas konstatavo, kad sąlyga, pagal kurią vartotojas būsimų ginčų atveju atsisako pareikšti ieškinius, grindžiamus jo pagal Direktyvą 93/13 turimomis teisėmis, nėra privaloma vartotojui (rezoliucinės dalies 4 punkto antra įtrauka). Iš esmės vartotojas negali teisėtai įsipareigoti atsisakyti ateityje teisminės apsaugos ir pagal Direktyvą 93/13 jam suteikiamų teisių. Teisingumo Teismas patikslino, kad vartotojas negali iš esmės suvokti pritarimo tokiai sąlygai padarinių, kiek tai susiję su ateityje galinčiais kilti ginčais (75 punktą).

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas „D.V. (Advokato užmokestis – Valandinio įkainio principas)“ (C-395/21, [EU:C:2023:14](#))

Advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis – 4 straipsnio 2 dalis – Sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimas – Sąlyga, pagal kurią advokato užmokestis mokamas taikant valandinio įkainio principą

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma²⁰, Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad su vartotoju sudarytos sutarties sąlygos nesąžiningumo patikrinimas iš esmės pagrįstas bendru vertinimu, kurį atliekant atsižvelgiama ne tik į galimą šios sąlygos skaidrumo trūkumą. Tačiau valstybės narės gali užtikrinti aukštesnį vartotojų apsaugos lygį (49 punktą).

Atitinkamai Teisingumo Teismas konstatavo, kad advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatoma remiantis valandinio

²⁰ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.3 3.2 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtys – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes“, p. 14. Šis sprendimas taip pat aptartas III.2 dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“ ir V.2 dalyje „Nesąžiningos sąlygos pakeitimas“.

įkainio principu ir kuri dėl to priskirtina prie šios sutarties pagrindinį dalyką sudarančių sąlygų, neturi būti laikoma nesąžininga vien dėl tos aplinkybės, kad neatitinka skaidrumo reikalavimo, nebent valstybė narė, kurios nacionalinė teisė taikoma nagrinėjamai sutarčiai, yra aiškiai numačiusi, kaip nagrinėjamu atveju, ją kvalifikuoti kaip „nesąžiningą sąlygą“ vien dėl šios aplinkybės (rezoliucinės dalies 3 punktas).

2. Sąvoka „sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“

2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas „OTP Bank ir OTP Faktoring“ (C-51/17, [EU:C:2018:750](#))

3 straipsnio 1 dalis – Sąvoka „sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“ – Į sutartį po jos sudarymo dėl nacionalinės teisės akto leidėjo įsikišimo įtraukta sąlyga

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma²¹, Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, kad sąvoka „sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“, vartojama Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje, apima, be kita ko, sutarties sąlygą, pakeistą imperatyvia nacionalinės teisės akto nuostata, priimta po to, kai su vartotoju buvo sudaryta paskolos sutartis, siekiant pakeisti minėtoje sutartyje esančią negaliojančią sąlygą (rezoliucinės dalies 1 punktas).

2020 m. liepos 9 d. Sprendimas „Ibercaja Banco“ (C-452/18, [EU:C:2020:536](#))

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Palūkanų normos kintamumą ribojanti sąlyga (vadinamoji „apatinės ribos“ sąlyga) – Novacijos sutartis

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma²², Teisingumo Teismas, be kita ko, nurodė, kad sąlyga, numatyta verslininko ir vartotojo sudarytoje sutartyje siekiant pakeisti galimai nesąžiningą ankstesnės jų sudarytos sutarties sąlygą arba spręsti klausimą dėl šios sąlygos nesąžiningumo padarinių, pati gali būti laikoma sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, ir prireikus gali būti pripažinta nesąžininga (rezoliucinės dalies 2 punktas).

Kaip pažymėjo Teisingumo Teismas, aplinkybė, kad nauja sąlyga siekiama pakeisti ankstesnę sąlygą, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, savaime nereiškia, kad nacionalinis teismas neprivalo patikrinti, ar vartotojas iš tikrųjų negalėjo daryti įtakos, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 2 dalį, šios naujos sąlygos esmei. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atsižvelgti į visas aplinkybes, kuriomis tokia sąlyga buvo pateikta vartotojui, kad nustatytų, ar jis galėjo daryti įtakos jos esmei (34 ir 35 punktai).

²¹ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.3.3.1 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtis – Sutarties sąlygos, atspindinčios įstatymų ir kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas“, p. 8. Šis sprendimas taip pat aptartas III.2 dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“.

²² Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II.1 dalį „Sąvoka nesąžiningos sąlygos“, p. 19. Šis sprendimas taip pat aptartas III.2 dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“ ir V.3. dalyje „Kitas poveikis“.

3. Sąvoka „ryškus neatitikimas“ vartotojo nenaudai

2013 m. kovo 14 d. Sprendimas „Aziz“ (C-415/11, [EU:C:2013:164](#))²³

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra – Bylą iš esmės nagrinėjančio teismo kompetencija – Nesąžiningos sąlygos – Vertinimo kriterijai

Byla buvo pradėta gavus prašymą priimti prejudicinį sprendimą, pateiktą Ispanijos teismo, nagrinėjusio vartotojo ieškinį, kuriuo prašyta pripažinti nesąžiningomis įvairias sąlygas, numatytas hipoteka užtikrintoje paskolos sutartyje, ir panaikinti jam taikytą priverstinio vykdymo procedūrą.

Šios sąlygos apėmė delspinigių, automatiškai taikomų nuo pasibaigus terminui nesumokėtos sumos dydžio, bet neįpareigojant pateikti jokie reikalavimo, nustatymą, ilgalaikėse sutartyse nustatytą priešlaikinę sutarties pabaigą ir vienašalį visos skolos apskaičiavimo mechanizmo nustatymą, paskolos davėjui išduodant atitinkamą pažymą, kurioje nurodyta reikalaujama sumokėti suma. Abejodamas dėl šių sąlygų suderinamumo su Direktyvos 93/13 nuostatomis, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas su prejudiciniu klausimu kreipėsi į Teisingumo Teismą (30 punktas).

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad „ryškaus neatitikimo“ vartotojo nenaudai sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, turi būti įvertinta analizuojant nacionalinės teisės nuostatas, taikytinas tuo atveju, kai nėra susitarimo tarp šalių, siekiant įvertinti, ar ir kiek vartotojas dėl sutarties atsiduria nepalankesnėje teisinėje padėtyje, palyginti su numatyta galiojančioje nacionalinėje teisėje. Be to, šiuo tikslu gali pasirodyti svarbu įvertinti minėto vartoto teisinę padėtį, atsižvelgiant į jo pagal nacionalinės teisės nuostatas turimas priemones užkirsti kelią nesąžiningų sąlygų naudojimui (rezoliucinės dalies 2 punktas).

2014 m. sausio 16 d. Sprendimas „Constructora Principado“ (C-226/12, [EU:C:2014:10](#))

Nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo sutartis – Nesąžiningos sąlygos – Vertinimo kriterijai

2005 m. birželio 26 d. privatus asmuo su *Constructora Principado* sudarė būsto pirkimo-pardavimo sutartį. Vienoje sutarties sąlygoje buvo nustatyta, kad vartotojas turi sumokėti savivaldybės mokestį už miesto nekilnojamojo turto vertės padidėjimą ir būsto prijungimo prie vandens ir kanalizacijos sistemų išlaidas, kurias pagal įstatymą turi padengti verslininkas.

Privatus asmuo *Juzgado de Primera Instancia nº 2 de Oviedo* (Ovjedo pirmosios instancijos teismas Nr. 2, Ispanija) pareiškė ieškinį *Constructora Principado*, juo reikalavo grąžinti nurodytas sumas. Šis reikalavimas buvo grindžiamas argumentu, kad ginčijama sąlyga, pagal kurią įgijėjas turėjo sumokėti šias sumas, turėjo būti laikoma nesąžininga, nes dėl jos nesiderėta ir ji lėmė ryškų sutarties šalių teisių ir pareigų neatitikimą.

²³ Šis sprendimas taip pat aptartas VI.3. dalyje „Laikinių apsaugos priemonių taikymas“.

Constructora Principado teigė, kad tarp šalių nėra ryškaus neatitikimo, nes neatitikimas negali būti vertinamas atsižvelgiant tik į vieną konkrečią sąlygą, o turi būti vertinama visa sutartis, atsižvelgiant į visas sąlygas.

Gavęs apeliacinį skundą *Audiencia Provincial de Oviedo* (Ovjedo provincijos teismas, Ispanija) kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje nurodytą neatitikimą reikia aiškinti taip, kad jis atsiranda vien dėl vartotojui perkeliamos mokėjimo pareigos, kuri pagal įstatymą tenka verslininkui, ar vis dėlto tai, kad pagal direktyvą turi būti ryškus neatitikimas, reiškia, kad taip pat reikalaujama, kad vartotojui tenkanti finansinė našta, atsižvelgiant į bendrą sandorio sumą, būtų didelė.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad ryškaus neatitikimo buvimui konstatuoti nereikalaujama, kad pagal sutarties sąlygą vartotojui perkeltos išlaidos būtinai būtų jam didelė finansinė našta, palyginti su bendra atitinkamo sandorio suma, tačiau šis neatitikimas gali atsirasti vien dėl to, kad pakankamai rimtai kenkiama teisinei padėčiai, kurioje šis vartotojas, kaip sutarties šalis, atsiduria dėl taikomų nacionalinės teisės nuostatų, nesvarbu, ar tai pasireiškia teisių, kurių pagal šias nuostatas jam atsiranda iš šios sutarties, turinio apribojimu, trukdymu jas įgyvendinti, ar nacionalinės teisės nuostatose nenumatytos papildomos pareigos jam nustatymu (rezoliucinė dalis).

Teisingumo Teismas nurodė, kad vertindamas galimą ryškaus neatitikimo buvimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atsižvelgti į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir remtis visomis sutarties sudarymo aplinkybėmis ir visomis kitomis jos sąlygomis (rezoliucinė dalis).

III. Sutarties sąlygos nesąžiningumo vertinimas

1. Vertinimo kriterijai

2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „VB Pénzügyi Lízing“ (C-137/08, EU:C:2010:659)²⁴

Vertinimo kriterijai – Nacionalinio teismo „ex officio“ atliekamas vertinimas, ar jurisdikciją nustatanti sąlyga yra nesąžininga

Šalys pagrindinėje byloje sudarė sutartį dėl paskolos automobiliui pirkti.

Kadangi kita sutarties šalis nustojo vykdyti sutartinius įsipareigojimus, VB Pénzügyi Lízing nutraukė paskolos sutartį ir kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teisną, kad šis priteistų bendrovei 317 404 Vengrijos forintų (HUF) skolą, delspinigius nuo nesumokėtos sumos ir bylinėjimosi išlaidas.

Ieškovė nepateikė prašymo dėl mokėjimo įsakymo teismui, kuris turi jurisdikciją kitos sutarties šalies – atsakovo – nuolatinėje gyvenamojoje vietoje, o pasirėmė į minėtą paskolos sutartį įtraukta jurisdikciją nustatančia sąlyga, pagal kurią galimų ginčų nagrinėjimas priskiriamas *Budapesti II. és III. kerületi bíróság* (Budapešto II ir III apygardos teismas, Vengrija) – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo – jurisdikcijai.

Šis teismas konstatavo, kad atsakovo gyvenamoji vieta nėra jo veiklos teritorijoje, o pagal civilinį procesą reglamentuojančias normas toks ginčas, pavyzdžiui, dėl kurio kreiptasi į šį teismą, priskiriamas teismo, kurio teritorijoje yra atsakovo gyvenamoji vieta, jurisdikcijai.

Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekė sužinoti iš Teisingumo Teismo, į kokius kriterijus nacionalinis teismas gali atsižvelgti, kai vertina sąlygos nesąžiningumą, būtent tuo atveju, kai pagal sutarties sąlygą teritorinė jurisdikcija suteikiama ne verslininko registruotos buveinės vietos teismams, o kitiems, nors ir netoli šios buveinės vietos esantiems teismams.

Šiame sprendime Teisingumo Teismas turėjo galimybę išplėtoti Sprendimą *Pannon GSM* (C-243/08)²⁵. Jis atitinkamai nusprendė, kad SESV 267 straipsnis aiškintinas taip, kad Teisingumo Teismas turi kompetenciją aiškinti Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje ir jos priede vartojamą sąvoką „nesąžiningos sąlygos“ ir kriterijus, kuriuos nacionalinis teismas gali arba turi taikyti, kai vertina sutarties sąlygą pagal direktyvos nuostatas, turint omenyje tai, kad šis teismas, remdamasis minėtais kriterijais ir atsižvelgdamas į nagrinėjamo atvejo aplinkybes, turi priimti konkretų sprendimą dėl tam tikros sutarties sąlygos kvalifikavimo (rezoliucinė dalies 2 punktą).

²⁴ Šis sprendimas taip pat aptartas IV.2. 2.1 dalyje „Pareiga ex officio vertinti sutarties sąlygos nesąžiningumą – Pareigos apimtis“.

²⁵ 2009 m. birželio 4 d. Sprendimas *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350), aptartas IV.2. 2.1 dalyje „Pareiga ex officio vertinti sutarties sąlygos nesąžiningumą – Pareigos apimtis“.

Sutarties sąlygos nesąžiningumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir į visas sutarties sudarymo aplinkybes jos sudarymo metu, įskaitant tai, kad į vartotojo ir verslininko sudarytą sutartį buvo įtraukta sąlyga, suteikianti išimtinę jurisdikciją teismams, kurių veiklos teritorijoje yra verslininko buveinė, dėl jos atskirai nesiderėjus.

2012 m. balandžio 26 d. Sprendimas „Invitel“ (C-472/10, [EU:C:2012:242](#))²⁶

Verslininko vienašališkas sutarties sąlygų pakeitimas – ieškinys viešajam interesui ginti dėl nesąžiningų sąlygų uždraudimo, vartotojų vardu pareikštas pagal nacionalinės teisės aktus paskirto subjekto – Sąlygos pripažinimas nesąžininga

Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság (Nacionalinė vartotojų apsaugos tarnyba, toliau – NFH) turi teisę prašyti Vengrijos teismų pripažinti negaliojančia vartojimo sutartyje esančią nesąžiningą sąlygą, jeigu, naudojama verslininko, ši sąlyga paveikia didelį skaičių vartotojų ar sukelia didelę žalą. Pagal Vengrijos teisės aktus, pareiškus tokį ieškinį viešajam interesui ginti (grupės ieškinys), teismo pripažinimas, kad nesąžininga sąlyga negalioja, taikomas visiems vartotojams, sudariusiems su verslininku sutartį, kurioje yra tokia sąlyga.

NFH gavo daug vartotojų skundų dėl fiksuotojo telefono ryšio operatoriaus, vienašališkai įtraukusio į bendrąsias abonementinių sutarčių sąlygas nuostatą, suteikiančią jam teisę *a posteriori* reikalauti iš klientų apmokėti išlaidas, atsirandančias apmokant sąskaitas pinigine pašto perlaida. Be to, šiose sutartyse nebuvo aiškiai nurodytas šių išlaidų apskaičiavimo metodas.

Manydama, kad nagrinėjama nuostata yra nesąžininga sutarties sąlyga, ir telefono ryšio operatoriui atsisakius ją pakeisti, NFH kreipėsi į *Pest Megyei Bíróság* (Pešto teismas, Vengrija) su prašymu pripažinti ginčijamą nuostatą, kaip nesąžiningą nuostatą, negaliojančią ir nurodyti automatiškai ir atgaline data grąžinti abonentams sumas, neteisėtai gautas ir sąskaitoje nurodytas kaip „perlaidos išlaidos“. Vis dėlto šis teismas manė, kad bylos sprendimas priklauso nuo Direktyvos 93/13 nuostatų aiškinimo.

Dėl jo kontrolei pateiktos sąlygos nesąžiningumo vertinimo Teisingumo Teismas nurodė, kad toks vertinimas priklauso nacionalinio teismo, priimančio sprendimą per procesą, vartotojų vardu pradėtą pagal nacionalinės teisės aktus paskirto subjekto viešajam interesui ginti, kompetencijai. Būtent jis, atsižvelgdamas į Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 ir 3 dalis, turi įvertinti nuostatos, kokia nagrinėjama šioje byloje, nesąžiningumą. Vertindamas šis teismas turi konkrečiai patikrinti, ar, atsižvelgiant į visas su vartotojais sudarytų sutarčių bendrųjų sąlygų nuostatas ir į taikytinus nacionalinės teisės aktus, su paslaugos teikimu susijusių išlaidų keitimo priežastys ar metodas yra nustatytas aiškiai ir suprantamai, ir, jei reikia, ar vartotojai turi teisę nutraukti sutartis (rezoliucinės dalies 1 punktą).

²⁶ Šis sprendimas taip pat aptartas VI.1. dalyje. „Grupės ieškiniai arba ieškiniai viešajam interesui ginti“.

2. Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai

2013 m. kovo 21 d. Sprendimas „RWE Vertrieb“ (C-92/11, [EU:C:2013:180](#))

Direktyva 2003/55/EB – Gamtinių dujų vidaus rinka – Direktyva 93/13/EEB – Įmonių ir vartotojų sutartys – Įmonės vienašališkas paslaugos kainos pakeitimas – Nuoroda į privalomąsias teisės nuostatas, skirtas kitai vartotojų grupei – Direktyvos 93/13 taikytinumas – Aiškumo, suprantamumo ir skaidrumo reikalavimai

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma²⁷, Teisingumo Teismas dėl galimo ginčijamos sąlygos nesąžiningumo konstatavo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas pripažino, jog neterminuotų sutarčių, kaip antai dujų tiekimo sutarčių, atveju tiekimo įmonė turi teisėtą interesą keisti mokesčius už savo paslaugas. Tačiau standartinė sąlyga, pagal kurią galimas toks vienašališkas keitimas, turi atitikti sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimus. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad galiausiai ne jis, o nacionalinis teismas kiekvienu konkrečiu atveju turi nustatyti, ar taip yra. Atlikdamas tokį vertinimą nacionalinis teismas turi teikti esminę reikšmę tam tikriems Teisingumo Teismo nurodytiems kriterijams (45–48 punktai).

Sutartyje turi būti skaidriai nurodyta šių mokesčių keitimo priežastis ir būdas, kad vartotojas, remdamasis aiškiais ir suprantamais kriterijais, galėtų numatyti galimus šių mokesčių pokyčius (49 punktas).

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad atitinkamos Informacijos nebuvimo prieš sudarant sutartį iš principo neturėtų kompensuoti vien tai, kad jau vykdant sutartį, laikantis tinkamo termino, vartotojams pranešama apie mokesčių pakeitimą ir apie jų teisę nutraukti sutartį, jeigu nesutinka su šiuo pakeitimu (51 punktas).

Dėl vartotojo teisės nutraukti sutartį pažymėtina, kad turi būti galimybė konkrečiomis sąlygomis ją pasinaudoti realiai. Taip nėra, jei dėl priežasčių, susijusių su pasinaudojimo teise nutraukti sutartį tvarka ar su atitinkamos rinkos sąlygomis, vartotojas neturi realios galimybės pakeisti tiekėjo arba jeigu jam tinkamai ir laiku nepranešama apie numatomus pakeitimus (54 punktas).

2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas „Kásler ir Káslerné Rábai“ (C-26/13, [EU:C:2014:282](#))

Netaikymas su pagrindiniu sutarties dalyku arba kainos ar atlygio adekvatumu susijusioms sąlygoms, jeigu jos suformuluotos aiškia ir suprantama kalba – Užsienio valiuta išreikštos vartojimo kredito sutartys – Sąlyga dėl su valiutos keitimo kurso

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma²⁸, Teisingumo Teismas patikslino, kad pagrindinį sutarties dalyką apibrėžiančiai sąlygai netaikomas jos

²⁷ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.3 3.1 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtis – Sutarties sąlygos, atspindinčios įstatymų ir kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas“, p. 7.

²⁸ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.3 3.2 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtis – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes“, p. 11. Šis sprendimas taip pat aptartas V.2. dalyje „Nesąžiningos sąlygos pakeitimas“.

nesąžiningumo vertinimas tik jeigu ji suformuluota aiškiai ir suprantamai. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad toks reikalavimas negali būti susiaurintas iki šios sąlygos suprantamumo tik formaliu ir gramatiniu požiūriais. Priešingai, paskolos sutartyje turi būti skaidriai nurodyta užsienio valiutos konvertavimo mechanizmo priežastis ir ypatumai. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar, atsižvelgiant į reklamą ir per derybas dėl paskolos sutarties paskolos davėjo pateiktą informaciją, pakankamai informuotas ir protingai pastabus vartotojas galėjo ne tik žinoti, kad egzistuoja parduodamos ir perkamos užsienio valiutos keitimo kursų skirtumas, bet ir įvertinti šio kurso taikymo pasekmes grąžinimo įmokos skaičiavimui ir bendrai paskolos kainai (73 ir 76 punktai).

2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas „Andriuc ir kt.“ (C-186/16, [EU:C:2017:703](#))

Užsienio valiuta sudaryta kredito sutartis – Valiutos keitimo rizika, visiškai tenkanti vartotojui – Ryškus šalių teisių ir pareigų pagal sutartį neatitikimas – Momentas, kuriuo neatitikimas turi būti vertinamas – Sąvokos „aiškiai ir suprantamai surašytos“ sąlygos apimtis – Informacijos, kurią turi pateikti bankas, apimtis

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma²⁹, Teisingumo Teismas priminė, kad sutarties sąlygos aiškumo ir suprantamumo reikalavimas reiškia ir tai, kad sutartyje turi būtų skaidriai nurodyta, kaip konkrečiai veikia atitinkamoje sąlygoje nurodytas mechanizmas. Prireikus sutartyje taip pat turi būti atskleistas šio mechanizmo ryšys su kitose sąlygose nustatytu mechanizmu, kad vartotojui būtų sudaryta galimybė pagal tikslus ir suprantamus kriterijus numatyti ekonominius padarinius, kurių jam atsiranda dėl tokios sąlygos. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti šį klausimą, atsižvelgdamas į visas svarbias faktines aplinkybes, įskaitant reklamą ir per derybas dėl kredito sutarties paskolos davėjo pateiktą informaciją (45 ir 46 punktai).

Konkrečiai nacionalinis teismas turi patikrinti, ar vartotojui buvo pateikta visa informacija, kuri gali turėti įtakos jo įsipareigojimų apimčiai ir leistų įvertinti visą jo paskolos kainą (47 punktas).

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas patikslino, kad finansų įstaigos turi suteikti kredito gavėjams pakankamai informacijos, kad jie galėtų priimti apdairius ir informacija pagrįstus sprendimus. Taigi tai turėtų būti informacija ne tik apie paskolos valiutos pabrangimo ar nuvertėjimo galimybes, bet ir apie keitimo kurso svyravimo ir paskolos valiutos palūkanų normos išaugimo poveikį įmokoms (49 punktas).

Pirma, paskolos gavėją reikia aiškiai informuoti apie tai, kad, pasirašant užsienio valiuta išreikštą paskolos sutartį, jam tenka tam tikra valiutų keitimo rizika, kurią galbūt bus sunku prisiimti ekonominiu požiūriu, jei valiuta, kuria jis gauna pajamas, nuvertėtų. Antra, bankas turi nurodyti galimus valiutų kursų svyravimus ir riziką, galinčią kilti dėl to, kad paskola imama užsienio valiuta, ypač jei paskolos gavėjas gauna pajamas ne šia valiuta (50 punktas).

Teisingumo Teismas taip pat patikslino, kad tuo atveju, kai bankas neįvykdė informavimo, įspėjimo ir konsultavimo pareigų, taip pat pareigos surašyti sutarties sąlygas aiškiai ir

²⁹ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I. 3.3.2 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtis – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes“, p. 12.

suprantamai, todėl gali būti tikrinamas sutarties sąlygos nesąžiningumas, nacionalinis teismas turi įvertinti, pirma, ar bankas galimai nesilaikė sąžiningumo reikalavimo, ir, antra, ar esama ryškaus sutarties šalių teisių ir pareigų neatitikimo. Atliekant tokį vertinimą reikia atsižvelgti į atitinkamos sutarties sudarymo momentą ir, be kita ko, į banko patirtį ir žinias, kiek tai susiję su valiutos keitimo kurso galimu svyravimu ir skolinimosi užsienio valiuta rizika. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad sutarties sąlyga gali lemti šalių teisių ir pareigų neatitikimą, kuris išryškėja tik vykdant sutartį (54–57 punktai).

2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas „OTP Bank ir OTP Faktoring“ (C-51/17, [EU:C:2018:750](#))

Į sutartį po jos sudarymo dėl nacionalinės teisės aktų leidėjo įsikišimo įtraukta sąlyga – 4 straipsnio 2 dalis – Aiški ir suprantama sąlygos formuluotė

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁰, Teisingumo Teismas patikslino reikalavimo sutarties sąlygas suformuluoti aiškiai ir suprantamai turinį (73 punktas).

Teisingumo Teismas nusprendė, kad bankai yra įpareigoti pateikti vartotojams pakankamai informacijos, leidžiančios jiems priimti apdairius ir informacija pagrįstus sprendimus. Tai reiškia, kad sąlygą dėl valiutos keitimo rizikos vartotojas turi ne tik suprasti formalioju ir gramatiniu požiūriais, bet ir suvokti jos konkretų turinį. Vadinasi, vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas, turi galėti žinoti ne tik apie nacionalinės valiutos nuvertėjimo užsienio valiutos, kuria buvo išreikšta paskola, atžvilgiu galimybę, bet ir įvertinti potencialiai dideles tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams (78 punktas).

Be to, Teisingumo Teismas nurodė, kad sutarties sąlygų aiškumą ir suprantamumą reikia vertinti atsižvelgiant į sutarties sudarymo momentu susiklosčiusias visas su jos sudarymu susijusias aplinkybes ir į visas kitas sutarties sąlygas, nepaisant to, kad kai kurios iš šių sąlygų vėliau nacionalinės teisės aktų leidėjo buvo pripažintos nesąžiningomis ar preziumuota, kad jos tokios yra, ir vėliau panaikintos (83 punktas ir rezoliucinės dalies 4 punktas).

2019 m. spalio 3 d. Sprendimas „Kiss ir CIB Bank“ (C-621/17, [EU:C:2019:820](#))

Pareiga sutarties sąlygas išdėstyti aiškiai ir suprantama kalba – Sąlygos, pagal kurias reikalaujama mokėti mokesčius už konkrečiai nenurodytas paslaugas

leškovas pagrindinėje byloje su CIB teisiniu pirmtaku 20 metų sudarė paskolos sutartį dėl 16 516 eurų sumos, taikant 5,4 % dydžio metinę palūkanų normą ir 2,4 % dydžio metinius administravimo mokesčius. Pagal sutarties sąlygas suinteresuotasis asmuo taip pat turėjo sumokėti 40 000 Vengrijos forintų (HUF) (apie 125 EUR) sumą kaip paskolos suteikimo komisinį mokestį.

³⁰ Dėl bylos faktinių ir teisiinių aplinkybių žr. I.3 3.1 dalį „Direktivos 93/13 taikymo srities išimtyse“ – Sutarties sąlygos, atspindinčios įstatymų ir kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas“, p. 8. Šis sprendimas taip pat aptartas II.2. dalyje „Sąvoka „sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“.

Jis pareiškė ieškinį *Győri Törvényszék* (Dero teismas, Vengrija), juo prašė pripažinti, kad sąlygos, kuriose nustatyta administravimo mokesčių suma ir paskolos suteikimo komisinis mokestis, yra nesąžiningos, nes sutartyje konkrečiai nenurodytos mainais už šias sumas siūlomos paslaugos.

Atsikirsdamas CIB nurodė, kad neprivalėjo konkrečiai nurodyti paslaugų, teikiamų už administravimo mokesčius ir paskolos suteikimo komisinį mokestį. Vis dėlto jis teigė, kad paskolos suteikimo komisinis mokestis susijęs su formalumais, atliktais prieš sudarant sutartį, o administravimo mokesčiai yra atlygis už formalumus, atliekamus po sutarties sudarymo.

Gavęs kasacinį skundą, *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties sąlygos buvo suformuluotos aiškiai ir suprantamai ir kaip jis turi įvertinti galimą jų nesąžiningumą.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad reikalavimas, pagal kurį sutarties sąlyga turi būti suformuluota aiškiai ir suprantama kalba, nereiškia, jog su vartotojais sudarytoje paskolos sutartyje esančiose sutarties sąlygose, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, kaip antai nagrinėjamose pagrindinėje byloje, kuriose nurodyta tiksli vartotojo mokėtinų administravimo mokesčių ir paskolos suteikimo komisinio mokesčio suma, jų apskaičiavimo būdas ir mokėjimo terminas, taip pat turi būti konkrečiai nurodytos visos mainais už šias sumas suteiktos paslaugos (rezoliucinės dalies 1 punktas).

Kaip nurodė Teisingumo Teismas, vis dėlto svarbu, kad faktiškai suteiktų paslaugų pobūdį būtų galima tinkamai suprasti arba nustatyti remiantis visa sutartimi. Be to, vartotojas turi turėti galimybę patikrinti, ar įvairūs mokesčiai arba įvairios už juos teikiamos paslaugos nesidubliuoja. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar taip yra, atsižvelgdamas į visas reikšmingas faktines aplinkybes, tarp kurių yra ne vien atitinkamos sutarties sąlygos, bet ir reklama ir per derybas dėl kredito sutarties paskolos davėjo pateikta informacija (43 ir 44 punktas).

Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad dėl tokios sutarties sąlygos, susijusios su paskolos administravimo mokesčiais, iš kurios neįmanoma vienareikšmiškai nustatyti, kokios konkrečios paslaugos teikiamos už šiuos mokesčius, nepaisant sąžiningumo reikalavimo, iš esmės neatsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai. Teisingumo Teismas patikslino, kad, išskyrus atvejus, kai mainais suteiktos paslaugos pagrįstai nepriskiriamos prie su paskolos administravimu ar jos suteikimu susijusių paslaugų arba kai sumos, vartotojo mokamos kaip šie mokesčiai ir komisiniai, yra neproporcingos, palyginti su paskolos dydžiu, dėl šių sąlygų vartotojo teisinė padėtis, numatyta nacionalinėje teisėje, netampa blogesnė, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atsižvelgti į kitų sutarties sąlygų poveikį, kad nustatytų, ar dėl šių sąlygų atsiranda ryškus teisių ir pareigų neatitikimas paskolos gavėjo nenaudai (55 punktas).

2020 m. liepos 9 d. Sprendimas „Ibercaja Banco“ (C-452/18, [EU:C:2020:536](#))*Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Palūkanų normos kintamumą ribojanti sąlyga (vadinamoji „apatinės ribos“ sąlyga) – Novacijos sutartis*

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³¹, Teisingumo Teismas, be kita ko, nurodė, kad pagal Direktyvą 93/13³² verslininkui taikomas skaidrumo reikalavimas reiškia, jog sudarant hipoteka užtikrintos paskolos sutartį su kintamąja palūkanų norma, kurioje nustatyta „apatinės ribos“ sąlyga, jis turi pateikti vartotojui informaciją, būtiną suprasti ekonominiams padariniams, kurių jam kyla pagal šia sąlyga nustatytą „apatinės ribos“ mechanizmą, visų pirma pateikiant informaciją apie indeksą, kuriuo remiantis ši norma apskaičiuota, raidą praeityje (rezoliucinės dalies 3 punktas).

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas D. V. (Advokato užmokestis – Valandinio įkainio principas) (C-395/21, [EU:C:2023:14](#))*Advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis – 4 straipsnio 2 dalis – Sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimas – Sąlyga, pagal kurią advokato užmokestis mokamas taikant valandinio įkainio principą*

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³³, Teisingumo Teismas nagrinėjo, ar advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje teikiamų paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu ir nurodytas tik taikomas valandinis įkainis, o kitų paaiškinimų nepateikta, atitinka aiškumo ir suprantamumo reikalavimą. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į paslaugų, dėl kurių sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis, pobūdį, dažnai yra sunku ar net neįmanoma dar tik sudarant sutartį verslininkui numatyti, kiek tiksliai valandų reikės dirbti teikiant tokias paslaugas, ir atitinkamai bendrą galutinę jo paslaugų kainą (41 punktas). Vis dėlto, nors negalima reikalauti, kad verslininkas informuotų vartotoją apie galutines jo priimto įsipareigojimo finansines pasekmes (jos priklauso nuo būsimų, nenumatomų ir nuo verslininko valios nepriklausančių įvykių), informacija, kurią jis privalo pateikti prieš sudarant sutartį, turi padėti vartotojui priimti apdairų sprendimą ir suprasti, kad tokie įvykiai galimi ir jie gali turėti įtakos atitinkamo teisinių paslaugų teikimo trukmei (43 punktas).

Ši informacija, kuri gali skirtis atsižvelgiant į, pirma, numatytų paslaugų dalyką ir pobūdį ir, antra, taikytinas profesines ir profesinės etikos taisykles, turi apimti duomenis, padedančius vartotojui apytikriai įvertinti bendrą šių paslaugų kainą. Tai gali būti numatomų dirbti valandų siekiant suteikti tam tikrą paslaugą skaičiaus ar minimalaus jų skaičiaus prognozė arba įsipareigojimas pagrįstais intervalais atsiųsti sąskaitas ar periodines ataskaitas, kuriose būtų nurodytas dirbtų valandų skaičius. Teisingumo Teismas patikslino, kad nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kas nurodyta, ir visą svarbią informaciją, susijusią su atitinkamos sutarties sudarymu, turi

³¹ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II.1 dalį „Sąvoka „nesąžiningos sąlygos“, p.19. Šis sprendimas taip pat aptartas II.2. dalyje „Sąvoka „sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“ ir V.3 dalyje „Kitas poveikis“.

³² Direktyvos 93/13 3 straipsnio dalis, 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis.

³³ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.3 3.2 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtys – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes“, p. 14. Šis sprendimas taip pat aptartas II.1 dalyje „Sąvoka „nesąžiningos sąlygos“ ir V.2 dalyje „Nesąžiningos sąlygos pakeitimas“.

įvertinti, ar verslininkas iki sutarties sudarymo vartotojui pateikė tinkamą informaciją (44 punktas).

Taigi Teisingumo Teismas priėjo prie išvados, kad aiškumo ir suprantamumo reikalavimo neatitinka sutarties sąlyga, kurioje kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, jeigu prieš sudarant sutartį vartotojui nepateikta informacija, kuri jam būtų padėjusi priimti apdairų sprendimą ir suprasti ekonomines šios sutarties sudarymo pasekmes (rezoliucinės dalies 2 punktas).

IV. Nacionalinio teisėjo įgaliojimai ir pareigos

1. Nacionalinio teismo kompetencija

2004 m. balandžio 1 d. Sprendimas „Freiburger Kommunalbauten“ (C-237/02, [EU:C:2004:209](#))

Stovėjimo vietos automobilių stovėjimo aikštelėje įrengimo ir tiekimo sutartis – Dispozityviosiose nacionalinės teisės nuostatose numatyto sutartinių prievolių vykdymo eiliškumo inversija – Sąlyga, įpareigojanti vartotoją sumokėti kainą prieš verslininkui įvykdant savo prievoles – Verslininko pareiga pateikti garantiją

1998 m. gegužės 5 d. notaro patvirtinta sutartimi savivaldybės statybos įmonė *Freiburger Kommunalbauten*, vykdydama komercinę veiklą, pardavė pirkėjų porai privačiam naudojimui vietą automobilių stovėjimo aikštelėje, kuri dar turėjo būti pastatyta.

Sutartyje buvo numatyta, kad visa kaina sumokama po to, kai rangovas pateikia užstatą. Pavėluoto mokėjimo atveju pirkėjas privalėjo sumokėti delspinigius.

Pateikus užstatą, pirkėjai atsisakė atlikti mokėjimą. Anot jų, nuostata dėl reikalavimo sumokėti visą kainą prieštaravo *Bürgerliches Gesetzbuch* (Vokietijos civilinis kodeksas) 9 straipsniui. Kainą jie sumokėjo tik 1999 m. gruodžio 21 d. priėmę vietą automobilių stovėjimo aikštelėje ir nenustatę jokių jos trūkumų.

Todėl *Freiburger Kommunalbauten* kreipėsi į *Landgericht Freiburg* (Freiburgo apygardos teismas, Vokietija) su reikalavimu sumokėti delspinigius už pavėluotą mokėjimą, šis reikalavimas buvo patenkintas.

Gavęs kasacinį skundą *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su klausimu, ar bendrųjų pirkimo-pardavimo sąlygų nuostata, pagal kurią statomo statinio pirkėjas privalo sumokėti visą kainą, neatsižvelgiant į statybų pažangą, kai pardavėjas prieš tai jam pateikė banko garantiją, užtikrinančią piniginių reikalavimų, kurių jam galėtų kilti sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo atveju, vykdymą, laikytina nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13.

Šiame sprendime Teisingumo Teismas pripažino, kad būtent nacionalinis teismas turi nustatyti, ar statybos rangos sutarties sąlyga, pagal kurią visa kaina turi būti sumokėta verslininkui dar neįvykdžius savo prievolių ir verslininkas įpareigojamas pateikti garantiją, atitinka kriterijus, leidžiančius ją laikyti nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį (rezoliucinė dalis).

Nors Teisingumo Teismas gali aiškinti bendruosius kriterijus, kuriuos Bendrijos teisės aktų leidėjas taiko Direktyvoje 93/13 vartojamai „nesąžiningos sąlygos“ sąvokai apibrėžti, jis negali spręsti dėl šių bendrųjų kriterijų taikymo konkrečiai sąlygai, kuri turi būti vertinama atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes (22 punktas).

2. Pareiga *ex officio* vertinti sutarties sąlygos nesąžiningumą

2.1. Pareigos apimtis

2000 m. birželio 27 d. Sprendimas „Océano Grupo Editorial“ (C-240/98–C-244/98, [EU:C:2000:346](#))

Teisingumo sąlyga – Teismo teisė „ex officio“ tikrinti tokios sąlygos nesąžiningumą

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁴, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvoje 93/13 vartotojams užtikrinama apsauga suponuoja, kad nacionalinis teismas, vertindamas nacionaliniams teismams pareikšto ieškinio priimtinumą, gali *ex officio* vertinti, ar nagrinėjamos sutarties sąlyga yra nesąžininga, ar ne. Nacionalinis teismas, taikydamas nacionalinės teisės nuostatas, kurios buvo priimtose iki Direktyvos 93/13 arba po jos, privalo jas aiškinti, kiek įmanoma, atsižvelgdamas į šios direktyvos tekstą ir tikslą. Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo reikalavimas visų pirma reiškia, kad nacionalinis teismas turi teikti pirmenybę tokiam aiškinimui, kuris leistų *ex officio* paneigti jurisdikciją, jam suteiktą pagal nesąžiningą sąlygą (rezoliucinės dalies 2 punktas).

2009 m. birželio 4 d. Sprendimas Pannon GSM (C-243/08, [EU:C:2009:350](#))

Nacionalinio teismo teisė ir pareiga „ex officio“ įvertinti, ar jurisdikciją nustatanti sąlyga yra nesąžininga – Vertinimo kriterijai

Vartotoja sudarė su bendrove *Pannon* abonementinę sutartį dėl mobiliojo ryšio telefono paslaugų teikimo. Pasirašydama sutartį ji taip pat sutiko su bendrovės bendrosiomis sutarties sąlygomis, kuriose, be kita ko, buvo nustatyta, kad bet kokie ginčai, kylantys dėl abonementinės sutarties arba su ja susiję, yra teisingi *Budaörsi Városi Bíróság* (Budaeršo apylinkės teismas, Vengrija) teismui, kurio veiklos teritorijoje buvo *Pannon* buveinė.

Manydama, kad vartotoja neįvykdė sutartinių įsipareigojimų, *Pannon* kreipėsi į *Budaörsi Városi Bíróság* (Budaeršo apylinkės teismas), šis konstatavo, kad vartotojos, gaunančios invalidumo pensiją, nuolatinė gyvenamoji vieta buvo Dombedhaze, t. y. 275 km nuo Budaeršo, o susisiekimo galimybės tarp šių vietovių labai ribotos.

Be to, šis teismas pažymėjo, kad, remiantis taikytinomis Vengrijos civilinio proceso normomis, nesant abonementinės sutarties sąlygos, nustatančios jo jurisdikciją, teritorinę jurisdikciją būtų turėjęs vartotojos gyvenamosios vietos teismas.

Vis dėlto turėdamas abejonių dėl to, ar jo jurisdikciją nustatanti abonementinės sutarties sąlyga galimai yra nesąžininga, *Budaörsi Városi Bíróság* (Budaeršo apylinkės teismas) pateikė Teisingumo Teismui klausimų dėl Direktyvos 93/13 aiškinimo. Be kita ko, jis siekė sužinoti, ar, tikrindamas savo teritorinę kompetenciją, jis turi *ex officio* patikrinti šios sąlygos nesąžiningumą.

³⁴ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II.1 dalį „Sąvoka „nesąžiningos sąlygos“, p. 17.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad apsauga, kurią vartotojams suteikia Direktyva 93/13, apima ir tokius atvejus, kai vartotojas, su verslininku sudaręs sutartį, kurioje yra nesažininga sąlyga, nesiremia šios sąlygos nesažiningumu dėl to, kad nežino savo teisių arba atgrasomas jas ginti dėl su ieškinio pareiškimu teisme susijusių išlaidų (30 punktas).

Taigi nacionalinio teismo vaidmuo vartotojų apsaugos srityje neapsiriboja paprasčiausia teise priimti sprendimą dėl galimai nesažiningos sutarties sąlygos, bet apima ir pareigą, kai tik jam tampa žinomos šiuo atžvilgiu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės, *ex officio* išnagrinėti šį klausimą, įskaitant klausimą dėl jo paties teritorinės jurisdikcijos. Jei mano, kad sąlyga nesažininga, nacionalinis teismas turi jos netaikyti, nebent, jam informavus vartotoją, šis neketintų remtis tuo, kad sąlyga yra nesažininga ir neprivaloma (32 ir 33 punktai).

Be to, su Direktyva 93/13 nesuderinama nacionalinė nuostata, numatanti, kad nesažininga sutarties sąlyga neprivaloma vartotojui tik tuo atveju, kai jis ją nacionaliniame teisme sėkmingai užginčija. Tokia nuostata faktiškai eliminuoja nacionalinio teismo galimybę *ex officio* vertinti sutarties sąlygos nesažiningumą (rezoliucinės dalies 1 punktas).

2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „VB Pénzügyi Lízing“ (C-137/08, [EU:C:2010:659](#))

Vertinimo kriterijai – Nacionalinio teismo „ex officio“ atliekamas vertinimas, ar jurisdikciją nustatanti sąlyga yra nesažininga

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁵, Teisingumo Teismas taip pat patikslino, kad nacionalinis teismas turi *ex officio* imtis tyrimo priemonių, siekdamas nustatyti, ar verslininko su vartotoju sudarytoje sutartyje, kuri yra jame nagrinėjamo ginčo objektas, numatyta išimtinės teritorinės jurisdikcijos sąlyga patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, o atsakęs į šį klausimą teigiamai – *ex officio* įvertinti galimą tokios sąlygos nesažiningumą. Tam, kad užtikrintų veiksmingą Sąjungos teisės aktų leidėjo siekiamą vartotojų apsaugą esant tokiai situacijai, kai tarp vartotojo ir verslininko egzistuojanti nelygybė gali būti kompensuota tik pozityviais veiksmais, nepriklausomai nuo sutartinių santykių subjektų, nacionalinis teismas turi visuomet, nesvarbu, kokie yra vidaus teisės aktai, nustatyti, ar verslininkas atskirai derėjosi su vartotoju dėl ginčijamos sąlygos (48 punktas ir rezoliucinės dalies 3 punktas).

2018 m. gegužės 17 d. Sprendimas Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, [EU:C:2018:320](#))

Nacionalinio teismo „ex officio“ atliekamas vertinimas, ar sutartis patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁶, Teisingumo Teismas vadovavosi nuostata, kad nacionalinis teismas, nagrinėjantis bylą už akių ir turintis

³⁵ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. III.1 dalį „Vertinimo kriterijai“, p. 24.

³⁶ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.2 dalį „Taikymo sritis *ratione materiae*: „pardavėjo ar tiekėjo“ ir „vartotojo“ sąvokos“, p. 4.

įgaliojimus pagal vidaus proceso taisykles *ex officio* išnagrinėti sąlygos, kuria grindžiamas reikalavimas, ir nacionalinių viešosios tvarkos taisyklių prieštaravimą, turi *ex officio* įvertinti tai, ar sutartis, kurioje įtvirtinta ši sąlyga, patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, ir prireikus – minėtos sąlygos galimą nesąžiningumą, kaip tai suprantama pagal minėtą direktyvą (rezoliucinės dalies 1 punktas).

2020 m. kovo 11 d. Sprendimas „Lintner“ (C-511/17, [EU:C:2020:188](#))

Paskolos užsienio valiuta sutartis – Atsižvelgimas į visas kitas sutarties sąlygas, vertinant, ar ginčijama sąlyga yra nesąžininga – 6 straipsnio 1 dalis – Nacionalinio teismo „ex officio“ atliekamas nagrinėjimas, ar sutarties sąlygos yra nesąžiningos – Apimtis

Ieškovė *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto apygardos teismas, Vengrija) pareiškė ieškinį dėl tariamo kai kurių sąlygų, esančių jos ir banko įstaigos sudarytoje hipoteka užtikrintoje paskolos užsienio valiuta sutartyje, nesąžiningumo. Pagal šias sąlygas banko įstaiga turėjo teisę vienašališkai pakeisti paskolos sutartį. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šį ieškinį atmetė, bet dėl ieškovės pateikto apeliacinio skundo kompetentingas apeliacinis teismas grąžino bylą ir įpareigojo jį išnagrinėti *ex officio* sutarties sąlygas, kurių ieškovė neginčijo savo pradiname ieškinyje ir kurios susijusios, be kita ko, su notaro patvirtinimu, sutarties nutraukimo pagrindais ir tam tikromis jai tenkančiomis išlaidomis.

Išnagrinėjęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismas visų pirma dėl sutarties sąlygos nesąžiningumo nagrinėjimo *ex officio*, kurį nacionalinis teismas turi atlikti pagal Direktyvą 93/13, apimties nusprendė, kad tas teismas neprivalo *ex officio* ir atskirai išnagrinėti visų kitų šios vartotojos neginčytų sutarties sąlygų, tam, kad patikrintų, ar jos gali būti laikomos nesąžiningomis; jis turi išnagrinėti tik su ginčo dalyku, kaip jį apibrėžė bylos šalys, susijusias sąlygas. Teisingumo Teismas patikslino, kad atliekant tokį nagrinėjimą turi būti paisoma ginčo dalyko, suprantamo kaip rezultatas, kurio šalis siekia savo pretenzijomis, ribų, aiškinamų atsižvelgiant į tuo tikslu pateiktus reikalavimus ir ieškinio pagrindus. Vadinas, būtent paisydamas šių ribų nacionalinis teismas turi *ex officio* išnagrinėti sutarties sąlygą, siekdamas išvengti, kad vartotojo pretenzijos būtų atmetos tam tikrais atvejais jau įsiteisėjusiu teismo sprendimu, nors jos galėjo būti patenkintos, jeigu vartotojas būtų rėmęsis šios sąlygos nesąžiningumu (tačiau to nepadarė dėl nežinojimo). Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, jog siekiant, kad nebūtų pakenkta pagal šią direktyvą vartotojams suteiktos apsaugos veiksmingumui, nacionalinis teismas neturi formaliai vertinti jam pateiktų pretenzijų, bet, priešingai, turi aiškinti jų turinį, atsižvelgdamas į joms pagrįsti nurodytus pagrindus (28, 30, 32, 33 punktai ir rezoliucinės dalies 1 punktas).

Dėl, antra, *ex officio* atliktino sąlygos sąžiningumo nagrinėjimo Teisingumo Teismas nusprendė, kad jeigu bylos medžiagoje esanti informacija apie teises ir faktines aplinkybes nacionaliniam teismui kelia didelių abejonių dėl kai kurių sąlygų, nors vartotojo ir neginčytų, bet susijusių su ginčo dalyku, sąžiningumo, teismas turi *ex officio* imtis tyrimo priemonių tam, kad papildytų tą bylos medžiagoje esančią informaciją, ir prašyti šalių šiuo klausimu pateikti būtinus paaiškinimus ir dokumentus, laikantis rungimosi principo (37 punktas).

2.2. Pareigos ribos

2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimas „Cofidis“ (C-473/00, [EU:C:2002:705](#))

Verslininko pareikštas ieškinys – Vidaus nuostata, draudžianti nacionaliniam teismui pasibaigus naikinamajam terminui „ex officio“ arba vartotojui pareiškus prieštaravimą kelti klausimą dėl sąlygos nesąžiningumo

1998 m. sausio 26 d. sutartimi *Cofidis* suteikė paskolos gavėjui kreditą. Kadangi nebuvo mokamos įmokos, 2000 m. rugpjūčio 24 d. *Cofidis* padavė paskolos gavėją į teismą – *Tribunal d'instance Vienne* (Vjeno pirmosios instancijos teismas) – dėl skolos sumokėjimo.

Konstatavęs, kad tam tikros kredito sutarties sąlygos buvo nesąžiningos, *Tribunal d'instance Vienne* vis dėlto vadovavosi nuostata, kad taikytinas Vartotojų kodekso L. 311-37 straipsnyje numatytas dvejų metų naikinamasis terminas, užkertantis jam kelią panaikinti sąlygas, kurias pripažino nesąžiningomis.

Jis nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su klausimu, ar reikalavimas aiškinti atsižvelgiant į direktyvoje numatytą vartotojų apsaugos sistemą įpareigoja nacionalinį teismą, nagrinėjantį verslininko ieškinį dėl mokėjimo, pareikštą vartotojui, su kuriuo jis sudarė sutartį, nepaisyti procesinės taisyklės dėl prieštaravimo, kaip antai numatytos Vartotojų kodekso L. 311-37 straipsnyje. Ši taisyklė praktiškai neleido nacionaliniam teismui panaikinti vartotojo prašymu arba *ex officio* nesąžiningų sąlygų, dėl kurių sutartis tampa ydinga, jeigu ji buvo sudaryta daugiau kaip prieš dvejus metus iki ieškinio pareiškimo, ir taip sudarė verslininkui galimybę remtis šiomis sąlygomis teisme ir jomis grįsti savo ieškinį.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad apsauga, kurią vartotojams suteikia Direktyva 93/13, apima ir tokius atvejus, kai vartotojas, su verslininku sudaręs sutartį, kurioje yra nesąžininga sąlyga, nesiremia šios sąlygos nesąžiningumu. Todėl procesuose dėl nesąžiningų sąlygų vykdymo, kuriuos verslininkai pradėjo prieš vartotojus, laiko apribojimo nustatymas teismo įgaliojimui *ex officio* arba pagal vartotojo pareikštą prieštaravimą netaikyti tokių sąlygų gali kelti grėsmę apsaugos veiksmingumui, kurio siekiama pagal direktyvos 6 ir 7 straipsnius (35 punktas).

Taigi procesinė nuostata, užkertanti kelią nacionaliniam teismui, pasibaigus naikinamajam terminui, *ex officio* arba vartotojui pareiškus prieštaravimą kelti klausimą dėl sąlygos, kurią įvykdyti reikalauja verslininkas, nesąžiningumo, gali pernelyg apsunkinti apsaugos, kurią vartotojams siekiama suteikti šioje direktyvoje, užtikrinimą sprendžiant ginčus, kuriuose vartotojai yra atsakovai, todėl šis teismas turi jos netaikyti (36 punktas).

2016 m. vasario 18 d. Sprendimas „Finanmadrid EFC“ (C-49/14, [EU:C:2016:98](#))

Mokėjimo įsakymo procedūra – Priverstinio vykdymo procesas – Vykdyto klausimus nagrinėjančio nacionalinio teismo kompetencija „ex officio“ išnagrinėti nesąžiningos sąlygos galiojimą – „Res judicata“ principas – Veiksmingumo principas – Teisminė gynyba

Šioje byloje buvo nagrinėjami Ispanijos teisės aktai, kuriuose, viena vertus, nebuvo numatyta, išskyrus išimtinius atvejus, nacionalinio teismo dalyvavimo mokėjimo įsakymo procedūroje ir, kita

vertus, jam taip pat nebuvo leidžiama *ex officio* tikrinti, ar yra nesąžiningų sąlygų, vykdančių minėtą mokėjimo įsakymą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, jog vartotojo atžvilgiu gali būti priimtas vykdomasis dokumentas, ir jis jokiame proceso etape negalės pasinaudoti garantija, kad bus atliktas atitinkamų sąlygų sąžiningumo vertinimas, jeigu mokėjimo įsakymo procedūros eiga ir ypatumai yra tokie, kad, nesant specifinių aplinkybių, kuriomis teismo dalyvavimas privalomas, ši procedūra užbaigiama be galimybės patikrinti, ar verslininko ir vartotojo sudarytoje sutartyje nėra nesąžiningų sąlygų, ir jeigu teismas, į kurį kreiptasi dėl mokėjimo įsakymo vykdymo, neturi jurisdikcijos *ex officio* vertinti, ar yra tokių sąlygų. Tokia proceso tvarka gali pakenkti teisių apsaugos pagal Direktyvą 93/13 veiksmingumui. Veiksmingą šių teisių apsaugą galima užtikrinti tik jeigu pagal valstybės narės proceso sistemą, vykstant mokėjimo įsakymo procedūrai arba mokėjimo įsakymo vykdymo procedūrai, galima *ex officio* patikrinti, ar atitinkamoje sutartyje nėra galimai nesąžiningų sąlygų (45 ir 46 punktai).

Teisingumo Teismo nuomone, šios išvados nepaneigia tai, kad pagal valstybės narės proceso teisę institucijos, kuriai teikiamas prašymas dėl mokėjimo įsakymo išdavimo, priimtas sprendimas turi *res judicata* galią ir pripažįstama, kad jo padariniai yra analogiški teismo sprendimo padariniams. Tokios nacionalinės teisės nuostatos neatitinka veiksmingumo principo, jeigu dėl jų vykstant verslininkų inicijuotoms procedūroms, kuriose vartotojai yra atsakovai, tampa neįmanoma arba pernelyg sudėtinga vartotojams užtikrinti apsaugą, kurią jiems siekiama suteikti pagal Direktyvą 93/13 (47 ir 48 punktai).

2017 m. sausio 26 d. Sprendimas „Banco Primus“ (C-421/14, [EU:C:2017:60](#))

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartys – Išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra – Naikinamasis terminas – Nacionalinių teismų pareigos – „Res judicata“ galia

2008 m. *Banco Primus* suteikė paskolos gavėjui hipoteka užtikrintą paskolą, įkeičiant jo gyvenamąjį būstą. Kadangi nebuvo sumokėtos septynios iš eilės įmokos, remiantis viena iš paskolos sutarties sąlygų pranešta apie sutarties nutraukimą prieš terminą. *Banco Primus* paprašė sumokėti visą pagrindinę sumą ir paprastąsias palūkanas, delspinigius ir įvairius mokesčius. Be to, jis inicijavo hipoteka įkeisto turto pardavimą iš varžytinių. Kadangi nė vienas pirkėjas nepareiškė noro dalyvauti varžytinėse, *Juzgado de Primera Instancia nº2 de Santander* (Santanderio pirmosios instancijos teismas Nr. 2, Ispanija, toliau – pirmosios instancijos teismas) priteisė turtą *Banco Primus*, o jis paprašė leidimo perimti šio turto valdymą. Valdymo perėmimas buvo tris kartus atidėtas dėl trijų paeiliui pateiktų prieštaravimų; vienas jų buvo išnagrinėtas nutartimi, kurioje paskolos sutarties sąlyga dėl delspinigių kvalifikuota kaip nesąžininga. Dėl trečiojo prieštaravimo buvo priimtas sprendimas, kuriuo užbaigta iškeldinimo sustabdymo procedūra.

Paskolos gavėjas pirmosios instancijos teisme pareiškė specialųjį atskirąjį prieštaravimą dėl išieškojimo iš hipoteka įkeisto jam priklausančio turto procedūros, motyvuodamas tuo, kad paskolos sutarties sąlygos dėl delspinigių yra nesąžiningos. Gavęs šį prieštaravimą nacionalinis teismas sustabdė iškeldinimo procedūrą ir pažymėjo, kad lieka abejonių dėl kai kurių kitų paskolos sutarties sąlygų (neskaitant sąlygos dėl delspinigių) nesąžiningumo, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13.

Vis dėlto šis teismas konstatavo, kad Ispanijos teisės nuostata, kurioje reglamentuojamas *res judicata* galios principas, neleidžia iš naujo nagrinėti pagrindinėje byloje ginčijamos sutarties sąlygos nesažiningumo, nes jos teisėtumas pagal Direktyvą 93/13 jau buvo patikrintas sprendime, kuris įsiteisėjo.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvai 93/13 neprieštaruoja nacionalinės teisės norma, pagal kurią nacionaliniam teismui draudžiama *ex officio* iš naujo nagrinėti su verslininku sudarytos sutarties sąlygų nesažiningumą, kai dėl visų šios sutarties sąlygų teisėtumo pagal minėtą direktyvą jau buvo nuspręsta sprendime, kuris įgijo *res judicata* galią (rezoliucinės dalies 2 punkto pirma pastraipa). Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nacionalinis teismas turi *ex officio* įvertinti sutarties sąlygos, patenkančios į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, nesažiningumą ir taip kompensuoti disbalansą tarp vartotojo ir verslininko, jei tik jam žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės (43 punktas).

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė *res judicata* galios principo svarbą tiek Sąjungos teisės, tiek nacionalinės teisės sistemose. Siekiant užtikrinti teisės ir teisinių santykių stabilumą ir gerą teisingumo vykdymą, svarbu, kad teismų sprendimai, kurie, išnaudojus visas galimas teisių gynimo priemones arba pasibaigus naudojimosi jomis numatytiems terminams, tampa galutiniai, nebegalėtų būti ginčijami (46 punktas).

Be to, Sąjungos teisė nenustato nacionaliniam teismui pareigos netaikyti vidaus proceso teisės normų, suteikiančių, be kita ko, sprendimui *res judicata* galią, net jei tai leistų pašalinti Direktyvoje 93/13 įtvirtintos nuostatos, nepaisant jos pobūdžio, pažeidimą, nebent tokie įgaliojimai teismui būtų suteikti pagal nacionalinę teisę tuo atveju, kai pažeidžiamos nacionalinės imperatyvios normos. Pagal Sąjungos teisę veiksmingos vartotojų teisminės gynybos principu siekiama tik suteikti teisę kreiptis į teismą, o ne teisę į dviejų instancijų teismus (47 ir 48 punktai).

Vis dėlto Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje nurodytos nacionalinės teisės aktuose nustatyti reikalavimai, kad vartotojo ir verslininko sudarytoje sutartyje įtvirtintos sąlygos nebūtų privalomos vartotojui, negali iš esmės pažeisti šioje direktyvoje vartotojams suteiktos teisės į tai, kad nesažininga laikoma sąlyga nebūtų jam privaloma (51 punktas).

Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad tais atvejais, kai per ankstesnį ginčijamos sutarties patikrinimą, užbaigtą sprendimu, kuris įgijo *res judicata* galią, vienos ar kelių šios sutarties sąlygų galimas nesažiningumas dar nebuvo išnagrinėtas, nacionalinis teismas, į kurį vadovaudamasis teisės aktų nustatytais reikalavimais kreipėsi vartotojas, pateikdamas atskirąjį prieštaravimą, *ex officio* ar šalių prašymu privalo įvertinti galimą šių sąlygų nesažiningumą, jei tik jam žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės (rezoliucinės dalies 2 punkto antra pastraipa). Be tokio patikrinimo vartotojo apsauga taptų neišsami ir nepakankama ir tai nebūtų nei tinkama, nei veiksminga priemonė užkirsti kelią tokios sąlygos naudojimui, priešingai, nei numatyta Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje (52 punktas).

2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Ibercaja Banco“ (C-600/19, EU:C:2022:394)

Išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra – Paskolos sutartyje numatytos sąlygos, kurioje nustatyta nominali delspinigių norma, ir sąlygos dėl prievolės įvykdymo prieš terminą nesąžiningumas – „Res judicata“ galia ir teisės praradimas praleidus terminą – Galimybės teisme remtis sutarties sąlygos nesąžiningumu praradimas – Nacionalinio teismo įgaliojimas „ex officio“ vykdyti kontrolę

Pagrindinėje byloje buvo nagrinėjamas MA ir *Ibercaja Banco SA* ginčas dėl reikalavimo bankui sumokėti palūkanas, MA ir PO neįvykdžius šių šalių sudarytos hipoteka užtikrintos paskolos sutarties. Kompetentingas teismas nurodė vykdyti *Ibercaja Banco* turimą hipotekos dokumentą ir leido iš vartotojų išieškoti reikalaujamą sumą. Tik per vykdymo procesą, tiksliau tariant, pardavus hipoteka įkeistą nekilnojamąjį turtą iš varžytinių, MA nurodė, kad sąlyga dėl delspinigių ir apatinės ribos sąlyga yra nesąžiningos, t. y. jau tuomet, kai dėl *res judicata* galios ir prarastos teisės praėjus terminui teismas negalėjo *ex officio* patikrinti sąlygų nesąžiningumo, o vartotojas – remtis jų nesąžiningumu. Sutartį teismas *ex officio* jau buvo patikrinęs išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūros pradžioje, tačiau nebuvo aiškiai nurodęs, kad ginčijamas sąlygas patikrino, ir nebuvo pateikęs jokių motyvų.

Sprendime Teisingumo Teismas nagrinėjo *res judicata* galios principo, teisės praradimo praleidus terminą ir nacionalinio teismo įgaliojimo *ex officio* išnagrinėti sutarties sąlygos nesąžiningumą vykstant išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrai tarpusavio sąveiką.

Pirma, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos dėl *res judicata* galios ir dėl prarastos teisės praleidus terminą teismas negali *ex officio* patikrinti sutarties sąlygų nesąžiningumo per išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą, o vartotojas, suėjęs prieštaravimo pateikimo terminui, – remtis šių sąlygų nesąžiningumu vykstant šiai procedūrai ar paskesniajam procesui dėl pripažinimo. Toks direktyvos aiškinimas taikomas, kai galimą šių sąlygų nesąžiningumą teismas *ex officio* jau patikrino išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūros pradžioje, nors teismo sprendime, kuriuo leidžiama vykdyti išieškojimą iš hipoteka įkeisto turto, tai nebuvo aiškiai paminėta ar motyvuota, ir jame nenurodyta, kad šio patikrinimo nebebus galima ginčyti, jeigu nebus pateiktas prieštaravimas. Kadangi sprendime, kuriuo leidžiama vykdyti išieškojimą iš hipoteka įkeisto turto, vartotojas nebuvo informuotas apie *ex officio* atliktą sutarties sąlygų nesąžiningumo patikrinimą, jis faktiškai negalėjo visapusiškai įvertinti būtinybės pareikšti ieškinį dėl šio sprendimo. Tačiau veiksminga galimo sutarties sąlygų nesąžiningumo kontrolė negalėtų būti užtikrinta, jei *res judicata* galia būtų taikoma ir teismo sprendimams, kuriuose apie tokią kontrolę neinformuota (49, 50 punktai ir rezoliucinės dalies 1 punktas).

Antra, Teisingumo Teismas savo ruožtu pripažino su Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalimi ir 7 straipsnio 1 dalimi suderinamomis nacionalinės teisės normas, pagal kurias nacionaliniam teismui, veikiančiam *ex officio* arba vartotojo prašymu, neleidžiama nagrinėti galimo sutarties sąlygų nesąžiningumo po to, kai buvo pasinaudota hipotekine garantija, hipoteka įkeistas turtas parduotas ir atitinkamo turto nuosavybės teisės perleistos tretiesiems asmenims. Vis dėlto šiai išvadai taikoma sąlyga, kad vartotojas, kurio hipoteka įkeistas turtas buvo parduotas, galėtų savo teises ginti per vėlesnį procesą, inicijuotą siekiant finansinės žalos, patirtos dėl nesąžiningų sąlygų taikymo, atlyginimo (rezoliucinės dalies 2 punktas).

2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „SPV Project 1503 ir kt.“ (C-693/19 ir C-831/19, [EU:C:2022:395](#))

Mokėjimo įsakymo ir išieškojimo iš trečiųjų asmenų turto procedūros – „Res judicata“ galia, numanomai apimanti vykdomojo dokumento sąlygų galiojimą – Vykdomo klausimus sprendžiančio teismo įgaliojimas „ex officio“ tikrinti galimą sąlygos nesąžiningumą

Pagrindinėje byloje nagrinėtas, pirma, *SPV Project 1503 Srl* ir *Dobank SpA*, kaip *Unicredit SpA* įgaliotinės, ginčas su YB ir, antra, *Banco di Desio e della Brianza SpA* ir kitų kredito įstaigų ginčas su YX ir ZW dėl priverstinio vykdomojo procedūrų, grindžiamų *res judicata* galia įgijusiais vykdomaisiais dokumentais. Vykdomo klausimus sprendę Italijos teismai siekė išsiaiškinti, ar yra nesąžininga finansavimo sutartyse įtvirtinta baudos sąlyga ir delspinigių sąlyga, taip pat kai kuriose laidavimo sutartyse įtvirtintos sąlygos. Būtent šių sutarčių pagrindu kreditoriams buvo išduoti mokėjimo įsakymai, kurie jau įsiteisėjo. Vis dėlto teismai nurodė, kad pagal nacionalinės proceso teisės principus, vartotojui nepateikus prieštaravimo, mokėjimo įsakymo *res judicata* galia apima ir laidavimo sutarties sąlygų sąžiningumą, net jeigu šį mokėjimo įsakymą išdavęs teismas aiškiai netikrino šių sąlygų nesąžiningumo.

Sprendime Teisingumo Teismas patikslino ryšį tarp *res judicata* galios principo ir vykdomo klausimus sprendžiančio teismo įgaliojimo vykstant mokėjimo įsakymo procedūrai *ex officio* patikrinti sutarties sąlygų, kuria grindžiamas šis įsakymas, nesąžiningumą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos tuo atveju, kai skolininkas dėl mokėjimo įsakymo nepateikė prieštaravimo, vykdomo klausimus sprendžiantis teismas negali tikrinti, ar sąlygos, kuriomis grindžiamas šis įsakymas, galimai yra nesąžiningos, nes jo *res judicata* galia netiesiogiai apima šių sąlygų galiojimą. Konkrečiau kalbant, dėl teisės aktų, pagal kuriuos preziumuojama, kad sutarties sąlygų nesąžiningumo patikrinimas buvo atliktas *ex officio* ir jam taikoma *res judicata* galia net ir tuo atveju, kai šiuo klausimu nenurodyta jokių motyvų sprendime, kurio pagrindu priimamas mokėjimo įsakymas, nacionaliniam teismui tenkanti pareiga *ex officio* patikrinti, ar sutarties sąlygos galimai yra nesąžiningos, gali prarasti savo esmę. Taigi tokiu atveju veiksmingos teisminės gynybos reikalavimas reiškia, kad vykdomo klausimus sprendžiantis teismas turi galėti įvertinti, taip pat ir pirmą kartą, ar galimai nėra nesąžiningų sutarties sąlygų, kuriomis remdamasis teismas kreditoriaus prašymu išdavė mokėjimo įsakymą. Aplinkybė, kad tuo momentu, kai įsakymas tapo galutinis, skolininkas nežinojo, kad gali būti laikomas „vartotoju“, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, šiuo atžvilgiu neturi reikšmės (65–68 punktai ir rezoliucinė dalis).

2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Impuls Leasing România“ (C-725/19, EU:C:2022:396)

Priverstinio vykdymo procedūra dėl finansinės nuomos sutarties, laikomos vykdomuoju dokumentu – Prieštaravimas dėl vykdymo – Nacionalinės teisės aktai, neleidžiantys šį prieštaravimą turinčiam nagrinėti teismui patikrinti vykdomojo dokumento sąlygų nesąžiningumo – Vykdomo klausimus sprendžiančio teismo įgaliojimas „ex officio“ tikrinti galimą sąlygos nesąžiningumą – Ieškinys, kurį galima pareikšti pagal bendrosios teisės normas ir kuris leidžia patikrinti minėtų sąlygų nesąžiningumą – Reikalavimas pateikti užstatą siekiant sustabdyti vykdymo procesą

Pagrindinėje byloje nagrinėtas IO ir *Impuls Leasing România IFN SA* ginčas dėl prieštaravimo, pateikto dėl priverstinio vykdymo veiksmų, susijusių su finansinės nuomos sutartimi. Rumunijos teismas nurodė, kad finansinės nuomos sutartyje, kurios pagrindu buvo inicijuota priverstinio vykdymo procedūra, buvo sąlygų, kurios galėtų būti laikomos nesąžiningomis. Vis dėlto pagal Rumunijos teisės aktus skolinių reikalavimų vykdymo klausimus sprendžiančiam teismui, kuriam pateiktas prieštaravimas dėl to vykdymo, neleidžiama *ex officio* arba vartotojo prašymu vertinti vartotojo ir verslininko sudarytos sutarties, laikomos vykdomuoju dokumentu, sąlygų nesąžiningumo, nes galima pareikšti ieškinį pagal bendrosios teisės normas, kurį nagrinėdamas teismas gali patikrinti, ar tokios sutarties sąlygos yra nesąžiningos. Tiesa, bylą iš esmės nagrinėjantis teismas, kuriame ieškinys pareiškiamas atskirai nuo skundo dėl vykdymo proceso, turi galimybę sustabdyti minėtą procesą. Tačiau vartotojas, prašantis sustabdyti vykdymo procesą, turi sumokėti užstatą, apskaičiuojamą pagal ieškinio reikalavimų vertę.

Sprendime Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą dėl nacionalinio teismo įgaliojimo *ex officio* patikrinti vykdomojo dokumento sąlygų nesąžiningumą, kai jam pateiktas prieštaravimas dėl šio dokumento vykdymo.

Šiuo klausimu jis nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį, taip pat veiksmingumo principą draudžiami nacionalinės teisės aktai, neleidžiantys vykdymo klausimus sprendžiančiam teismui, kuriam pateiktas prieštaravimas dėl vykdymo, *ex officio* arba vartotojo prašymu vertinti sutarties, kuri laikoma vykdomuoju dokumentu, sąlygų nesąžiningumo, jeigu bylą iš esmės nagrinėjantis teismas, kuriame pagal bendrosios teisės normas gali būti pareikštas atskiras ieškinys, kad būtų patikrintas galimas tokios sutarties sąlygų nesąžiningumas, gali sustabdyti vykdymo procesą iki sprendimo priėmimo dėl bylos esmės, tik jeigu bus pateiktas užstatas, pavyzdžiui, apskaičiuojamas pagal ieškinio reikalavimų vertę, kurio dydis gali atgrasyti vartotoją pareikšti arba palaikyti tokį ieškinį. Dėl šio užstato Teisingumo Teismas patikslino, kad išlaidos, kurių būtų patiriama kreipiantis į teismą, palyginti su ginčijamos skolos suma, neturi atgrasyti vartotojo kreiptis į teismą. Vis dėlto tikėtina, kad vėluojantis vykdyti mokėjimus skolininkas neturės finansinių išteklių, kurių reikia reikalaujamam užstatui pateikti. Juo labiau taip yra tuomet, kai pareikštų ieškinų reikalavimų vertė, kaip, atrodo, yra pagrindinėje byloje, gerokai viršija bendrą sutarties vertę (58, 59 punktai ir rezoliucinė dalis).

3. Laikinių apsaugos priemonių taikymas

2013 m. kovo 14 d. Sprendimas „Aziz“ (C-415/11, [EU:C:2013:164](#))

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra – Bylą iš esmės nagrinėjančio teismo kompetencija

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁷, Teisingumo Teismas taip pat patikslino, kad pagal Direktyvą 93/13 siekiamos apsaugos veiksmingumui gali pakenkti nacionalinio proceso reglamentavimo tvarka, jei pagal ją bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui, kuriam vartotojas pateikė prašymą pripažinti sutarties sąlygą, kuria grindžiamas vykdomasis dokumentas, nesąžininga, neįmanoma imtis laikinųjų apsaugos priemonių, skirtų išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrai sustabdyti, kai tokias priemones būtina paskirti siekiant užtikrinti visišką jo galutinio sprendimo veiksmingumą (59 punktas).

Neturint šios galimybės, visais atvejais, kai išieškojimas iš hipoteka įkeisto turto atliekamas prieš bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui priimant sprendimą, pripažįstantį sutarties sąlygą, kuria pagrįsta hipoteka, nesąžininga, o priverstinio vykdymo procesą dėl to – niekiniu, toks sprendimas minėtam vartotojui leistų užtikrinti tik kompensacinio pobūdžio apsaugą, kuri būtų neišsami, nepakankama ir nei tinkama, nei veiksminga priemonė užkirsti kelią šios sąlygos naudojimui, priešingai nei numatyta šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje (60 punktas).

4. Sutarties sąlygos nesąžiningumo vertinimas

2006 m. spalio 26 d. Sprendimas „Mostaza Claro“ (C-168/05, [EU:C:2006:675](#))

Nesąžiningo sutarties sąlygos pobūdžio neginčijimas arbitražo procese – Galimybė pateikti šį prieštaravimą apeliaciniame procese dėl arbitražo teismo sprendimo

2002 m. gegužės 2 d. *Móvil* su vartotoja sudarė mobiliojo ryšio abonementinę sutartį. Šioje sutartyje buvo numatyta arbitražinė išlyga, pagal kurią bet koki su šios sutarties vykdymu susijusį ginčą arbitražo tvarka sprendžia *Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad* (Europos teisės ir teisingumo arbitražo asociacija, toliau – AEADE).

Vartotoja apskundė AEADE priimtą arbitražinį sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme ir teigė, kad dėl arbitražinės išlygos nesąžiningo pobūdžio arbitražinis susitarimas negalioja.

Bylą nagrinėjęs *Audiencia Provincial de Madrid* (Madrido provincijos teismas, Ispanija) konstatavo, kad arbitražiniame susitarime įtvirtinta neabejotinai nesąžininga sutarties sąlyga ir dėl to jis negalioja.

³⁷ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II. 3. „Sąvoka „ryškus neatitikimas“ vartotojo nenaudai“, p. 22.

Vis dėlto atsižvelgdamas į tai, kad vartotoja negaliojimu nesirėmė vykstant arbitražo procedūrai, ir siekdamas išaiškinti nacionalinę teisę pagal Direktyvą 93/13 nacionalinis teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą. Konkrečiau kalbant, jis siekė sužinoti, ar nacionalinis teismas, kuriam buvo pateiktas prašymas panaikinti vartotojui nepalankų arbitražinio teismo sprendimą, priimtą užbaigiant privalomą arbitražo procedūrą pagal abonementinėje sutartyje dėl mobiliojo ryšio esančią arbitražinę išlygą, kuri laikytina nesąžininga, gali jį patenkinti, nepaisydamas to, jog vartotojas arbitražiniame teisme nesirėmė nesąžiningumu.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyva 93/13 suponuoja, jog nacionalinis teismas vertina, ar arbitražinis susitarimas negalioja, ir panaikina arbitražinio teismo sprendimą, remdamasis tuo, kad šiame susitarime yra nesąžininga sąlyga, nors vartotojas negaliojimo klausimą iškėlė tik pareiškęs ieškinį dėl panaikinimo. Šios direktyvos 6 straipsnio, įpareigojančio valstybes nares užtikrinti, kad vartotojams nebūtų privalomos nesąžiningos sąlygos, tikslas negalėtų būti pasiektas, jeigu teismas, kuriam pateiktas ieškinys dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, negalėtų įvertinti šio sprendimo negaliojimo vien dėl to, kad per arbitražo procedūrą vartotojas nesirėmė arbitražinio susitarimo negaliojimu. Tokio vartotojo neveikimo bet kuriuo atveju negalėtų kompensuoti subjektų, kurie sutarties šalių atžvilgiu yra tretieji asmenys, ieškinys, taigi direktyvoje nustatyta speciali apsaugos sistema galiausiai būtų pažeista (30, 31 punktai ir rezoliucinė dalis).

2009 m. spalio 6 d. Sprendimas „Asturcom Telecomunicaciones“ (C-40/08, [EU:C:2009:615](#))

Nesąžininga arbitražinė išlyga – Negaliojimas – „Res judicata“ galią įgijęs arbitražo sprendimas – Priverstinis vykdymas – Nacionalinio teismo, į kurį kreiptasi dėl sprendimo vykdymo, kompetencija „ex officio“ iškelti nesąžiningos arbitražinės išlygos negaliojimo klausimą

2004 m. gegužės 24 d. *Asturcomir* su vartotoja sudarė mobiliojo ryšio abonementinę sutartį. Šioje sutartyje buvo numatyta arbitražinė išlyga, pagal kurią bet kokią su šios sutarties vykdymu susijusį ginčą arbitražo tvarka sprendžia *Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad* (Europos teisės ir teisingumo arbitražo asociacija, toliau – AEADE). Šios arbitražo instancijos buveinė, kuri sutartyje nebuvo nurodyta, yra Bilbao (Ispanija).

Kadangi vartotoja neapmokėjo kai kurių sąskaitų ir nutraukė sutartį prieš pasibaigiant minimaliam sutarto abonemento laikotarpiui, *Asturcom* jos atžvilgiu pradėjo arbitražo procedūrą AEADE.

2005 m. balandžio 14 d. priimtu arbitražo sprendimu vartotojai buvo nurodyta sumokėti 669,60 euro. 2007 m. spalio 29 d. *Asturcom* pateikė *Juzgado de Primera Instancia n°4 de Bilbao* (Bilbao pirmosios instancijos teismas Nr. 4, Ispanija) ieškinį dėl šio arbitražo sprendimo priverstinio vykdymo.

Prašyme priimti prejudicinį sprendimą šis teismas konstatavo, kad abonementinėje sutartyje įtvirtinta arbitražinė išlyga nesąžininga. Suabejojęs nacionalinės teisės aktų suderinamumu su Sąjungos teise, visų pirma, kiek tai susiję su vidaus procesinėmis normomis, jis vis dėlto nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Išnagrinėjęs bylą, Teisingumo Teismas pripažino, kad nacionalinis teismas, nagrinėjantis ieškinį dėl *res judicata* galią įgijusio arbitražinio sprendimo, priimto vartotojui nedalyvaujant, priverstinio vykdymo, privalo, kai turi šiuo tikslu būtiną teisinę ir faktinę informaciją, *ex officio* įvertinti verslininko ir vartotojo sudarytoje sutartyje esančios arbitražinės išlygos nesąžiningumą, jeigu pagal nacionalines procesines normas gali atlikti tokį vertinimą, nagrinėdamas panašius vidaus teise grindžiamus ieškinius. Jei taip yra, šis teismas turi nustatyti visas dėl to pagal nacionalinę teisę kylančias pasekmes, kad užtikrintų, kad ši išlyga vartotojui nebus privaloma (rezoliucinės dalies 1 punktas).

Dėl tokio vertinimo Teisingumo Teismas nurodė, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis yra imperatyvi norma ir kad atsižvelgiant į viešojo intereso, kuriuo grindžiama šioje direktyvoje užtikrinama vartotojų apsauga, pobūdį ir svarbą, jos 6 straipsnis turi būti laikomas lygiaverčiu nacionalinėms normoms, kurios vidaus teisės sistemoje priskiriamos prie imperatyvių normų kategorijos (51 ir 52 punktai).

V. Sąlygos pripažinimo nesąžininga pasekmės

1. Sutarties, kurioje įtvirtinta nesąžininga sąlyga, likimas

2012 m. kovo 15 d. Sprendimas „Pereničová ir Perenič“ (C-453/10, [EU:C:2012:144](#))

Klaidingai nurodyta bendros kredito kainos metinė norma – Nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningų sąlygų poveikis visos sutarties galiojimui

Paskolos gavėjų pora gavo 150 000 SKK (4 979 EUR) kreditą iš ne bankų įstaigos SOS, kuri suteikia vartojimo kreditus pagal tipines sutartis. Pagal kredito sutartį paskola turėjo būti grąžinta per 32 mėnesius, mokant 6 000 SKK (199 EUR) mėnesines įmokas, o trisdešimt trečioji įmoka turėjo būti lygi suteikto kredito sumai. Taigi, kredito gavėjai turėjo grąžinti 342 000 SKK (11 352 EUR) sumą.

Šioje sutartyje buvo nustatyta 48,63 % bendros kredito kainos metinė norma (BKKN), t. y. bendra vartotojui tenkanti su kreditu susijusių išlaidų suma.

Paskolos gavėjų pora pareiškė ieškinį *Okresný súd Prešov* (Prešovo apylinkės teismas, Slovakija) ir prašė konstatuoti, kad jų kredito sutartyje yra įvairių nesąžiningų sąlygų, pavyzdžiui, neteisingai nurodyta metinė palūkanų norma, ir pripažinti visą sutartį niekine.

Šis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismui su klausimu, ar pagal Direktyvos 93/13 nuostatas jis gali pripažinti vartojimo sutartį, kurioje yra nesąžiningų sąlygų, niekine, jeigu toks sprendimo variantas palankesnis vartotojui.

Sprendime Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad Direktyvos 93/13 tikslas – pašalinti nesąžiningas vartojimo sutarties sąlygas, jei įmanoma, paliekant galioti visą sutartį, o ne panaikinti visas sutartis, kuriose yra tokių sąlygų. Dėl kriterijų, pagal kuriuos galima įvertinti, ar sutartis faktiškai gali likti galioti be nesąžiningų sąlygų, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad reikia vadovautis objektyviu požiūriu, pagal kurį vienos iš sutarties šalių, šiuo atveju – vartotojo, padėtis neturi būti laikoma lemiamu kriterijumi sprendžiant dėl tolesnio sutarties likimo. Taigi vertinant klausimą, ar sutartis, kurioje numatyta viena arba kelios nesąžiningos sąlygos, gali likti galioti be šių sąlygų, pagal minėtą direktyvą draudžiama atsižvelgti tik į vartotojui palankius visos šios sutarties panaikinimo padarinius (36 punktas ir rezoliucinės dalies 1 punktas).

Vis dėlto Teisingumo Teismas konstatavo kad Direktyva 93/13 nesąžiningas sąlygas reglamentuojantys nacionalinės teisės aktai buvo suderinti tik iš dalies ir minimaliai, kartu pripažinus valstybėms narėms galimybę suteikti vartotojams didesnę apsaugą, nei joje numatyta. Todėl šia direktyva valstybei narei nedraudžiama, laikantis Sąjungos teisės, priimti teisės aktų, pagal kuriuos būtų leidžiama pripažinti niekine visą verslininko su vartotoju sudarytą sutartį, kurioje numatytos viena ar kelios nesąžiningos sąlygos, jei paaiškėja, kad tai užtikrina geresnę vartotojo apsaugą (rezoliucinės dalies 1 punktas).

2012 m. birželio 14 d. Sprendimas „Banco Español de Crédito“ (C-618/10, [EU:C:2012:349](#))*Nesąžininga sąlyga dėl delspinigių – Mokėjimo įsakymo procedūra – Nacionalinio teismo jurisdikcija*

Ši byla buvo iškelta Ispanijoje, kur į teismus gali būti kreipiamasi su prašymais nurodyti sumokėti mokėtiną pradelstą 30 000 EUR neviršijančią piniginę skolą, jei šios skolos suma yra tinkamai patvirtinta. Jeigu toks prašymas pateikiamas laikantis šių reikalavimų, skolininkas turi sumokėti skolą arba gali per 20 dienų pateikti dėl jos prieštaravimą; pastaruoju atveju byla sprendžiama įprasto civilinio proceso tvarka.

Vis dėlto pagal Ispanijos teisės aktus teismai, nagrinėjantys prašymą dėl mokėjimo įsakymo, nėra įgalioti *ex officio* pripažinti nesąžiningas verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygas niekinėmis. Taigi tokios sutarties sąlygų nesąžiningumo analizė leidžiama tik tuo atveju, jei vartotojas nesutinka su mokėjimu.

Be to, kai Ispanijos teismas yra įgaliotas pripažinti nesąžiningą vartojimo sutarties sąlygą niekine, pagal nacionalinės teisės aktus jam leidžiama modifikuoti sutartį pakeičiant šios sąlygos turinį taip, kad būtų pašalintas jos nesąžiningumas.

Nagrinėjamu atveju privatus asmuo su vienu Ispanijos banku sudarė 30 000 eurų paskolos sutartį transporto priemonei įsigyti. Nors buvo numatyta, kad ginčijama sutartis galioja iki 2014 m., kreditą suteikęs bankas nusprendė, kad ji nustojo galioti prieš šią datą, nes 2008 m. rugsėjo mėnesį dar nebuvo sumokėtos septynių mėnesių įmokos. Taigi bankas pateikė *Juzgado de Primera Instancia nº 2 de Sabadell* (Sabadelio pirmosios instancijos teismas Nr. 2, Ispanija) prašymą įpareigoti sumokėti sumą, atitinkančią nesumokėtas įmokas kartu su šalių sutartomis palūkanomis ir išlaidomis. Teismas *ex officio* pripažino niekine sąlygą dėl delspinigių, motyvuodamas tuo, kad ji nesąžininga, nes buvo nustatyta 29 % norma, ir nustatė naują 19 % palūkanų normą, remdamasis įstatyme nustatyta palūkanų norma ir delspinigių norma. Be to, jis pareikalavo, kad kredito įstaiga perskaičiuoti palūkanų dydį.

Nagrinėdamas apeliacinį skundą dėl šio sprendimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs Ispanijos teismas, be kita ko, norėjo sužinoti, ar Ispanijos teisės aktai, pagal kuriuos teismams leidžiama ne tik netaikyti nesąžiningų sąlygų, bet ir pakeisti jų turinį, yra suderinami su Direktyva 93/13.

Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Direktyvą 93/13 į verslininko ir vartotojo sudarytą sutartį įtraukta nesąžininga sąlyga nėra privaloma vartotojui ir kad sutartis, kurioje yra tokia sąlyga, lieka šalims privaloma tomis pačiomis sąlygomis, jeigu ji gali išlikti be nesąžiningos sąlygos. Todėl Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal šią direktyvą draudžiami Ispanijos teisės aktai tiek, kiek jais nacionaliniam teismui, pripažinus nesąžiningą sąlygą niekine, suteikiama teisė pakeisti šios sąlygos turinį (rezoliucinės dalies 2 punktas).

Jeigu nacionaliniam teismui tokia galimybė būtų suteikta, ji galėtų panaikinti atgrasomąjį poveikį verslininkams, kurio esmė – tiesiog netaikyti nesąžiningų sąlygų vartotojams. Taigi ši galimybė užtikrintų mažiau veiksmingą vartotojo apsaugą, nei netaikant šių sąlygų. Faktiškai, jeigu teismai galėtų keisti nesąžiningų sąlygų turinį, verslininkai vis dar būtų linkę naudoti šias sąlygas, jeigu

žinotų, kad net jas pripažinus negaliojančiomis, teismas vis dėlto galėtų modifikuoti sutartį ir taip užtikrinti jų interesus (69 punktas).

Taigi nustatę, kad sąlyga yra nesąžininga, nacionaliniai teismai privalo tik netaikyti tokios sąlygos, kad ji nesukeltų privalomų padarinių vartotojui, ir neturi teisės pakeisti jos turinio. Sutartis, kurioje įtvirtinta tokia sąlyga, iš principo turi išlikti nepakeista, išskyrus pakeitimus, kurių atsiranda išbraukus nesąžiningas sąlygas, kiek pagal vidaus teisės normas teisiškai įmanoma išsaugoti sutarties galiojimą (65 punktas).

2. Nesąžiningos sąlygos pakeitimas

2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas „Kásler ir Káslerné Rábai“ (C-26/13, [EU:C:2014:282](#))

Užsienio valiuta išreikštos vartojimo kredito sutartys – Valiutos keitimo kursui skirtos sąlygos – Išmokant paskolą taikomo pirkimo ir ją grąžinant taikomo pardavimo kursų skirtumas – Nacionalinio teismo galios esant „nesąžininga“ pripažintai sąlygai – Nesąžiningos sąlygos pakeitimas dispozityvia nacionalinės teisės nuostata – Leistinumas

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma³⁸, Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad tuo atveju, kai pašalinus nesąžiningą sąlygą sutartis taptų, kaip yra nagrinėjamu atveju, neįvykdoma, pagal Direktyvą 93/13 nacionaliniam teismui nedraudžiama ginčijamą sąlygą pakeisti dispozityvia nacionalinės teisės nuostata. Toks požiūris leidžia pasiekti direktyvos tikslą, visų pirma atkurti pusiausvyrą tarp šalių, kiek įmanoma išsaugant visos sutarties galiojimą (rezoliucinės dalies 3 punktas).

Jei pakeisti nebūtų leidžiama ir jei teismas būtų įpareigotas panaikinti sutartį, galėtų sumažėti sąlygos pripažinimo negaliojančia sankcijos atgrasomasis poveikis ir būtų pakenkta tikslui apsaugoti vartotoją. Nagrinėjamu atveju panaikinus sutartį taptų mokėtinas visas negrąžintas likutis. O tai gali viršyti vartotojo finansines galimybes, taigi jį paveiktų labiau nei paskolos davėjas, kuris atitinkamai neturėtų paskatų vengti įtraukti tokias sąlygas į savo sutartis (83 ir 84 punktai).

2019 m. spalio 3 d. Sprendimas „Dziubak“ (C-260/18, [EU:C:2019:819](#))

Hipoteka užtikrinta paskola, indeksuota užsienio valiuta – Sąlyga dėl valiutų keitimo kurso nustatymo – Sąlygos pripažinimo nesąžininga pasekmės – Teismo galimybė vietoj nesąžiningų sąlygų remtis bendromis civilinės teisės nuostatomis – Vartotojo interesų vertinimas – Tolesnis sutarties galiojimas be nesąžiningų sąlygų

2008 m. paskolos gavėjų pora su banku *Raiffeisen* sudarė hipoteka užtikrintą paskolos sutartį Lenkijos zlotais (PLN), tačiau indeksuotą Šveicarijos frankais (CHF). Paskola buvo išmokėta PLN, o

³⁸ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.3 3.2 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtytys – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes“, p. 11. Šis sprendimas taip pat aptartas III.2. dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“.

grąžintinas paskolos likutis ir mėnesinės paskolos grąžinimo įmokos – CHF, tačiau pastarosios įmokos iš paskolos gavėjų banko sąskaitos turėjo būti nurašomos PLN. Išmokant kredito lėšas likusi grąžinti ir CHF išreikšta suma buvo apskaičiuota pagal lėšų išmokėjimo dieną *Raiffeisen* taikytą PLN-CHF pirkimo kursą, o paskolos grąžinimo įmokos – pagal mokėjimo termino suėjimo dieną tame banke galiojusį PLN-CHF pardavimo kursą. Kadangi paskolos gavėjai buvo sudarę sutartį dėl CHF indeksuotos paskolos, jiems buvo taikoma palūkanų norma, grindžiama šios valiutos palūkanų norma, kuri buvo mažesnė už PLN taikytą palūkanų normą, bet jie galėjo neišvengti valiutos keitimo rizikos, kylančios dėl PLN-CHF keitimo kurso svyravimo.

Paskolos gavėjai kreipėsi į *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija), prašydami pripažinti nagrinėjamą paskolos sutartį niekine, nes šios sutarties sąlygos, kuriose numatyta taikyti valiutos pirkimo kurso, naudojamo išmokėtinoms lėšoms apskaičiuoti, ir jos pardavimo kurso, naudojamo mėnesinei kredito grąžinimo įmokai apskaičiuoti, skirtumą, yra neteisėtos nesąžiningos sąlygos, kurios jiems nėra privalomos pagal Direktyvą 93/13.

Paskolos gavėjų nuomone, pašalinus ginčijamas sąlygas nebūtų įmanoma nustatyti teisingo valiutos keitimo kurso, todėl sutartis negalėtų būti toliau vykdoma. Be to, jie tvirtino, kad net jei paaiškėtų, jog paskolos sutartis be šių sąlygų gali būti vykdoma kaip PLN išreikšta paskolos sutartis, kuri nebeindeksuojama CHF, paskolai ir toliau turėtų būti taikomos palankesnės su CHF susietos palūkanos.

Nurodęs Sprendimą *Kásler*³⁹, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo klausė, ar, pašalinus nesąžiningas sąlygas, jas galima pakeisti bendrosiomis nacionalinės teisės nuostatomis, numatančiomis, kad sutarties poveikis gali būti nustatomas pagal teisingumo principą arba nusistovėjusius papročius.

Nacionalinis teismas taip pat siekė išsiaiškinti, ar pagal Direktyvą 93/13 jam leidžiama pripažinti sutartį negaliojančia, jeigu palikus galioti sutartį be nesąžiningų sąlygų pasikeistų jos pagrindinio dalyko pobūdis, nes, nors nagrinėjama paskola nebeindeksuojama CHF, palūkanos ir toliau būtų skaičiuojamos pagal šiai valiutai taikomą palūkanų normą.

Savo sprendime Teisingumo Teismas visų pirma konstatavo, kad Sprendime *Kásler* numatyta pakeitimo galimybė taikoma tik dispozityvioms vidaus teisės nuostatomis arba sutarties šalių bendru sutarimu taikomoms vidaus teisės nuostatomis ir visų pirma grindžiama prielaida, kad tokiose nuostatose nėra nesąžiningų sąlygų (59 punktas).

Šios nuostatos turi atspindėti nacionalinės teisės aktų leidėjo siektą įtvirtinti tam tikrų sutarčių šalių visų teisių ir pareigų pusiausvyrą tais atvejais, kai šalys arba nenukrypsta nuo standartinės taisyklės, kurią nacionalinės teisės aktų leidėjas numatė atitinkamoms sutartims, arba aiškiai pasirenka taikyti nacionalinės teisės aktų leidėjo šiuo tikslu nustatytą taisyklę. Neatrodo, kad teisės aktų leidėjas būtų atlikęs specialų pirma minėtų Lenkijos teisės nuostatų vertinimą šios pusiausvyros nustatymo aspektu, todėl joms netaikoma sąžiningumo prezumpcija (60 ir 61 punktai).

³⁹ 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282), aptartas I.3. 3.2 dalyje „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtys – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį ir mainais suteiktinas paslaugas arba pateiktinas prekes“.

Taigi Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad šios nuostatos negali pašalinti sutarties spragų, kurias lėmė joje esančių nesąžiningų sąlygų panaikinimas (62 punktas).

Kadangi pakeitimo galimybe siekiama užtikrinti vartotojo apsaugą, ginant jo realius ir aktualius interesus nuo galimai nepalankių visos nagrinėjamos sutarties pripažinimo negaliojančia pasekmių, Teisingumo Teismas, atsižvelgdamas į tai, vadovavosi nuostata, kad tokios pasekmės vartotojo padėčiai turi būti vertinamos atsižvelgiant į ginčo dėl atitinkamų nesąžiningų sąlygų pašalinimo metu esamas ar numatomas aplinkybes, o ne sutarties sudarymo momentu susiklosčiusias aplinkybes (rezoliucinės dalies 2 punktas).

Toliau Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Direktyvą 93/13 sutartis, iš kurios pašalintos anksčiau joje įtvirtintos nesąžiningos sąlygos, lieka privaloma šalims, kiek tai susiję su kitomis joje nustatytomis sąlygomis, jeigu ji gali būti vykdoma be panaikintų nesąžiningų sąlygų ir pagal vidaus teisę toks tolesnis sutarties vykdymas yra teisiškai įmanomas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, nacionalinio teismo teigimu, paprasčiausiai panaikinus sąlygas, susijusias su valiutos keitimo kurso skirtumu, dėl kumuliacinio poveikio, kylančio atsisakius indeksuoti CHF ir toliau taikant palūkanų normą, grindžiamą CHF palūkanų norma, veikiausiai keičiasi sutarties pagrindinio dalyko pobūdis. Kadangi toks pokytis pagal Lenkijos teisės nuostatas yra teisiškai neįmanomas, direktyva nedraudžia Lenkijos teismams pripažinti ginčo sutartis negaliojančiomis (39, 42 ir 43 punktai).

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad ginčijamų sąlygų panaikinimas lemtų ne tik indeksavimo mechanizmo ir keitimo kurso skirtumo, bet netiesiogiai ir valiutos keitimo rizikos, kuri tiesiogiai susijusi su paskolos indeksavimu užsienio valiuta, pašalinimą. Jis priminė, kad su valiutos keitimo rizika susijusios sąlygos apibrėžia pagrindinį užsienio valiuta indeksuotos paskolos sutarties dalyką, todėl bet kuriuo atveju nėra aišku, ar objektyviai galima toliau vykdyti atitinkamą paskolos sutartį (44 punktas).

Galiausiai Teisingumo Teismas nurodė, kad tuo atveju, kai vartotojas pageidauja nesiremti direktyvoje įtvirtinta apsaugos nuo nesąžiningų sąlygų sistema, ji nėra taikoma. Šiuo aspektu jis patikslino, kad vartotojas taip pat turi turėti teisę atsisakyti pagal tą sistemą taikomos apsaugos nuo nepalankių pasekmių, kurių gali sukelti visos sutarties pripažinimas negaliojančia, jei nenori šia apsauga naudotis (55 punktas).

2019 m. lapkričio 7 d. Sprendimas „Kanyeba ir kt.“ (sujungtos bylos C-349/18–C-351/18, [EU:C:2019:936](#))⁴⁰

Geležinkelio įmonės bendrosios vežimo sąlygos – Įstatymų ar kitų teisės aktų privalomosios nuostatos – Netesybų sąlyga – Nacionalinio teismo įgaliojimai

Šis sprendimas priimtas nagrinėjant tris Belgijos nacionalinės geležinkelių bendrovės (BNGB) ginčus su trimis keleiviais, kilusius dėl papildomų mokesčių, kurių iš jų reikalaujama už tai, kad važiuo traukiniu be bilieto. Keleiviams atsisakius įvykdyti reikalavimus – nedelsiant sumokėti kelionės kainą, padidintą priemoka, arba vėliau sumokėti fiksuotą sumą, (BNGB) padavė juos į

⁴⁰ Šis sprendimas taip pat aptartas V.3. dalyje „Kitas poveikis“.

teismą, siekdama, kad iš jų būtų priteistos dėl jos vežimo sąlygų pažeidimų mokėtinos sumos. Šiomis aplinkybėmis BNGB teigė, kad jos santykiai su minėtais keleiviais yra ne sutartinio, o administracinio pobūdžio, nes jie nenusipirko bilieto. Šias bylas nagrinėjantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, be kita ko, pateikė Teisingumo Teismui klausimą dėl apsaugos, pagal Direktyvą 93/13 suteikiamos keleiviams, kurie naudojami transporto bendrovės teikiamomis paslaugomis be bilieto, apimties.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį sutarčių sąlygoms, be kita ko, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas, šios direktyvos nuostatos nėra taikomos ir kad nacionalinis teismas turi patikrinti, ar nagrinėjamai sąlygai taikoma ši direktyvos taikymo srities išimtis. Vis dėlto remdamasis prielaida, kad ši sąlyga patenka į direktyvos taikymo sritį, Teisingumo Teismas nagrinėja nacionalinio teismo įgaliojimus pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį, kai konstatuoja, kad sutarties sąlyga yra nesąžininga, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą (61 punktą).

Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal šią nuostatą taip pat draudžiama, kad nacionalinis teismas, taikdamas savo sutarčių teisės principus, pakeistų tą sąlygą dispozityvia nacionalinės teisės nuostata, išskyrus atvejus, kai panaikinus nesąžiningą sąlygą sutartis negali likti galioti ir kai dėl visos sutarties panaikinimo vartotojui kyla labai neigiamų pasekmių (rezoliucinės dalies 2 punktą).

2020 m. kovo 3 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Gómez del Moral Guasch“ (C-125/18, [EU:C:2020:138](#))

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Kintamoji palūkanų norma – Taupomųjų bankų orientacinis hipoteka užtikrintų paskolų indeksas – Įstatymo ar administracinio akto nuostatoje nustatytas indeksas – Vienašalis tokios sąlygos nustatymas, atliktas verslininko – Nacionalinio teismo atliekama skaidrumo kontrolė – Konstatavimo, kad sąlyga nesąžininga, pasekmės

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma⁴¹, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama nacionaliniam teismui, taikančiam sutarčių teisės principus, panaikinti verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties nesąžiningą sąlygą ir ją pakeisti dispozityviaja nacionalinės teisės nuostata tais atvejais, kai dėl nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia teismas būtų priverstas panaikinti visą sutartį ir dėl to vartotojui galėtų atsirasti itin nepalankių padarinių (61 punktą).

Dėl tokio sutarties panaikinimo likusi negrąžinta paskolos dalis, kurios dydis gali viršyti vartotojo finansines galimybes, iš principo taptų mokėtina nedelsiant, o tokia situacija neigiamai paveiktų veikiau vartotoją, o ne paskolos davėją, kuris dėl to nebūtų atgrasytas nuo tokių sąlygų įtraukimo į savo siūlomas sutartis. Nagrinėjamu atveju Ispanijos teisės aktų leidėjas po to, kai buvo sudaryta ginčijama paskolos sutartis, įvedė „pakaitinį“ indeksą, kuris yra dispozityvus (tai dar turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas). Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nacionaliniam

⁴¹ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.3 3.1 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtis – Sutarties sąlygos, atspindinčios įstatymų ir kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas“, p. 9.

teismui nedraudžiama tuo atveju, kai nesąžininga sutarties sąlyga, kurioje nustatytas orientacinis indeksas, taikomas apskaičiuojant paskolos kintamąsias palūkanas, yra negaliojanti, pakeisti šį indeksą minėtu pakaitiniu indeksu, nebent šalys susitarė kitaip, jeigu panaikinus šią nesąžiningą sutarties sąlygą hipoteka užtikrintos paskolos sutartis negalėtų toliau būti vykdoma ir visos sutarties panaikinimas sukeltų itin nepalankių padarinių vartotojui (63–67 punktai ir rezoliucinės dalies 4 punktas).

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas „D. V. (Advokato užmokestis – Valandinio įkainio principas)“ (C-395/21, [EU:C:2023:14](#))

Advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis – Sąlyga, pagal kurią advokato užmokestis mokamas taikant valandinio įkainio principą – 6 straipsnio 1 dalis – Nacionalinio teismo įgaliojimai, kai tam tikra sąlyga kvalifikuojama kaip „nesąžininga“

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma⁴², Teisingumo Teismas pareiškė nuomonę dėl pasekmių, kurių kyla advokato ir vartotojo sudarytą teisinių paslaugų sutarties sąlygą, pagal kurią teikiamų paslaugų kaina nustatoma pagal valandinio įkainio principą, pripažinus nesąžiningą. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nacionalinis teismas privalo netaikyti tokios sąlygos, nebent vartotojas tam prieštarautų (55 punktas).

Jis patikslino, kad, kai taikant atitinkamas vidaus teisės nuostatas teisinių paslaugų teikimo sutartis negali išlikti panaikinus nesąžiningą sąlygą dėl kainos ir kai šios paslaugos buvo suteiktos, pagal Direktyvą 93/13 nedraudžiama pripažinti šią sutartį negaliojančia ar nacionaliniam teismui atkurti padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, net jei dėl to verslininkas negautų jokio užmokesčio už šias paslaugas (59 punktas).

Dėl pasekmių, kurių vartotojui galėtų kilti pagrindinėje byloje nagrinėjamas sutartis pripažinus negaliojančiomis, Teisingumo Teismas priminė jurisprudenciją, pagal kurią (kalbant apie paskolos sutartį), pripažinus visą tokią sutartį negaliojančia, likusi negrąžinta paskolos dalis, kurios dydis gali viršyti vartotojo finansines galimybes, iš principo taptų mokėtina nedelsiant, o tai galėtų lemti ypač nepalankias pasekmes vartotojui. Vis dėlto ypač nepalankus sutarties pripažinimo negaliojančia pobūdis negali būti siejamas vien su piniginio pobūdžio pasekmėmis (61 punktas).

Negalima atmesti galimybės, kad, pripažinus teisinių paslaugų, kurios jau suteiktos, sutartį negaliojančia, vartotojas atsidurtų teisiškai nesaugioje padėtyje, ypač tuo atveju, kai pagal nacionalinę teisę verslininkas galėtų reikalauti užmokesčio už šias paslaugas, remdamasis kitu pagrindu nei pagrindas, susijęs su negaliojančia pripažinta sutartimi. Be to, sutarties negaliojimas galėtų daryti poveikį pagal ją atliktų veiksmų galiojimui ir veiksmingumui (62 punktas).

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas konstatavo, kad tuo atveju, kai pripažinus visą sutartį negaliojančia vartotojas patirtų ypač nepalankių pasekmių, o tai turi patikrinti prašymą priimti

⁴² Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. I.3 3.2 dalį „Direktyvos 93/13 taikymo srities išimtys – Sutarties sąlygos, apibrėžiančios pagrindinį sutarties dalyką arba nustatančios kainą ar atlygį mainais už suteiktas paslaugas ar prekes“, p. 14. Šis sprendimas taip pat aptartas II.1 dalyje „Sąvoka „nesąžiningos sąlygos“ ir III.2 dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“.

prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pagal Direktyvą 93/13 nedraudžiama, kad kompensuodamas šios sąlygos negaliojimą nacionalinis teismas ją pakeistų dispozityviaja arba bendru šios sutarties šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata. Tačiau pagal šią direktyvą draudžiama, kad nacionalinis teismas, pakeisdamas negaliojančią pripažintą nesąžiningą sąlygą, pats nustatytų už šias paslaugas mokėtino užmokesčio dydį (rezoliucinės dalies 4 punktas).

3. Kitas poveikis

2015 m. sausio 21 d. Sprendimas „Unicaja Banco ir Caixabank“ (C-482/13, C-484/13, C-485/13 ir C-487/13, [EU:C:2015:21](#))

Hipoteka užtikrintos sutartys – Sąlygos dėl delspinigių – Nesąžiningos sąlygos – Išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra – Palūkanų sumažinimas – Nacionalinio teismo įgaliojimai

Pagrindinės bylos buvo susijusios su išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūromis, kurias inicijavo *Unicaja Banco* ir *Caixabank* dėl priverstinio kelių hipotekos sandorių vykdymo. Be to, į visas šias pagrindinėje byloje nagrinėjamas paskolos sutartis buvo įtraukta nuostata, pagal kurią paskolos davėjui leidžiama paankstinti iš pradžių sulytą mokėjimo terminą ir pareikalauti sumokėti visą mokėtiną paskolos sumą ir sulytas palūkanas, delspinigius, komisinius mokesčius, sąnaudas ir išlaidas, jeigu paskolos gavėjas nevykdo mokėjimo prievolių. *Unicaja Banco* ir *Caixabank* kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą dėl sumų, mokėtinų pritaikius aptariamose hipoteka užtikrintose sutartyse numatytus delspinigius, išieškojimo.

Šiose bylose nacionalinis teismas nagrinėjo klausimą dėl sutarčių sąlygų, nustatančių delspinigių normą ir šios normos taikymą sumai, kuri dėl laiku nesumokėtų įmokų tapo mokėtina prieš terminą, „nesąžiningumo“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo abejonių dėl padarinių, kylančių dėl minėtų nuostatų nesąžiningumo atsižvelgiant į nacionalinę teisę, pagal kurią nacionalinis teismas, kuriame pradėta išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra, privalo perskaiciuoti sumas, mokėtinas pagal hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlygą, kai sutartyse numatyti delspinigiai, kurių norma trigubai viršija įstatymuose nustatytą palūkanų normą, taikydamas šios ribos neviršijančią delspinigių normą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia konstatavo, kad, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, hipoteka užtikrintų paskolų sutarčių, dėl kurių vykdymo į jį kreiptasi, sąlygos dėl delspinigių yra „nesąžiningos“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnį (27 punktas). Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas priminė, kad, kiek tai susiję su padariniais, kurių kyla konstatavus vartotoją su verslininku saistančios sutarties nuostatos nesąžiningumą, iš Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies formuluotės išplaukia, kad nacionaliniai teismai privalo tik netaikyti nesąžiningos sutarties sąlygos tam, kad ji nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, tačiau neturi teisės pakeisti jos turinio. Tokia sutartis iš principo turi išlikti nepakeista, išskyrus pakeitimus, kurių atsiranda panaikinus nesąžiningas sąlygas, jeigu pagal vidaus teisės normas toks sutarties tolesnis galiojimas yra teisiškai įmanomas (28 punktas).

Iš nutarčių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata įpareigoja sumažinti delspinigius, kai pagrindiniam gyvenamajam būstui įsigyti paimama paskola ar kreditas, užtikrintas hipoteka įkeičiant tą būstą (35 punktas). Šios nuostatos taikymo sritis apima visas hipoteka užtikrintos paskolos sutartis, todėl skiriasi nuo Direktyvos 93/13 taikymo srities, kuri apima tik nesažiningas sąlygas, įtrauktas į verslininko ir vartotojo sudarytas sutartis. Vadinas, pareiga neviršyti tris kartus už įstatyminių palūkanų normą didesnių delspinigių ribos, kokia numatyta įstatymų leidėjo, visiškai neturi įtakos teismo vertinimui dėl delspinigių įtvirtinančios sąlygos nesažiningumo (36 punktas).

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas priminė, kad, vadovaujantis Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalimi, sutarties sąlygos nesažiningumas vertinamas atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir remiantis sutarties sudarymo dieną buvusiomis visomis jos sudarymo aplinkybėmis. Iš to išplaukia, kad šiuo požiūriu taip pat reikia įvertinti pasekmes, kurių ši sąlyga gali sukelti atsižvelgiant į sutarčiai taikytiną teisę, o tam reikia išnagrinėti nacionalinės teisės sistemą (37 punktas). Šiuo aspektu Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad vien tarp privačių asmenų kilusį ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas, taikydamas nacionalinės teisės nuostatas, turi atsižvelgti į nacionalinės teisės normų visumą ir jas aiškinti kuo labiau remdamasis atitinkamai sričiai taikytinos direktyvos tekstu ir tikslu, kad priimtų šios direktyvos tikslą atitinkantį sprendimą (38 punktas).

Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata, kaip nagrinėjama šioje byloje, jeigu jos taikymas neturi įtakos teismo vertinimui dėl delspinigių įtvirtinančios sąlygos nesažiningumo ir jam netrukdo netaikyti šios sąlygos, jeigu prieitų prie išvados, kad ji yra „nesąžininga“. Kai nacionalinis teismas aptinka tam tikros sutarties sąlygą dėl delspinigių, kurių norma mažesnė už numatytą nacionalinėje teisėje, šios ribos nustatymas teisės aktuose netrukdo tam teismui vertinti galimo šios sąlygos nesažiningumo (40 punktas ir rezoliucinė dalis).

Kita vertus, kai hipoteka užtikrintos sutarties sąlygoje numatyta delspinigių norma viršija nacionalinėje teisėje numatytą normą ir pagal šią teisę turi būti sumažinta, tokia aplinkybė neturi kliudyti nacionaliniam teismui, be šios sumažinimo priemonės, taikyti visas šią normą numatančios sąlygos galimo nesažiningumo pagal Direktyvą 93/13 pasekmes, prireikus – pripažinti ją niekine (41 ir 42 punktai).

2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimas „Banco Santander“ (C-96/16 ir C-94/17, [EU:C:2018:643](#))

Skolinio reikalavimo perleidimas – Su vartotoju sudaryta paskolos sutartis – Šios delspinigių nustatančios sutarties sąlygos nesažiningumo vertinimo kriterijai – Nesąžiningumo pasekmės

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės išdėstytos pirma⁴³, Teisingumo Teismas nurodė, kad pagal Direktyvą 93/13 nedraudžiama tokia nacionalinio teismo jurisprudencija, kaip pagrindinėse bylose nagrinėjama *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) jurisprudencija, pagal kurią delspinigių normą nustatančios paskolos sutarties, sudarytos su vartotoju, sąlygos, dėl kurios nebuvo derėtasi, pripažinimas nesąžininga lemia visišką tokių

⁴³ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II.1 dalį „Sąvoka „nesąžiningos sąlygos“, p. 18.

delspinigių panaikinimą ir toliau skaičiuojamos tik šioje sutartyje numatytos įprastos palūkanos (rezoliucinės dalies 3 punktas).

Kaip pirmiausia pažymėjo Teisingumo Teismas, iš šios direktyvos neišplaukia, kad paskolos sutarties sąlygos, nustatančios delspinigių normą, netaikymas arba panaikinimas dėl jos nesąžiningumo reiškia, kad dėl to taip pat reikia netaikyti arba panaikinti šios sutarties sąlygas, nustatančias įprastų palūkanų normą, juo labiau kad šias skirtingas sąlygas reikia aiškiai atskirti. Šiuo aspektu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad delspinigiais siekiama nubausti skolininką už savo pareigos grąžinti paskolą sutartyje nustatytais terminais nevykdymą, jį atgrasyti nuo vėlavimo vykdyti įsipareigojimus ir, jei reikia, atlyginti kreditoriui dėl pavėluoto mokėjimo patirtą žalą. Įprastos palūkanos, priešingai, atlieka atlyginimo kreditoriui už suteiktą pinigų sumą funkciją, kol ši suma bus grąžinta. Šie argumentai taikomi neatsižvelgiant į tai, kaip yra suformuluotos sutarties sąlygos, kuriose nustatytos delspinigių ir įprastų palūkanų normos. Tai taikytina ne tik tada, kai delspinigių norma, nepriklausomai nuo įprastų palūkanų normos, yra apibrėžta atskiroje sąlygoje, bet ir tada, kai delspinigių norma išreiškiama kaip tam tikru skaičiumi procentinių punktų padidinta įprastų palūkanų norma. Pastaruoju atveju pagal Direktyvą 93/13 reikalaujama panaikinti tik padidinimą, nes būtent jis laikytinas nesąžininga sąlyga (76 ir 77 punktai).

2019 m. kovo 26 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Abanca Corporación Bancaria“ (C-70/17 ir C-179/17, [EU:C:2019:250](#))

Hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlyga dėl teisės reikalauti įsipareigojimų įvykdymo prieš terminą – Sąlygos pripažinimas iš dalies nesąžininga – Nacionalinio teismo galios esant „nesąžininga“ pripažintai sąlygai – Nesąžiningos sąlygos pakeitimas nacionalinės teisės nuostata

Pagrindinėse bylose kilo ginčas dėl Ispanijoje sudarytų hipoteka užtikrintų paskolos sutarčių, kuriose įtvirtinta sąlyga, leidžianti reikalauti, kad sutartis būtų įvykdyta prieš terminą, be kita ko, kai nesumokama tik viena mėnesinė įmoka.

Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai kreipėsi į Teisingumo Teismą, siekdami sužinoti, ar Direktyvos 93/13 6 ir 7 straipsniai iš esmės turi būti aiškinami taip, kad tuo atveju, kai hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlyga dėl teisės reikalauti įsipareigojimų įvykdymo prieš terminą pripažįstama nesąžininga, ji vis dėlto gali būti iš dalies paliekama galioti, panaikinant aspektus, dėl kurių ji tampa nesąžininga. Be to, jie klausė, ar priešingu atveju šios nuostatos gali būti aiškinamos taip, kad išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra, pradėta taikant tokią sąlygą, gali būti tęsiama vietoj tokios sąlygos taikant nacionalinės teisės normą, jeigu negalėjimas taikyti šią procedūrą būtų nepalankus vartotojų interesams.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 93/13 6 ir 7 straipsniai visų pirma turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiama palikti iš dalies galioti nesąžininga pripažintą hipoteka užtikrintos paskolos sutarties sąlygą dėl teisės reikalauti įsipareigojimų įvykdyti prieš terminą, panaikinant aspektus, dėl kurių ji tampa nesąžininga, jei dėl tokio panaikinimo pakeičiamas minėtos sąlygos turinys ir daroma įtaka jos esmei. Toliau jis pažymėjo, kad pagal šiuos straipsnius nedraudžiama nacionaliniam teismui ištaisyti tokios nesąžiningos sąlygos negaliojimo, ją pakeičiant naujos redakcijos teisės nuostata, kuria remiantis minėta sąlyga buvo suformuluota ir kuri taikoma sutarties šalims su tuo sutinkant, jeigu pagrindinėje byloje

nagrinėjama hipoteka užtikrinta paskolos sutartis negali būti toliau vykdoma panaikinus minėtą nesąžiningą sąlygą ir yra nustatyta, kad visos sutarties panaikinimo padariniai būtų ypač nepalankūs vartotojui (rezoliucinė dalis).

Jeigu verslininko ir vartotojo sudarytoje sutartyje esančią nesąžiningą sąlygą nacionalinis teismas pripažįsta negaliojančia, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, leidžiančios nacionaliniam teismui modifikuoti šią sutartį, pakeičiant šios sąlygos turinį. Jeigu nacionaliniam teismui būtų leidžiama keisti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų turinį, ši galimybė galėtų kliudyti siekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodyto ilgalaikio tikslo. Tokia galimybė padėtų panaikinti atgrasomąjį poveikį, kurį verslininkams sukuria visiškas tokių nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui, nes jie vis dar būtų linkę naudoti šias sąlygas, žinodami, kad, net jas pripažinus negaliojančiomis, sutartis tiek, kiek būtina, galėtų būti modifikuota nacionalinio teismo ir taip būtų užtikrinti verslininkų interesai (53 ir 54 punktai).

Vis dėlto tais atvejais, kai verslininko ir vartotojo sudaryta sutartis nebegali būti vykdoma panaikinus nesąžiningą sąlygą, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nacionaliniam teismui, taikančiam sutarčių teisės principus, nedraudžiama panaikinti nesąžiningą sąlygą ir ją pakeisti nacionalinės teisės nuostata tais atvejais, kai dėl nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia teismas būtų priverstas panaikinti visą sutartį ir dėl to vartotojui galėtų atsirasti ypač nepalankių pasekmių, dėl kurių jis nukentėtų (56 punktas).

Toks pakeitimas visiškai pagrįstas atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 paskirtį. Jis atitinka Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies tikslą, nes šia nuostata siekiama pakeisti sutartimi nustatytą formalią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą realia pusiausvyra, galinčia atkurti sutarties šalių lygybę, o ne panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų (57 punktas).

Jeigu būtų neleidžiama nesąžiningą sąlygą pakeisti dispozityvia nacionalinės teisės nuostata ir dėl to teismas būtų priverstas panaikinti visą sutartį, vartotojui galėtų kilti ypač nepalankių padarinių, kurie galėtų sumažinti sutarties panaikinimo atgrasomąjį poveikį. Paskolos sutarties atveju dėl tokio panaikinimo likusi negrąžinta paskolos dalis, kurios dydis gali viršyti vartotojo finansines galimybes, iš principo taptų mokėtina nedelsiant, o tokia situacija neigiamai paveiktų veikiau vartotoją, o ne paskolos davėją, kuris dėl to nebūtų atgrasytas nuo tokių sąlygų įtraukimo į savo siūlomas sutartis (58 punktas).

Dėl analogiškų motyvų Teisingumo Teismas nusprendė, kad, esant situacijai, kai verslininko ir vartotojo sudaryta hipoteka užtikrinta paskolos sutartis negali būti toliau vykdoma panaikinus nesąžiningą sąlygą, kuri suformuluota remiantis teisės nuostata, taikoma sutarties šalims su tuo sutinkant, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nacionaliniam teismui, siekiančiam išvengti šios sutarties negaliojimo, taip pat nedraudžiama pakeisti tokią sąlygą naujos redakcijos dispozityvia teisės nuostata, įtvirtinta po sutarties sudarymo, jeigu sutarties panaikinimo padariniai būtų ypač nepalankūs vartotojui (59 punktas).

Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai, remdamiesi nacionalinės teisės normomis, turi objektyviai patikrinti, ar, panaikinus šias sąlygas, hipoteka užtikrintos paskolos sutartys nebegali toliau galioti.

Tokiu atveju jie turėtų patikrinti, ar pagrindinėse bylose nagrinėjamų hipoteka užtikrintų paskolos sutarčių panaikinimo padariniai būtų ypač nepalankūs vartotojams. Šiuo atžvilgiu Teisingumo

Teismas nurodė, kad prašymų priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog toks panaikinimas daugiausia paveiktų nacionalinėje teisėje numatytą procedūrinę tvarką, pagal kurią bankai gali teisėtai reikalauti iš vartotojų grąžinti visą likusią paskolos sumą.

2019 m. lapkričio 7 d. Sprendimas „Kanyeba ir kt.“ (sujungtos bylos C-349/18–C-351/18, [EU:C:2019:936](#))

Geležinkelio įmonės bendrosios vežimo sąlygos – Netesybų sąlyga – Nacionalinio teismo įgaliojimai

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma⁴⁴, Teisingumo Teismas, spręsdamas dėl verslininko ir vartotojo sudarytoje sutartyje numatytos netesybų sąlygos, pripažino, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį draudžiama nacionaliniam teismui, konstatavusiam, kad tokia netesybų sąlyga yra nesąžininga, sumažinti vartotojui pagal tą sąlygą numatytas netesybas (rezoliucinės dalies 2 punktas).

2020 m. liepos 9 d. Sprendimas „Ibercaja Banco“ (C-452/18, [EU:C:2020:536](#))

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Palūkanų normos kintamumą ribojanti sąlyga (vadinamoji „apatinės ribos“ sąlyga) – Novacijos sutartis – Atsisakymas pareikšti ieškinius dėl sutarties sąlygų – Privalomojo pobūdžio nebuvimas

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma⁴⁵, Teisingumo Teismas vadovavosi nuostata, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama, kad dėl verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos, kurią teismas gali pripažinti nesąžininga, verslininkas ir vartotojas sudarytų novacijos sutartį, pagal kurią vartotojas atsisako, kad jam būtų taikomi dėl šios sąlygos pripažinimo nesąžininga kylantys padariniai, jeigu jis tai padaro laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas (rezoliucinės dalies 1 punktas).

Teisingumo Teismas patikslino, kad į vartotojo atsisakymą remtis nesąžiningos sąlygos negaliojimu galima atsižvelgti tik tuo atveju, jei atsisakydamas vartotojas žinojo, kad ši sąlyga nėra privaloma, ir apie iš to kylančius padarinius. Tik tokiu atveju galima preziumuoti, kad jis laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas sutinka su tokios sąlygos pakeitimu kita, paisant Direktyvos 93/13 3 straipsnyje numatytų reikalavimų, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas (29 punktas).

⁴⁴ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. V.2 dalį „Nesąžiningos sąlygos pakeitimas“, p. 50.

⁴⁵ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. II.1 dalį „Sąvoka „nesąžiningos sąlygos“, p. 19. Šis sprendimas taip pat aptartas II.2. dalyje „Sąvoka „sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi“ ir III.2 dalyje „Sąžiningumo, pusiausvyros ir skaidrumo reikalavimai“.

4. Pripažinimo negaliojančiu padarinių apribojimas laiko atžvilgiu

2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Gutiérrez Naranjo“ (C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, [EU:C:2016:980](#))

Hipoteka užtikrintos paskolos – Nesąžiningos sąlygos – Pripažinimas negaliojančia – Nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia padarinių apribojimas laiko atžvilgiu, kurį atlieka nacionalinis teismas

Pagrindinėje byloje nagrinėtas ginčas dėl hipoteka užtikrintos paskolos sutartyse įtvirtintų sąlygų, numatančių minimalią normą, už kurią kintamosios palūkanos negali būti mažesnės. Nors „apatinės ribos“ sąlygos ankstesniu Ispanijos aukščiausios instancijos teismo sprendimu, priimtu atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją dėl Direktyvos 93/13 aiškinimo, buvo pripažintos nesąžiningomis, šis nacionalinis teismas sąlygų pripažinimo negaliojančiomis restitucijos padarinius bendrai patvirtino tik dėl sumų, nepagrįstai sumokėtų po jo precedentinio sprendimo paskelbimo. Tokiomis aplinkybėmis prašymus priimti prejudicinius sprendimus pateikę teismai, į kuriuos kreipėsi vartotojai, kuriems minėtų „apatinės ribos“ sąlygų taikymas turėjo įtakos, siekė sužinoti, ar toks sąlygų pripažinimo negaliojančiomis padarinių apribojimas laiko atžvilgiu suderinamas su Direktyva 93/13.

Savo sprendime Teisingumo Teismas pabrėžė, jog konstatavus, kad sąlyga yra nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, turi būti atkurta vartotojo situacija, kurioje jis būtų, jeigu nebūtų šios sąlygos. Todėl nagrinėtu atveju konstatavus, jog „apatinės ribos“ sąlygos yra nesąžiningos, turėjo būti sudarytos sąlygos tam, kad būtų grąžintos vartotojų sąskaita nepagrįstai gautos lėšos (66 ir 67 punktai).

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, jog nors nacionalinis teismas gali nuspręsti, kad jo sprendimas teisinio saugumo sumetimais neturi daryti poveikio situacijoms, baigtoms nagrinėti įsiteisėjusiais teismo sprendimais, tik Teisingumo Teismas turi teisę nuspręsti apriboti laiko atžvilgiu savo pateiktą Sąjungos teisės normos išaiškinimą. Be to, kadangi dėl „apatinės ribos“ sąlygų negaliojimo padarinių apribojimo laiko atžvilgiu, kaip buvo nuspręsta Ispanijos aukščiausios instancijos teismo, vartotojai netenka teisės gauti visų sumų, kurias jie nepagrįstai sumokėjo, atlyginimą, juo užtikrinama tik neišsami ir nepakankama vartotojų apsauga. Šiomis aplinkybėmis toks apribojimas nėra nei tinkama, nei veiksminga priemonė užkirsti kelią tokių sąlygų naudojimui, priešingai, nei numatyta direktyvoje. Taigi pagal Sąjungos teisę draudžiamas šis restitucijos padarinių, susijusių su nesąžiningos sąlygos negaliojimu, apribojimas laiko atžvilgiu (70, 72, 73, 75 punktai ir rezoliucinė dalis).

2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Unicaja Banco“ (C-869/19, EU:C:2022:397)

Hipoteka užtikrinta sutartis – Šioje sutartyje numatytos „apatinės ribos“ sąlygos nesąžiningumas – Nacionalinės teisės normos, taikomos procesui apeliacinės instancijos teisme – Nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia padarinių apribojimas laiko atžvilgiu – Restitucija – Nacionalinio apeliacinio teismo įgaliojimas „ex officio“ vykdyti kontrolę

Pagrindinėje byloje nagrinėtas L ir *Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria SAU*, kurio teises perėmė *Unicaja Banco SA*, ginčas dėl to, kad nacionalinis apeliacinės instancijos teismas *ex officio* neiškėlė pagrindo, grindžiamo Sąjungos teisės pažeidimu. Bankas suteikė L hipoteka užtikrintą paskolą. Sutartyje buvo numatyta „apatinės ribos sąlyga“, pagal kurią kintamoji palūkanų norma negalėjo būti mažesnė nei 3 %. L pareiškė bankui ieškinį, siekdama, kad ta sąlyga būtų pripažinta negaliojančia ir kad jai būtų grąžintos nepagrįstai sumokėtos sumos; taip pat ji teigė, kad ta sąlyga turėjo būti pripažinta nesąžininga dėl jos skaidrumo trūkumo. Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino, bet vadovaudamasis nacionaline jurisprudencija apribojo restitucijos padarinius laiko atžvilgiu. Apeliacinės instancijos teismas, į kurį kreipėsi bankas, nenurodė grąžinti visų sumų, gautų pagal „apatinės ribos sąlygą“, nes L nepateikė apeliacinio skundo dėl pirmojoje instancijoje priimto sprendimo. Pagal Ispanijos teisę apeliacinės instancijos teismas negali iš dalies panaikinti teismo sprendimo rezoliucinės dalies padarinių arba pakeisti jos turinio, jeigu nėra viena iš šalių neginčija tos sprendimo rezoliucinės dalies. Ši nuostata turi tam tikrų panašumų su *res judicata* galia. Todėl Ispanijos Aukščiausiasis Teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu dėl nacionalinės teisės atitikties Sąjungos teisei, būtent dėl aplinkybės, kad nacionalinis teismas, kuriam pateiktas apeliacinis skundas dėl sprendimo, kuriuo laiko atžvilgiu apribojamas sumų, vartotojo nepagrįstai sumokėtų pagal nesąžiningą pripažintą sąlygą, grąžinimas, negali *ex officio* iškelti pagrindo, grindžiamo Direktyvos 93/13 pažeidimu, ir nurodyti grąžinti visas šias sumas.

Savo sprendime Teisingumo Teismas nagrinėjo tam tikrų nacionalinių procesinių principų, reglamentuojančių apeliacinį procesą, kaip antai dispozityvumo, prašymo ribų neperžengimo ir *reformatio in peius* draudimo, sąsają su nacionalinio teismo įgaliojimu *ex officio* patikrinti sąlygos nesąžiningumą.

Šiuo klausimu jis pripažino, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį draudžiama taikyti nacionalinio teismo proceso principus, pagal kuriuos nacionalinis teismas, nagrinėjantis apeliacinį skundą dėl sprendimo, kuriuo laiko atžvilgiu apribojamas vartotojo pagal nesąžiningą pripažintą sąlygą nepagrįstai sumokėtų sumų grąžinimas, negali *ex officio* iškelti pagrindo, grindžiamo šios nuostatos pažeidimu, ir nurodyti grąžinti visas šias sumas, kai šio ribojimo laiko atžvilgiu vartotojas neginčijo ne dėl visiško savo pasyvumo. Kaip nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas patikslino, tai, kad atitinkamas vartotojas nepateikė skundo per tinkamą terminą, galėjo susiklostyti dėl to, kad terminas jo apeliaciniam skundui pateikti jau buvo pasibaigęs tuo momentu, kai buvo paskelbtas Sprendimas *Gutiérrez Naranjo ir kt.*⁴⁶, kuriame Teisingumo Teismas pripažino nesuderinama su šia direktyva nacionalinę teismų jurisprudenciją apriboti laiko atžvilgiu restitucijos padarinius, susijusius su sutarties sąlygos pripažinimu nesąžininga.

⁴⁶ 2016 m. gruodžio 16 d. Sprendimas *Gutiérrez Naranjo ir kt.* (C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980), aptartas V.4. dalyje „Pripažinimo negaliojančiu padarinių apribojimas laiko atžvilgiu“.

Todėl pagrindinėje byloje suinteresuotasis vartotojas, nepateikęs apeliacinio skundo, nebuvo visiškai pasyvus. Šiomis aplinkybėmis nacionalinių procesinių principų taikymas, dėl kurio vartotojas negali ginti savo teisių pagal Direktyvą dėl nesąžiningų sąlygų, prieštarauja veiksmingumo principui, nes dėl jo šių teisių apsauga tampa neįmanoma arba pernelyg sudėtinga (38, 39 punktai ir rezoliucinė dalis).

VI. Priemonės, skirtos keliui toliau naudoti nesąžiningas sąlygas užkirsti

1. Grupės ieškiniai arba ieškiniai viešajam interesui ginti

2012 m. balandžio 26 d. Sprendimas „Invitel“ (C-472/10, [EU:C:2012:242](#))

Verslininko vienašališkai atliekamas sutarties sąlygų pakeitimas – ieškinys viešajam interesui ginti dėl nesąžiningų sąlygų uždraudimo, vartotojų vardu pareikštas pagal nacionalinės teisės aktus paskirto subjekto – Sąlygos pripažinimas nesąžininga – Teisinės pasekmės

Šiame sprendime, kurio faktinės ir teisinės aplinkybės buvo išdėstytos pirma⁴⁷, Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad Direktyva 93/13 įpareigoja valstybes nares užtikrinti asmenims arba organizacijoms, turinčioms teisėtą interesą apsaugoti vartotojus, galimybę pareikšti teisme ieškinį dėl nesąžiningų sąlygų uždraudimo, kad būtų nustatyta, ar bendram naudojimui parengtos sutarčių sąlygos yra nesąžiningos, ir prireikus jos būtų uždraustos. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas vis dėlto patikslino, kad minėta direktyva nesiekia suderinti sankcijų, taikytinų pripažinus sąlygos nesąžiningumą šių asmenų ar organizacijų inicijuotose bylose (35 ir 36 punktai).

Toliau Teisingumo Teismas pažymėjo, kad siekiant veiksmingai įgyvendinti ieškinių viešajam interesui ginti atgrasomąjį tikslą reikalaujama, kad pagal tokius ieškinius atitinkamiems verslininkams nesąžiningomis pripažintos sutarčių sąlygos nebūtų privalomos nei byloje galimai dalyvavusiems vartotojams, nei tiems, kurie, nors ir nebuvo bylos šalys, su šiuo verslininku sudarė sutartis, pagal kurias taikomos tos pačios bendrosios sąlygos. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas pabrėžė, kad ieškiniai viešajam interesui ginti, kuriais siekiama pašalinti nesąžiningas sutarčių sąlygas, gali būti pareiškami ir tada, kai šios sąlygos dar nebuvo panaudotos sutartyse (38 punktas).

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas konstatavo, kad ginčijami teisės aktai, pagal kuriuos sprendimas pripažinti nesąžiningą sąlygą negaliojančia, kurį teismas paskelbia išnagrinėjęs ieškinį viešajam interesui ginti, taikomas visiems vartotojams, sudariusiems su verslininku sutartį, kurioje įtvirtinta ta sąlyga, tiksliai atitinka Direktyvos 93/13 gaires, pagal kurias valstybės narės turi užtikrinti, kad egzistuočių tinkamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią tolesniam nesąžiningų sąlygų naudojimui. Taigi tokie teisės aktai suderinami su šia direktyva.

Toliau Teisingumo Teismas pridūrė, kad nacionaliniai teismai ir ateityje turi *ex officio* taikyti visas pasekmes, kylančias pagal ieškinį dėl sąlygų uždraudimo konstatavus negaliojimo faktą, kad nesąžininga sąlyga nebūtų privaloma vartotojams, sudariusiems sutartis, kuriose įtvirtinta tokia sąlyga ir kurioms taikomos tos pačios bendrosios sąlygos (43 punktas ir rezoliucinės dalies 2 punktas).

⁴⁷ Dėl bylos faktinių ir teisinių aplinkybių žr. III.1 dalį „Vertinimo kriterijai“, p. 25.

2014 m. vasario 27 d. Sprendimas „Pohotovost“ (C-470/12, [EU:C:2014:101](#))

Arbitražo teismo sprendimo priverstinis vykdymas – Prašymas leisti įstoti į sprendimo vykdymo procesą – Vartotojų apsaugos asociacija – Nacionalinės teisės aktai, kuriais neleidžiamas toks įstojimas – Valstybių narių procesinė autonomija

Bendrovė *Pohotovost* paskolos gavėjui suteikė vartojimo kreditą. Arbitražo teismo sprendimu iš jo buvo priteista sumokėti tam tikrą su sutarties vykdymu susijusią sumą. *Pohotovost* pateikus prašymą vykdyti šį arbitražo teismo sprendimą, kompetentingas antstolis kreipėsi į *Okresný súd Svidník* (Svidnyko apygardos teismas, Slovakija, toliau – nacionalinis teismas) su prašymu leisti vykdyti minėtą arbitražo teismo sprendimą.

Vykstant šiai vykdymo procedūrai vartotojų apsaugos asociacija pateikė prašymą leisti į ją įstoti. Iš esmės ji nurodė, kad antstolis nėra nešališkas, nes, be kita ko, anksčiau jį su *Pohotovost* siejo darbo santykiai. Priėmus nutartį, kuria prašymas leisti įstoti į bylą pripažintas nepriimtiniu, ji buvo apskųsta nacionaliniame teisme. Asociacija iš esmės teigė, kad teismas nesuteikė paskolos gavėjui pakankamos apsaugos nuo nesąžiningos arbitražinės išlygos.

Pagal Slovakijos teisės aktus vartotojų apsaugos asociacija gali įstoti į iš esmės nagrinėjamą bylą, kurioje dalyvauja vartotojas. Tačiau, vadovaujantis *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Slovakijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas) jurisprudencija, tokiai asociacijai neleidžiama įstoti į prieš vartotoją pradėtą vykdymo procesą, neatsižvelgiant į tai, ar tai yra nacionalinio teismo sprendimo, ar galutinio arbitražo teismo sprendimo vykdymas.

Šiomis aplinkybėmis nacionalinis teismas nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą. Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyva 93/13 ir Chartijos 38 ir 47 straipsniai, atitinkamai susiję su vartotojų apsauga ir teise į veiksmingą teisinę gynybą, nedraudžia nacionalinės teisės nuostatų, pagal kurias vartotojų apsaugos asociacijai neleidžiama įstoti į prieš vartotoją pradėtą galutinio arbitražo teismo sprendimo vykdymo procesą šio vartotojo pusėje (rezoliucinė dalis).

Teisingumo Teismas patikslino, kad nacionalinis teismas, kuriame pradėta galutinio arbitražo teismo sprendimo vykdymo byla, privalo, kai turi reikalingą teisinę ir faktinę informaciją, *ex officio* patikrinti sutarties nuostatų, kuriomis pagrįstas tame sprendime patvirtintas skolinis reikalavimas, nesąžiningą pobūdį (42 punktas).

Be to, dėl vartotojų apsaugos asociacijos vaidmens Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 ir 2 dalyse asociacijoms numatyta galimybė kreiptis į teismus, kad būtų nustatyta, ar parengtos bendro naudojimo sutarčių sąlygos yra nesąžiningos, ir prireikus siekti jų uždraudimo. Iš esmės jis patikslino, kad ieškiniai dėl uždraudimo gali būti pareiškiami net ir tada, kai sąlygos, kurias reikalaujama uždrausti, nebuvo panaudotos konkrečiose sutartyse. O tais atvejais, kai nėra Sąjungos teisės nuostatų dėl galimybės vartotojų apsaugos asociacijoms įstoti į individualias su vartotojais susijusias bylas, šį klausimą reglamentuoja kiekviena valstybė, vadovaudamasi procesinės autonomijos principu ir paisydama lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų (43, 44 ir 46 punktai).

Dėl lygiavertiškumo principo Teisingumo Teismas nusprendė, kad šiuo atveju jis nebuvo pažeistas. Taip yra todėl, kad nė vienam trečiajam asmeniui neleidžiama įstoti į jokią nacionalinio teismo sprendimo ar galutinio arbitražo teismo sprendimo vykdymo procesą, neatsižvelgiant į

tai, ar šis įstojimas grindžiamas Sąjungos teisės, ar vidaus teisės pažeidimu. Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad nebuvo pažeistas ir veiksmingumo principas. Jis visų pirma patikslino, kad Direktyvoje dėl nesąžiningų sąlygų nenumatyta vartotojų apsaugos asociacijų teisė įstoti į individualias su vartotojais susijusias bylas. Todėl Chartijos 38 straipsnis, skirtas būtinybei užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, neįpareigoja aiškinti šios direktyvos taip, kad ši teisė pripažįstama. Be to, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad atsižvelgiant į tai, kad direktyva įpareigoja nacionalinį teismą *ex officio* tikrinti sutarties sąlygų nesąžiningumą, atsisakymas leisti įstoti į bylą tokiai asociacijai ginant vartotoją nėra jos teisės į teisminę gynybą pažeidimas. Vis dėlto toks atsisakymas, Teisingumo Teismo nuomone, neturi įtakos asociacijos teisei, visų pirma pareikšti kolektyvinį ieškinį arba tiesiogiai atstovauti vartotojui bet kokiame procese (49, 50, 52 ir 54–56 punktai).

2016 m. balandžio 14 d. Sprendimas „Sales Sinués“ (C-381/14 ir C-385/14, [EU:C:2016:252](#))

Hipoteka užtikrintos sutartys – Apatinės ribos sąlyga – Sąlygos nagrinėjimas siekiant ją pripažinti negaliojančia – Grupės ieškinio byla – Ieškinys dėl uždraudimo – Individualaus ieškinio dėl to paties dalyko nagrinėjimo sustabdymas

2005 m. paskolos gavėjai su dviem Ispanijos bankais sudarė hipoteka užtikrintos paskolos novacijos sutartį ir hipoteka užtikrintos paskolos sutartį. Sutartyse buvo įtvirtinta vadinamoji „apatinės ribos“ sąlyga, pagal kurią numatyta minimali nominali metinė palūkanų norma ir šios normos viršutinė riba. Taikant šią sąlygą ir, nepaisant palūkanų normų svyravimų rinkoje, šiose sutartyse nustatytos palūkanų normos negalėjo būti mažesnės už toje sąlygoje numatytą procentinį dydį.

Manydami, kad bankai jiems primetė „apatinės ribos“ sąlygas, kurios pažeidžia pusiausvyrą jų nenaudai, paskolos gavėjai kiekvienas atskirai *Juzgado de lo Mercantil n°9 de Barcelona* (Barselonos komercinių bylų teismas Nr. 9, Ispanija) pareiškė ieškinį dėl šių sąlygų pripažinimo negaliojančiomis. Dar prieš šiuos ieškinius vartotojų asociacija pareiškė grupės ieškinį įvairioms bankų įstaigoms, siekdama, kad, be kita ko, būtų uždrausta paskolos sutartyse naudoti „apatinės ribos“ sąlygas.

Bankai paprašė sustabdyti tų bylų nagrinėjimą, kol bus priimtas galutinis teismo sprendimas, kuriuo užbaigiama grupės ieškinio byla. Paskolos gavėjai prieštaravo šiam sustabdymui. Nacionalinis teismas manė, kad pagal Ispanijos proceso teisės nuostatą privalo sustabdyti jame pareikštų individualių ieškinų nagrinėjimą, kol bus priimtas galutinis sprendimas dėl grupės ieškinio. Tačiau dėl tokio sustabdomojo poveikio individualus ieškinys tampa priklausomas nuo grupės ieškinio, kiek tai susiję su proceso eiga ir jo baigtimi.

Gavęs prejudicinį klausimą, Teisingumo Teismas pareiškė nuomonę dėl to, kaip turi būti aiškinamas Direktyvos 93/13 7 straipsnis. Jis nusprendė, kad pagal šią nuostatą draudžiamos nacionalinės teisės normos, kurios įpareigoja individualų vartotojo ieškinį dėl jo su verslininku sudarytos sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga nagrinėjantį teismą automatiškai stabdyti tokio ieškinio nagrinėjimą, kol bus priimtas galutinis sprendimas dėl nagrinėjamo grupės ieškinio, vartotojų asociacijos pareikšto prašant uždrausti sąlygų, analogiškų tai, dėl kurios pateiktas individualus ieškinys, naudojimą to paties tipo sutartyse. Teisingumo Teismas nurodė, kad nesuderinamumas atsiranda, be kita ko, jei sustabdant bylos nagrinėjimą negalima atsižvelgti į

tai, ar toks sustabdymas tinkamas individualų ieškinį teisme pareiškusio vartotojo apsaugai užtikrinti, ir jeigu šis vartotojas negali nuspręsti atsiskirti nuo grupės ieškinio (rezoliucinė dalis).

Teisingumo Teismas priminė, kad greta subjektinės vartotojo teisės kreiptis į teismą siekiant sutarties, kurios šalis jis yra, nesąžiningumo įvertinimo, Direktyvos 93/13 7 straipsnio 2 dalis leidžia valstybėms narėms vykdyti standartinėse sutartyse esančių nesąžiningų sąlygų kontrolę, vartotojų apsaugos organizacijoms suteikiant teisę pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 2 dalį reikšti ieškinius dėl uždraudimo. Atitinkamai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šių ieškinių prevencinis pobūdis ir atgrasomasis poveikis, kaip ir jų nepriklausomumas nuo konkretaus individualaus ginčo, reiškia, kad jie gali būti pareiškiami net ir tada, kai sąlygos, kurias reikalaujama uždrausti, nebūtų buvusios panaudotos konkrečiose sutartyse. Teisingumo Teismas pabrėžė, kad individualių ir kolektyvinių ieškinių tikslai ir teisinės pasekmės skiriasi. Todėl nagrinėjimas turėtų atitikti tik procesinio pobūdžio reikalavimus, nustatytus siekiant, be kita ko, užtikrinti tinkamą teisingumo vykdymą ir išvengti tarpusavyje prieštaraujančių teismo sprendimų, nesilpninant vartotojų apsaugos (21, 29 ir 30 punktai).

Nesant suderintų procesinių taisyklių, reglamentuojančių grupės ir individualių ieškinių santykį, kiekviena valstybė narė, vadovaudamasi procesinės autonomijos principu ir paisydama lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų, savo teisės sistemoje turi nustatyti taisykles. Šioje byloje Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Ispanijos procesinė nuostata, pagal kurią nacionalinis teismas privalo automatiškai sustabdyti individualaus vartotojo ieškinio dėl sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga nagrinėjimą, kol bus priimtas galutinis sprendimas nagrinėjamoje grupės ieškinio byloje, nekelia abejonių dėl lygiavertiškumo principo laikymosi. Tačiau taip nėra veiksmingumo principo atveju, nes ši procesinė nuostata gali trukdyti vartotojui individualiai remtis šioje direktyvoje pripažintomis teisėmis. Teisingumo Teismas konstatavo, kad vartotojui privalomas sprendimas grupės ieškinio byloje, net jeigu jis nusprendė toje byloje nedalyvauti, ir jį saisto teismo sprendimo dėl grupės ieškinio priėmimo terminas (32, 33, 36 ir 39 punktai).

Prie grupės ieškinio norintis prisijungti vartotojas taip pat patiria suvaržymų, susijusių su kompetentingo teismo nustatymu ir pagrindais, kuriais gali remtis. Be to, vartotojas neišvengiamai praranda kitas teises, kurias turėtų pareikšdamas individualų ieškinį, t. y. kad būtų atsižvelgta į visas jo atvejo aplinkybes, ir galimybę atsisakyti, kad jam nebūtų taikoma nesąžininga sąlyga. Kita vertus, šios procesinės nuostatos taikymas užkerta kelią nacionaliniam teismui vertinti individualaus ieškinio sustabdymo, kol bus paskelbtas galutinis sprendimas grupės ieškinio byloje, pagrįstumą. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad būtinybė užkirsti kelią prieštaringų teismo sprendimų rizikai negali pateisinti tokio nepakankamo veiksmingumo, nes skirtingas teisminės kontrolės, vykdomos pagal grupės ir individualų ieškinį, pobūdis iš esmės turėtų padėti išvengti tarpusavyje prieštaraujančių teismo sprendimų. Tokio nepakankamumo negali pateisinti ir būtinybė vengti pernelyg didelės teismų apkrovos, nes veiksmingo naudojimosi Direktyvoje 93/13 vartotojams pripažintomis teisėmis negali paneigti svarstymai, susiję su valstybės narės teismų santvarka (37, 38 ir 40–42 punktai).

2. Teisės į veiksmingą teisinės gynybos priemonę užtikrinimas

2014 m. liepos 17 d. Sprendimas „*Sánchez Morcillo ir Abril García*“ (C-169/14, [EU:C:2014:2099](#))

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Nesąžiningos sąlygos – Išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra – Teisė pareikšti ieškinį

2013 m. ieškovai su *Banco Bilbao* pasirašė notarinį dokumentą dėl hipotekos paskolos, užtikrintos įkeičiant jų būstą. Ieškovams nevykdžius įsipareigojimo mokėti mėnesines šios paskolos grąžinimo įmokas, *Banco Bilbao* pareikalavo grąžinti visą paskolą su palūkanomis ir delspinigiais ir parduoti hipoteka įkeistą nekilnojamąjį turtą iš varžytinių jo naudai.

Pradėjus išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą, skolininkai pateikė dėl jo prieštaravimą; jis buvo atmestas pirmojoje instancijoje. Tuomet jie šį sprendimą apskundė *Audiencia Provincial de Castellón* (Kasteljono provincijos teismas, Ispanija, toliau – nacionalinis teismas).

Pagal Ispanijos civilinio proceso normas kreditoriui leidžiama pateikti apeliacinį skundą dėl sprendimo, kuriuo, patenkinus skolininko pateiktą prieštaravimą, nutraukiama išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra. Tačiau pagal jas neleidžiama skolininkui, kurio prieštaravimas atmestas, pateikti apeliacinio skundo dėl sprendimo, kuriuo nurodyta tęsti priverstinio vykdymo procedūrą. Be to, byla iš esmės nagrinėjantis teismas negali sustabdyti išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūros, bet gali priteisti kompensaciją už vartotojo patirtą žalą.

Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejojo dėl minėtų nacionalinės teisės nuostatų suderinamumo su pagal Direktyvą 93/13 siekiamu vartotojų apsaugos tikslu ir Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teise į veiksmingą teisinę gynybą. Jis pažymėjo, kad teisės pateikti apeliacinį skundą suteikimas skolininkams galėtų turėti dar didesnę reikšmę, jeigu tam tikros pagrindinėje byloje nagrinėjamos paskolos sutarties sąlygos galėtų būti laikomos „nesąžiningomis“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalį, siejamą su Chartijos 47 straipsniu, draudžiama tokia vykdymo procedūrų sistema, kurioje numatyta, kad byla iš esmės nagrinėjantis teismas negali sustabdyti išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūros, o savo galutiniame sprendime geriausiu atveju gali skirti kompensaciją vartotojo patirtai žalai atlyginti. Teisingumo Teismas nurodė, kad nesuderinamumas pasireiškia tuo, kad vartotojas, kaip skolininkas, iš kurio išieškoma, negali apskųsti sprendimo, kuriuo atmestas jo prieštaravimas dėl šio išieškojimo, nors verslininkas, kaip išieškantis kreditorius, gali pasinaudoti teise apskųsti sprendimą, kuriuo nutraukiama procedūra arba nesąžininga sąlyga pripažįstama netaikytina (51 punktą ir rezoliucinė dalis).

Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Ispanijos proceso teisė apribojo galimybę apskųsti sprendimą dėl sutarties sąlygos teisėtumo, taip nustatydama skirtingą verslininko ir vartotojo, kaip bylos šalių, vertinimą. Faktiškai verslininkas gali apskųsti sprendimą, prieštaraujantį jo interesams, o vartotojas, kurio prieštaravimas buvo atmestas, šios galimybės neturi (30 punktą).

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tuomet, kai nacionaliniai priverstinio vykdymo mechanizmai nederinami, per išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą leistinų skundų dėl sprendimo, kuriuo tikrinamas sutarties sąlygos teisėtumas, pateikimo tvarkos klausimas, remiantis valstybių narių procesinės autonomijos principu, priskiriamas valstybių narių vidaus teisės sistemai, su sąlyga, kad laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų (31 punktą).

Toliau Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Sąjungos teisę veiksmingos teisminės gynybos principu siekiama tik suteikti teisę kreiptis į teismą. Todėl tai, kad vartotojas, kaip skolininkas, iš kurio išieškoma vykstant išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrai, gali pareikšti ieškinį tik vienos instancijos teisme, kad pasinaudotų Direktyva 93/13 jam suteikiamomis teisėmis, savaime negali prieštarauti Sąjungos teisei (36 punktą).

Vis dėlto Teismo Teismas nurodė, kad dėl tokios sistemos vartotojas, ar tam tikrais atvejais net jo šeima, rizikuoja prarasti gyvenamąjį būstą jį pardavus iš varžytinių, nors vykdymo klausimus nagrinėjantis teismas geriausiu atveju bus sumarine tvarka išnagrinėjęs sutarties sąlygų, kuriomis pagrįstas verslininko prašymas, galiojimą. Apsauga, kuri vartotojui, kaip skolininkui, iš kurio išieškoma, tam tikrais atvejais galėtų būti užtikrinta atliekant atskirą teisminę kontrolę nagrinėjant bylą iš esmės, pradėtą lygiagrečiai su išieškojimo procedūra, negali sumažinti šios rizikos, nes vartotojui žala būtų atlyginta ne natūra, atkuriant padėtį, buvusią prieš išieškojimą iš hipoteka įkeisto nekilnojamojo turto, o geriausiu atveju suteikiant kompensaciją. Taigi, kadangi žalos atlyginimas yra vien kompensacinio pobūdžio, vartotojui suteikiama nevisapusiška ir nepakankama apsauga, todėl tai nėra tinkama ir veiksminga priemonė, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalį, siekiant, kad nebebūtų naudojama nesąžininga pripažinta sąlyga (43 punktą).

Teisingumo Teismas taip pat aiškiai nurodė, kad, vykstant Ispanijos teisės aktuose numatyta prieštaravimo dėl išieškojimo procedūrai, vartotojo, kaip skolininko, iš kurio išieškoma, padėtis yra mažiau palanki nei verslininko, kaip išieškančio kreditoriaus, kiek tai susiję su teisių, kuriomis vartotojas gali pasinaudoti remdamasis Direktyva 93/13 prieš nesąžiningų sąlygų naudojimą, teismine gynyba. Tokia situacija kelia grėsmę šia direktyva siekiamo tikslo įgyvendinimui, nes šalims numatytų procesinių galimybių disbalansas tik sustiprina tarp sutarties šalių egzistuojantį disbalansą (45 ir 46 punktai).

2015 m. spalio 1 d. Sprendimas „ERSTE Bank Hungary“ (C-32/14, [EU:C:2015:637](#))

Hipoteka užtikrintos paskolos sutartis – Nesąžiningų sąlygų naudojimo nutraukimas – Pakankamos ir veiksmingos priemonės – Skolos pripažinimas – Notarinis dokumentas – Notaro daromas vykdomasis įrašas – Vykdomasis dokumentas – Notaro pareigos – Nesąžiningų sąlygų vertinimas „ex officio“ – Teisminė kontrolė – Lygiavertiškumo ir veiksmingumo principai

Pagrindinėje byloje buvo nagrinėjamas ginčas dėl prašymo panaikinti notaro atsisakymą panaikinti vykdomąjį įrašą, padarytą notarinio dokumentu skolos pripažinimo dokumente, kurį pasirašė Vengrijos vartotojas pagal su banku sudarytas paskolos ir hipotekos sutartis.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvoje 93/13 nereglamentuojama, ar reikia suteikti notarui teisę vykdyti funkcijas, kurios tiesiogiai susijusios su teisminės veiklos vykdymu, kai pagal nacionalinės teisės aktus jam suteikiami įgaliojimai daryti vykdomąjį įrašą notariniame

dokumente dėl sutarties, o vėliau jį panaikinti. Nesant Sąjungos teisės dėl nacionalinių priverstinio vykdymo mechanizmų ir notarams juose priskirto vaidmens suderinimo, pagal procesinės autonomijos principą šios nuostatos turi būti įtvirtintos kiekvienos valstybės narės teisės sistemoje su sąlyga, kad paisoma lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų. Dėl veiksmingumo principo Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvą 93/13 reikalaujama iš verslininko ir vartotojo ginčus nagrinėjančio nacionalinio teismo tokiose bylose imtis pozityvių veiksmų, nepriklausomai nuo sutarties šalių. Tačiau remiantis veiksmingumo principu negali būti reikalaujama, kad būtų kompensuotas visiškas atitinkamo vartotojo pasyvumas (48, 49 ir 62 punktai).

Todėl tai, kad vartotojas gali remtis Direktyvoje 93/13 numatyta apsauga tik pradėjęs teisminį procesą, be kita ko, dėl notarinio dokumento, savaime neturėtų būti laikoma prieštaravimu veiksmingumo principui. Iš tiesų direktyvoje garantuojama veiksminga teisminė gynyba grindžiama prielaida, kad viena iš sutarties šalių prieš tai kreipėsi į nacionalinį teismą (63 punktas).

2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas „Biuro podrozy „Partner“ (C-119/15, [EU:C:2016:987](#))

Į viešą registrą įtrauktų nesąžiningų sąlygų „erga omnes“ poveikis – Piniginė sankcija, skirta sąlygą, laikomą lygiaverte įtrauktosioms į minėtą registrą, panaudojusiam verslininkui – Verslininkas, nedalyvavęs procedūroje, per kurią tam tikra sąlyga buvo pripažinta nesąžininga

2011 m. lapkričio 22 d. sprendimu Lenkijos konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnybos pirmininkas konstatavo, kad turizmo paslaugų sektoriuje veiklą vykdanči bendrovė *Biuro Partner* naudojo sąlygas, laikomas lygiavertėmis sąlygoms, kurios buvo pripažintos neleistinomis prieš kitus verslininkus pradėtosiose procedūrose ir įtrauktos į nacionalinį neleistinų bendrųjų sąlygų registrą. Šios tarnybos pirmininko teigimu, *Biuro Partner* naudotos sąlygos pakenkė kolektyviniams vartotojų interesams ir suteikė pagrindą skirti 27 127 Lenkijos zlotų (PLN) (maždaug 6 400 EUR) dydžio baudą.

HK Zakład Usługowo Handlowy „Partner“ sp. z o.o., kurios teisės ir pareigas perėmė Biuro Partner, neigė, kad šios bendrovės naudojamos sąlygos yra lygiavertės į registrą įtrauktoms sąlygoms.

2013 m. lapkričio 19 d. sprendimu *Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Varšuvos apygardos teismas – Konkurencijos ir vartotojų apsaugos teismas, Lenkija) atmetė *Biuro Partner* ieškinį dėl minėto Konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnybos pirmininko sprendimo ir jį patvirtino nusprendęs, kad lyginamos sąlygos yra lygiavertės.

Gavęs apeliacinį skundą *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija) suabejojo, kaip turi būti aiškinamos Direktyva 93/13 ir Direktyva 2009/22 dėl ieškinių dėl uždraudimo ginant vartotojų interesus⁴⁸.

⁴⁸ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/22/EB dėl ieškinių dėl uždraudimo ginant vartotojų interesus (OL L 110, 2009, p. 30).

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnis, siejami su Direktyvos 2009/22 1 ir 2 straipsniais, turi būti aiškinami kaip draudžiantys pripažinti bendrųjų sutarčių sąlygų, kurių turinys yra lygiavertis sąlygų, įsisteisėjusiu teismo sprendimu pripažintų neleistinomis ir įtrauktų į nacionalinį tokių sąlygų registrą, turiniui, naudojimą neteisėtu elgesiu kito verslininko, kuris nedalyvavo procedūroje, lėmusioje bendrosios sutarčių sąlygos įtraukimą į šių sąlygų registrą, atžvilgiu, už kurį gali būti skirta piniginė bauda.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnis, siejami su Direktyvos 2009/22 1 ir 2 straipsniais, atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį turi būti aiškinami kaip nedraudžiantys pripažinti bendrųjų sutarčių sąlygų naudojimą neteisėtu elgesiu kito verslininko, kuris nedalyvavo procedūroje, lėmusioje bendrosios sutarčių sąlygos įtraukimą į minėtą šių sąlygų registrą, atžvilgiu.

Tokio registro, kaip aptariamas pagrindinėje byloje, sukūrimas atitinka Sąjungos teisę. Šiuo klausimu iš Direktyvos 93/13, visų pirma iš jos 8 straipsnio, nuostatų matyti, kad valstybės narės gali parengti nesąžiningomis laikomų sutarčių sąlygų sąrašus. Pagal Direktyvos 93/13, iš dalies pakeistos Direktyva 2011/83⁴⁹, 8a straipsnį valstybės narės turi pranešti Komisijai apie tokių sąrašų parengimą. Iš šių nuostatų išplaukia, kad nacionalinių institucijų parengti sąrašai ar registrai iš principo atitinka vartotojų apsaugos interesą pagal Direktyvą 93/13. Vis dėlto toks registras turi būti tvarkomas skaidriai, siekiant ne tik vartotojų, bet ir verslininkų interesų. Šis reikalavimas, be kita ko, reiškia, kad registro struktūra turi būti aiški, nepaisant į jį įtrauktų sąlygų skaičiaus. Be to, tokiam registre esančios sąlygos turi atitikti aktualumo kriterijų, o tai reiškia, kad jis turi būti rūpestingai atnaujinamas, ir vadovaujantis teisinio saugumo principu sąlygos, kurios nebeturi būti į jį įtrauktos, turi būti nedelsiant išbrauktos (36, 38 ir 39 punktai).

Be to, taikant veiksmingos teisminės gynybos principą, verslininkas, kuriam skiriama bauda dėl sąlygos, laikomos lygiaverte registre esančiai sąlygai, naudojimo, be kita ko, turi turėti galimybę apskųsti šią sankciją. Tokį skundą turi būti galima pateikti tiek dėl neteisėto laikomo elgesio vertinimo, tiek dėl baudos, kurią nustatė kompetentinga nacionalinė įstaiga, dydžio. Šiomis aplinkybėmis kompetentingo teismo atliekamas vertinimas neapsiriboja vien formaliu nagrinėjamų sąlygų palyginimu su į atitinkamą registrą įtrauktomis sąlygomis. Priešingai, toks vertinimas apima ginčijamų sąlygų turinio vertinimą, siekiant nustatyti, ar, atsižvelgiant į visas konkrečius atvejo aplinkybes, šių sąlygų turinys yra identiškas, be kita ko, dėl jų sukeltų neigiamų pasekmių vartotojams, į šį registrą įtrauktoms sąlygoms (40 ir 42 punktai).

⁴⁹ 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL L 304, 2011, p. 64).

2020 m. liepos 9 d. Sprendimas „Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Soci  t   G  n  rale“ (C-698/18 ir C-699/18, [EU:C:2020:537](#))

Visiškai įvykdyta asmeninės paskolos sutartis – Konstatavimas, kad sutarties sąlygos yra nesąžiningos – Ieškinys dėl sumų, nepagrįstai sumokėtų remiantis nesąžininga sąlyga, grąžinimo – Teisminės taisyklės – Senaties termino pradžia – Objektivus momentas, kai vartotojas sužino apie nesąžiningos sąlygos egzistavimą

Du paskolos gavėjai atitinkamai su *Raiffeisen Bank* ir *BRD Groupe Soci  t   G  n  rale* sudarė kredito sutartis dėl asmeninių paskolų suteikimo. Visiškai grąžinę šias paskolas, jie abu kreipėsi į *Judec  toria T  rgu Mure  * (Tirgu Mure  o pirmosios instancijos teismas, Rumunija) su ieškiniu, prašydami pripažinti nes             tam tikras   i   sutarčių sąlygas, kuriose numatyta mokėti mėnesinius tvarkymo ir valdymo mokesčius ir banko galimyb   keisti palūkanų dydžius.

Raiffeisen Bank ir *BRD Groupe Soci  t   G  n  rale* nurodė, kad ieškinių pareiškimo dieną abu paskolos gavėjai nebeturėjo vartotoj   statuso, nes kredito sutartys baig   galioti visiškai jas įvykdžius, ir neturėjo teisės pareikšti ieškinio teisme.

Judec  toria T  rgu Mure   nusprendė, kad visi  skas sutarties įvykdymas netrukdo patikrinti jos s  lyg   nes            , ir konstatavo, kad tokios sąlygos buvo nes            . Šis teismas įpareigojo abu bankus grąžinti sumas, kurias abu paskolos gavėjai sumokėjo pagal tas sąlygas su teisės aktuose nustatytomis palūkanomis. *Raiffeisen Bank* ir *BRD Groupe Soci  t   G  n  rale* apskundė šį sprendim   apeliacine tvarka.

Šiomis aplinkybėmis *Tribunalul Specializat Mure  * (Mure  o apygardos specializuotas teismas, Rumunija) kreipėsi į Teisingumo Teism   su klausimu, ar Direktyva 93/13 yra toliau taikoma visiškai įvykdžius paskolos sutartis, ir prireik  s ar ieškiniui dėl sum  , sumokėtų pagal nes             laikomas sutarties sąlygas, susigrąžinimo gali būti taikomas trejų metų senaties terminas, kuris pradedamas skaičiuoti nuo to momento, kai baigia galioti sutartis.

Savo sprendime Teisingumo Teismas visų pirma priminė, kad nacionalinio teismo pareiga netaikyti nes             sutarties sąlygos, pagal kuri   privaloma mokėti sumas, kurios, kaip paaiškėja, yra nepagrįstos, lemia   i   sum   gr    inim   (54 punktas).

Vis dėlto Teisingumo Teismo pažymėjo, kad tuomet, kai nėra Sajungos teisinio reglamentavimo, ieškinių pareiškimo procesinės taisyklės turi būti nustatytos kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje, kad būtų užtikrinta Sajungos piliečių teisių apsauga. Tačiau šios taisyklės neturi būti nepalankesnės, nei taikomos panašiems vidaus teise grind  jamiems ieškiniams (lygiavertiškumo principas), ir dėl jų neturi tapti prakti  škai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga naudotis Sajungos teisėje įtvirtintomis teisėmis (veiksmingumo principas).

Kiek tai susiję su veiksmingumo principu, Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvoje 93/13 nustatyta apsaugos sistema grindžiama prielaida, kad vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei verslininko. Atsižvelgiant į tai, net jeigu trejų metų senaties terminas iš principo atrodo prakti  škai pakankamas, kad vartotojas galėtų parengti ir pareikšti veiksmingą ieškinį, vis dėlto terminas gali pasibaigti dar prieš vartotojui sužinant apie šioje sutartyje esančios sąlygos nes            , nes pradedamas skaičiuoti nuo visi  sko sutarties įvykdymo dienos. Taigi toks terminas negali vartotojui užtikrinti veiksmingos apsaugos (64, 66 ir 67 punktai).

Šiomis aplinkybėmis taikyti vartotojui suteikiamą apsaugą vien nagrinėjamos sutarties vykdymo laikotarpiu yra nesuderinama su šioje direktyvoje įtvirtinta apsaugos sistema. Taigi pagal veiksmingumo principą draudžiama ieškiniui dėl restitucijos taikyti trejų metų senaties terminą, pradedamą skaičiuoti nuo tos dienos, kurią baigia galioti nagrinėjama sutartis, neatsižvelgiant į tai, ar vartotojas tą dieną žinojo arba galėjo pagrįstai žinoti apie šioje sutartyje esančios sąlygos nesąžiningumą (73 ir 75 punktai).

Dėl lygiavertiškumo principo Teisingumo Teismas priminė, kad pagal jį reikalaujama atitinkamą nacionalinę taisyklę vienodai taikyti tiek Sąjungos, tiek nacionalinės teisės pažeidimu grindžiamiems ieškiniams, kurių dalykas ir pagrindas panašūs. Atsižvelgiant į tai, pagal jį draudžiama nacionalinės teisės nuostatas aiškinti taip, kad ieškinio dėl remiantis nesąžininga sąlyga nepagrįstai sumokėtų sumų grąžinimo senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo visiško sutarties įvykdymo dienos, nors tas pats terminas vidaus teise grindžiamo panašaus ieškinio atveju pradedamas skaičiuoti nuo ieškinio pagrindo konstatavimo teisme dienos (76, 77 ir 82 punktai).

3. Specialios procedūrinės taisyklės

2016 m. balandžio 21 d. Sprendimas „Radlinger ir Radlingerová“ (C-377/14, [EU:C:2016:283](#))

Nacionalinės proceso normos dėl bankroto bylų – Skola, susijusi su vartojimo kredito sutartimi – Veiksminga teisminė gynyba

Pagrindinėje byloje buvo nagrinėjama Čekijos reglamentavimo tvarka, pagal kurią nacionaliniams teismams nepripažįstama kompetencija *ex officio* tikrinti, ar verslininkai laikosi Sąjungos teisės normų vartotojų apsaugos srityje, konkrečiai kalbant, kiek tai susiję su vartojimo kredito sutartyje įtvirtintomis sutarties sąlygomis.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalį draudžiama tokia nacionalinė reglamentavimo tvarka, kuri, viena vertus, neleidžia tikrinti minėtų sutarčių, nors teismui žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės, ir, kita vertus, leidžia tam teismui nagrinėti tik tam tikrus reikalavimus ir iš esmės tik remiantis keliais pagrindais (rezoliucinės dalies 1 punktas).

2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas „Sziber“ (C-483/16, [EU:C:2018:367](#))⁵⁰

Paskolos užsienio valiuta sutartys – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyti specialūs procedūriniai reikalavimai siekiant ginčyti nesąžiningą pobūdį – Lygiavertiškumo principas – Teisė į veiksmingą teisminę apsaugą

Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp privataus asmens ir Vengrijos banko dėl prašymo pripažinti nesąžiningomis tam tikras sąlygas, numatytas sutartyje dėl būstui įsigyti skirtos paskolos, išmokėtos ir grąžintinos Vengrijos forintais (HUF), bet registruotos Šveicarijos frankais, taikant išmokėjimo dieną galiojusį valiutos kursą.

Nacionalinės teisės normose buvo numatyti papildomi procesiniai reikalavimai, nepalankūs proceso šalims (ieškovui ar atsakovui), kaip vartotojams, kurie nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki 2014 m. liepos 26 d. kaip vartotojai sudarė paskolos sutartį, kurioje įtvirtinta nesąžininga sutarties sąlyga, susijusi su skirtingu valiutos keitimo kursu, turint omenyje, kad pagal šiuos papildomus reikalavimus norint teismuose veiksmingai įgyvendinti teises, kylančias dėl minėtų sutarčių su vartotojais neteisėtumo, reikalaujama pateikti procesinį dokumentą, kuriame privaloma išdėstyti tam tikro turinio informaciją, kad teismas galėtų nagrinėti bylą iš esmės (27 punktas).

Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad Sąjungos teisėje nėra suderintų procedūrų, taikomų nagrinėjant tariamai nesąžiningas sutarties sąlygas. Todėl kiekviena valstybė narė jas nustato savo teisės sistemoje, su sąlyga, kad tokios procedūros nėra mažiau palankios nei reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir jomis užtikrinama Chartijos 47 straipsnyje numatyta veiksminga teisminė apsauga (veiksmingumo principas) (35 punktas).

Pirma, vertindamas, kaip paisoma lygiavertiškumo principo, Teisingumo Teismas priminė, kad papildomų procedūrinių reikalavimų nustatymas vartotojui, kuris naudojasi pagal Sąjungos teisę užtikrintomis teisėmis, savaime nereiškia, kad šios procesinės taisyklės jam mažiau palankios. Svarbu išanalizuoti situaciją atsižvelgiant į atitinkamų nuostatų vietą visame nagrinėjamame procese, šio proceso eigą ir šių nuostatų ypatybes, kai jas taiko nacionalinės institucijos (43 punktas). Pagrindinėje byloje nagrinėjami procedūriniai reikalavimai, atsižvelgiant į jų vietą sistemoje, Vengrijos teisės aktų leidėjo nustatytoje siekiant per protingą terminą išnagrinėti nemažą skaičių bylų, susijusių su paskolos užsienio valiuta sutartimis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų, iš esmės negali būti kvalifikuojami kaip mažiau palankūs, nei taikomi panašioms ieškiniams, nesusijusiems su teisėmis, kylančiomis pagal Sąjungos teisę. Taigi tokie reikalavimai negali būti laikomi nesuderinamais su lygiavertiškumo principu, bet tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (48 punktas).

Antra, dėl veiksmingos teisminės apsaugos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad valstybių narių pareiga numatyti procedūrines taisykles, leidžiančias užtikrinti pagal Direktyvą 93/13 teisės subjektams suteikiamų teisių paisymą užkertant kelią nesąžiningų sąlygų naudojimui, apima veiksmingos teisminės apsaugos reikalavimą, taip pat įtvirtintą Chartijos 47 straipsnyje. Į šią apsaugą turi būti atsižvelgiama tiek nustatant teismus, turinčius jurisdikciją nagrinėti Sąjungos

⁵⁰ Šis sprendimas taip pat aptartas I.1 dalyje „Taikymo sritis *ratione loci*: Direktyvos 93/13 taikymas nesant tarpvalstybinio elemento“.

teise grindžiamus ieškinius, tiek apibrėžiant su tokiais ieškiniiais susijusias procedūrinės taisykles (49 punktas). Tačiau vartotojo apsauga nėra absoliuti. Taigi aplinkybė, kad vykstant specialiai procedūrai taikomi tam tikri procesiniai reikalavimai, kurių vartotojas turi paisyti, kad galėtų apginti savo teises, vis dėlto nereiškia, kad jam netaikoma veiksminga teisminė apsauga. Nors Direktyvoje 93/13 reikalaujama, kad verslininko ir vartotojo ginčus nagrinėjantis nacionalinis teismas imtųsi pozityvių veiksmų, nepriklausomai nuo sutarties šalių, veiksmingos teisminės apsaugos principo įgyvendinimui iš esmės neprieštarauja tai, kad būtų nagrinėjantis teismas paragina vartotoją pateikti tam tikrus savo reikalavimus pagrindžiančius elementus (50 punktas).

Anot Teisingumo Teismo, nors pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamas procedūrinės taisykles iš vartotojo reikalaujama papildomų pastangų, šios taisyklės, kuriomis siekiama sumažinti teismų darbo krūvį, yra tinkamos, turint omenyje tai, kad dėl iškeltų bylų skaičiaus situacija yra išskirtinė, be to, jomis siekiama bendro intereso, kad būtų užtikrintas geras teisingumo vykdymas. Šios taisyklės gali būti viršesnės už privačių asmenų interesus, tik jeigu nevirsija to, kas būtina jų tikslui pasiekti (51 punktas). Nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į tikslą sumažinti teismų darbo krūvį, neatrodo, kad taisyklės, pagal kurias reikalaujama, kad vartotojas pateiktų skaičiais pagrįstą reikalavimą, kurį bent iš dalies sudaro atitinkamos finansų įstaigos pateikta ataskaita, ir konkrečiai nurodytą teisinę pasekmę, kurią prašo nacionalinio teismo taikyti, jeigu nagrinėjama paskolos sutartis ar kai kurios jos sąlygos būtų negaliojančios, būtų tokios kompleksinės ir jose būtų įtvirtinti tokie dideli reikalavimai, kad darytų neproporcingą poveikį teisei į veiksmingą teisminę vartotojo apsaugą, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (52 punktas).

Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 93/13 7 straipsnis turi būti aiškinamas kaip iš esmės nedraudžiantis nacionalinės teisės normų, kuriose numatyti specialūs procedūriniai reikalavimai vartotojų, sudariusių paskolos užsienio valiuta sutartis, kuriose yra sąlyga dėl skirtingo užsienio valiutos keitimo kurso ir (arba) sąlyga dėl vienašališkos keitimo teisės, pareiškiamiems ieškiniams, tik tuo atveju, jei tokių sutartyje esančių sąlygų pripažinimas nesąžiningomis leidžia atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jeigu nebūtų šių nesąžiningų sąlygų (rezoliucinės dalies 1 punktas).

2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas „Profi Credit Polska“ (C-176/17, [EU:C:2018:711](#))

Mokėjimo įsakymo išdavimo remiantis paprastuoju vekseliu, kuriuo užtikrinami iš vartojimo kredito sutarties kylantys reikalavimai, procedūra

2015 m. bendrovė *Profi Credit Polska* suteikė paskolos gavėjui vartojimo paskolą. Pagal vieną iš šios tipinės sutarties sąlygų paskolos grąžinimas buvo užtikrintas skolininko pasirašytu paprastuoju vekseliu, kuriame nebuvo nurodyta suma.

Skolininkui neatlikus mokėjimo, *Profi Credit Polska* jam pranešė, kad paprastas vekselis buvo užpildytas nurodant pagal minėtą paskolos sutartį likusią mokėti sumą. Be to, ši bendrovė kreipėsi į *Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich I Wydział Cywilny* (Semianovicų apylinkės teismas, Lenkija, toliau – nacionalinis teismas) su prašymu paskolos gavėjo atžvilgiu išduoti šiuo paprastuoju vekseliu pagrįstą mokėjimo įsakymą.

Pagal taikytinus Lenkijos teisės aktus mokėjimo įsakymo išdavimo procedūra vyksta dviem etapais. Pirmajame etape paprastojo vekselio galiojimo vertinimas, jeigu jį gali atlikti pats teismas *ex officio*, apsiriboja jo atitikties formaliems reikalavimams vertinimu. Jei skolininkas, išrašęs paprastąjį vekselį, pateikė prieštaravimą dėl mokėjimo įsakymo, antrajame etape jis gali ginčyti ne tik paprastajame vekselio nurodytą įsipareigojimą, bet ir egzistuojantį pamatinį santykį, t. y. vartojimo kredito sutartį.

Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui vis dėlto kilo klausimas, ar Lenkijoje galiojanti mokėjimo įsakymo išdavimo procedūra, grindžiama paprastuoju vekseliu, atitinka Direktyvą 93/13. Jis nurodė, kad praktikoje prie prašymo išduoti mokėjimo įsakymą pridedamas tik tinkamai užpildytas paprastasis vekselis, bet ne vartojimo kredito sutartis. Todėl išduodant teismo įsakymą pakaktų patikrinti, ar paprastasis vekselis buvo išduotas laikantis Lenkijos vekselių teisės aktų nuostatų. Taigi nacionalinio teismo kontrolė apsiribotų paprastojo vekselio turiniu ir negalėtų būti taikoma, net jeigu jis žino apie pamatinį santykį, vartojimo kredito sutartį. Tad vartotojas turėtų pateikti prieštaravimą dėl išduoto mokėjimo įsakymo, kad būtų galima konstatuoti galimai nesąžiningą tam tikrų šios sutarties sąlygų pobūdį.

Išnagrinėjęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalį draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, leidžiančios išduoti mokėjimo įsakymą, paremtą galiojančiu paprastuoju vekseliu, užtikrinančiu iš vartojimo kredito sutarties kylantį reikalavimą, kai teismas, kuriam pateiktas prašymas išduoti mokėjimo įsakymą, neturi įgaliojimų vertinti, ar šios sutarties sąlygos galimai yra nesąžiningos. Jis nurodė, kad nesuderinamumas išlieka tol, kol teisės pareikšti prieštaravimą dėl tokio įsakymo įgyvendinimo tvarka neleidžia užtikrinti pagal šią direktyvą vartotojui suteikiamų teisių apsaugos (rezoliucinė dalis).

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nacionalinio teismo pareiga *ex officio* vertinti sutarties sąlygas, patenkančios į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, nesąžiningumą, jeigu tik jam žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės, taikoma ir mokėjimo įsakymo procedūrai. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal šią direktyvą vartotojui suteiktų teisių veiksmingą apsaugą galima užtikrinti tik tuomet, kai pagal nacionalinę proceso sistemą, vykstant mokėjimo įsakymo išdavimo procedūrai arba mokėjimo įsakymo vykdymo procedūrai, leidžiama *ex officio* patikrinti, ar atitinkamoje sutartyje nėra potencialiai nesąžiningų sąlygų. Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas priėjo prie išvados, kad tuomet, kai nacionalinio teismo vertinimas apsiriboja paprastuoju vekseliu ir negali apimti vartojimo kredito sutarties, jis negali patikrinti, ar šios sutarties sąlyga galimai yra nesąžininga, nes tuo tikslu neturi visos informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes (42–47 punktai).

Be to, Teisingumo Teismas priminė, kad tuomet, kai Sąjungos teisėje yra nesuderintos procedūros, taikomos nagrinėjant tariamai nesąžiningas sutarties sąlygas, pagal procesinės autonomijos principą kiekviena valstybė narė jas nustato savo teisės sistemoje su sąlyga, kad paisoma lygiavertiškumo principo ir užtikrinama teisė į veiksmingą teisinę gynybą. Pirmą, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad neturi jokių duomenų, galinčių sukelti abejonių dėl Lenkijos teisės nuostatų, reglamentuojančių paprastuoju vekseliu grindžiamą mokėjimo įsakymo išdavimo procedūrą, suderinamumo su šiuo principu. Antra, kiek tai susiję su teise į veiksmingą teisinę gynybą, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad nacionalinis teismas turi nustatyti, ar nacionalinėje teisėje numatyti prieštaravimo procedūros ypatumai nekelia didelės rizikos, kad vartotojai nepateiks reikalaujamo prieštaravimo. Taigi, kad vartotojams būtų užtikrinta teisė į

veiksmingą teisinę gynybą, jie turi turėti galimybę pateikti ieškinį ar pareikšti prieštaravimą, laikydamiesi pagrįstų procedūrinių reikalavimų taip, kad iš Direktyvos 93/13 kildinamų teisių įgyvendinimas nebūtų suvaržytas, be kita ko, dėl jiems taikomų terminų arba išlaidų (57, 58, 61 ir 63 punktai).

Šioje byloje Teisingumo Teismas akcentavo, kad nors Lenkijos vartotojai turi teisę ginčyti mokėjimo įsakymą, jos įgyvendinimui taikomi ypač griežti reikalavimai. Konkrečiau kalbant, Teisingumo Teismas konstatavo, kad vartotojai turi dvi savaites prieštaravimui pateikti ir tai darydami jie turi padengti tris ketvirtadalius bylinėjimosi išlaidų. Taigi, atsižvelgdamas į tai, kad vartotojai turi per dvi savaites nuo tos dienos, kai buvo įteiktas mokėjimo įsakymas, nurodyti faktines aplinkybes ir pateikti įrodymus, kurie leistų teismui vertinti prieštaravimą, ir kad jie patenka į blogesnę padėtį dėl bylinėjimosi išlaidų apskaičiavimo būdo, Teisingumo Teismas priėjo prie išvados, kad kyla didelė rizika, kad vartotojai nepateiks reikalaujamo prieštaravimo (64–68 ir 70 punktai).

APTARTŲ TEISINGUMO TEISMO SPRENDIMŲ SĄRAŠAS

(IŠDĖSTYTAS CHRONOLOGINE TVARKA)

<u>2000 m. birželio 27 d. Sprendimas „Océano Grupo Editorial“ (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346)</u>	p. 17 ir 33
<u>2001 m. lapkričio 22 d. Sprendimas „Cape ir kt.“ (sujungtos bylos C-541/99 ir C-542/99, EU:C:2001:625)</u>	p. 3
<u>2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimas „Cofidis“ (C-473/00, EU:C:2002:705)</u>	p. 36
<u>2004 m. balandžio 1 d. Sprendimas „Freiburger Kommunalbauten“ (C-237/02, EU:C:2004:209)</u>	p. 32
<u>2006 m. spalio 26 d. Sprendimas „Mostaza Claro“ (C-168/05, EU:C:2006:675)</u>	p. 42
<u>2009 m. birželio 4 d. Sprendimas „Pannon GSM“ (C-243/08, EU:C:2009:350)</u>	p. 33
<u>2009 m. spalio 6 d. Sprendimas „Asturcom Telecomunicaciones“ (C-40/08, EU:C:2009:615)</u>	p. 43
<u>2010 m. birželio 3 d. Sprendimas „Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid“ (C-484/08, EU:C:2010:309)</u>	p. 15
<u>2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „VB Pénzügyi Lízing“ (C-137/08, EU:C:2010:659)</u>	p. 24 ir 34
<u>2012 m. kovo 15 d. Sprendimas „Pereničová ir Perenič“ (C-453/10, EU:C:2012:144)</u>	p. 45
<u>2012 m. balandžio 26 d. Sprendimas „Invitel“ (C-472/10, EU:C:2012:242)</u>	p. 25 ir 60
<u>2012 m. birželio 14 d. Sprendimas „Banco Español de Crédito“ (C-618/10, EU:C:2012:349)</u>	p. 46
<u>2013 m. kovo 14 d. Sprendimas „Aziz“ (C-415/11, EU:C:2013:164)</u>	p. 22 ir 41
<u>2013 m. kovo 21 d. Sprendimas „RWE Vertrieb“ (C-92/11, EU:C:2013:180)</u>	p. 7 ir 26
<u>2014 m. sausio 16 d. Sprendimas „Constructora Principado“ (C-226/12, EU:C:2014:10)</u>	 p. 22
<u>2014 m. vasario 27 d. Sprendimas „Pohotovost“ (C-470/12, EU:C:2014:101)</u>	p. 61

<u>2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas „Kásler ir Káslerné Rábai“ (C-26/13, EU:C:2014:282)</u>	p. 11, 26 ir 47
<u>2014 m. liepos 17 d. Sprendimas „Sánchez Morcillo ir Abril García“ (C-169/14, EU:C:2014:2099)</u>	p. 64
<u>2015 m. sausio 21 d. Sprendimas „Unicaja Banco ir Caixabank“ (C-482/13, C-484/13, C-485/13 ir C-487/13, EU:C:2015:21)</u>	p. 52
<u>2015 m. spalio 1 d. Sprendimas „ERSTE Bank Hungary“ (C-32/14, EU:C:2015:637)</u>	p. 65
<u>2016 m. vasario 18 d. Sprendimas „Finanmadrid EFC“ (C-49/14, EU:C:2016:98)</u>	p. 36
<u>2016 m. balandžio 14 d. Sprendimas „Sales Sinués“ (C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:252)</u>	p. 62
<u>2016 m. balandžio 21 d. Sprendimas „Radlinger ir Radlingerová“ (C-377/14, EU:C:2016:283)</u>	p. 69
<u>2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas „Biuro podrozy „Partner“ (C-119/15, EU:C:2016:987)</u>	p. 66
<u>2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Gutiérrez Naranjo“ (C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980)</u>	p. 57
<u>2017 m. sausio 26 d. Sprendimas „Banco Primus“ (C-421/14, EU:C:2017:60)</u>	p. 37
<u>2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas „Andriciuc ir kt.“ (C-186/16, EU:C:2017:703)</u>	p. 12 ir 27
<u>2018 m. gegužės 17 d. Sprendimas „Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen“ (C-147/16, EU:C:2018:320)</u>	p. 4 ir 34
<u>2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas „Sziber“ (C-483/16, EU:C:2018:367)</u>	p. 3 ir 69
<u>2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimas „Banco Santander“ (C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:643)</u>	p. 18 ir 54
<u>2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas „Profi Credit Polska“ (C-176/17, EU:C:2018:711)</u>	p. 71
<u>2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas „OTP Bank ir OTP Faktoring“ (C-51/17, EU:C:2018:750)</u>	p. 8, 21 ir 28
<u>2019 m. kovo 21 d. Sprendimas „Pouvin ir Dijoux“ (C-590/17, EU:C:2019:232)</u>	p. 5

<u>2019 m. kovo 26 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Abanca Corporación Bancaria“ (C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250)</u>	p. 54
<u>2019 m. spalio 3 d. Sprendimas „Kiss ir CIB Bank“ (C-621/17, EU:C:2019:820)</u>	p. 28
<u>2019 m. spalio 3 d. Sprendimas „Dziubak“ (C-260/18, EU:C:2019:819)</u>	p. 47
<u>2019 m. lapkričio 7 d. Sprendimas „Kanyeba ir kt.“ (sujungtos bylos C-349/18–C-351/18, EU:C:2019:936)</u>	p. 50 ir 56
<u>2020 m. kovo 3 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Gómez del Moral Guasch“ (C-125/18, EU:C:2020:138)</u>	p. 9 ir 50
<u>2020 m. kovo 11 d. Sprendimas „Lintner“ (C-511/17, EU:C:2020:188)</u>	p. 35
<u>2020 m. balandžio 2 d. Sprendimas „Condominio di Milano, via Meda“ (C-329/19, EU:C:2020:263)</u>	p. 6
<u>2020 m. liepos 9 d. Sprendimas „Ibercaja Banco“ (C-452/18, EU:C:2020:536)</u>	p. 19, 21, 29 ir 56
<u>2020 m. liepos 9 d. Sprendimas „Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Societé Générale“ (C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537)</u>	p. 68
<u>2020 m. liepos 9 d. Sprendimas „Banca Transilvania“ (C-81/19, EU:C:2020:532)</u>	p. 9
<u>2020 m. rugsėjo 3 d. Sprendimas „Profi Credit Polska ir kt.“ (C-84/19, C-222/19 ir C-252/19, EU:C:2020:631)</u>	p. 13 ir 15
<u>2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Ibercaja Banco“ (C-600/19, EU:C:2022:394)</u>	p. 39
<u>2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „SPV Project 1503 ir kt.“ (C-693/19 ir C-831/19, EU:C:2022:395)</u>	p. 40
<u>2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Impuls Leasing România“ (C-725/19, EU:C:2022:396)</u>	p. 40
<u>2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) „Unicaja Banco“ (C-869/19, EU:C:2022:397)</u>	p. 58
<u>2023 m. sausio 12 d. Sprendimas D. V. (Advokato užmokestis – Valandinio įkainio principas) (C-395/21, EU:C:2023:14)</u>	p. 14, 20, 30 ir 51

